

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Katedra historie

Bc. Lucie Bajerová

**František Skopalík, politik, kulturní
pracovník a historik**

Magisterská diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: prof. PhDr. Jana Burešová, CSc.

Olomouc 2014

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala zcela samostatně na základě citovaných pramenů a literatury.

V Olomouci dne 7.5.2014

.....

Lucie Bajerová

Obsah

Úvod	4
1. Politický a společenský vývoj v Čechách a na Moravě v 19. století.....	8
2. Osobnost Františka Skopalíka v kontextu dějin českých zemí v 19. století.....	17
2.1 Životopis Františka Skopalíka	17
2.2 Aktivity Františka Skopalíka	22
2.2.1 Hospodářský reformátor a propagátor	22
2.2.2 Spisovatel a publicista	34
2.2.3 Starosta a politik	47
2.2.4 Náboženský a kulturní činitel	60
2.2.5 Vlastenec a národopisec	70
2.2.6 Podporovatel vzdělávání	75
Závěr	86
Resumé	91
Exkurz	92
Seznam literatury a pramenů	93
Seznam příloh	98

Úvod

„Jen o to Tě prosím, ó Bože můj, ať jsem v jakémkoliv stavu, dej mi srdce pokojné a tiché, láskou ku každému naplněné, nechť jest heslo mé: Proto jsem na svět přišel, abych sloužil všem, a pak očekávat budu smrt bez toužení, ale také bez bolu, ať kdykoliv přijde, s nezkalenou myslí jí do očí pohlédnu.“

František Skopalík, 1851

Diplomová práce *„František Skopalík: politik, kulturní pracovník a historik“* se bude zabývat jednou z nejvýznamnějších osobností kroměřížského regionu 19. století, poslancem, politikem a historikem Františkem Skopalíkem s cílem začlenit jej do dějinného kontextu a z různých úhlů pohledu a bez zbytečné idealizace zhodnotit jeho život a tvorbu. Předmětné téma jsem si zvolila z toho důvodu, že osobnost tohoto významného záhlinického rodáka nedosáhla v minulosti hlubšího zhodnocení. Vyšlo sice mnoho více či méně zdařilých novinových článků, odborných prací, které by se zabývaly komplexní analýzou osobnosti Františka Skopalíka a jeho dějinným přínosem, je však nedostatek a jeho osobnost tak stále čeká na hlubší začlenění do kontextu dějin.

Práce bude tématicky rozdělena do tří kapitol. Účelem kapitoly první bude uvedení zkoumané problematiky do dějinného kontextu. Bude zde popsán politický a společenský vývoj v českých zemích v 19. století se zaměřením na období 1848 – 1862, ve kterém František Skopalík převážně vyvíjel svou činnost. V případech, kde to bude vhodné, budou doplněny i údaje o dění na světové scéně. Kapitola druhá bude věnována životu a aktivitám Františka Skopalíka a to na pozadí vývoje moravského politického a společenského dění v 19. století. Účelem podkapitoly věnované životopisu Františka Skopalíka bude vytvořit chronologický přehled, ve kterém budou vzestupně seřazená důležitá data z života tohoto významného poslance, politika a historika. Druhá podkapitola bude věnována aktivitám Františka Skopalíka v oblasti hospodářství, tradic a folklóru, spisovatelství a publicistiky, politiky, náboženství, kultury a vzdělávání. V závěru budou shrnuta a zpřehledněna hlavní zjištění.

Práce se bude opírat především o díla Františka Sobka a Zdeňka Fišera.

Využity budou rovněž autorské práce Františka Skopalíka, prameny osobní povahy uložené ve Státním okresním archivu v Kroměříži, novinové články a statě.

Za základní dílo o Františku Skopalíkovi je považována monografie Františka Sobka z roku 1946 *František Skopalík. Jeho život a dílo*. Autor se v ní zaměřuje na mnohostranné aktivity Františka Skopalíka, které doplňuje o bohaté ukázky ze Skopalíkovy korespondence i ohlasů o něm. Toto významné dílo, které je zdrojem základních informací pro každého historika, který se zabývá osobností Františka Skopalíka, vytvořil František Sobek jednak na základě vlastní výborné orientace v místních reáliích, jednak na základě dobré znalosti Skopalíkovy písemné pozůstalosti, jejímž správcem byl, a ve které zůstala zachována většina Skopalíkových rukopisů a podstatná část jeho korespondence. Sobkova práce však má jednu zásadní nevýhodu – postrádá hlubší začlenění do širších dobových souvislostí, především odraz Skopalíkova života a práce na proměnlivé scéně moravského politického a společenského dění.

Poměrně obsáhle se ve svých dílech Františkovi Skopalíkovi věnuje autor Zdeněk Fišer. Osobností Františka Skopalíka se zabývá např. jeho brožurka z roku 1991 *František Skopalík (1822 – 1891). Písmák, vlastenec a hospodář rodného kraje*. Jedná se o komentovaný výběr ze Skopalíkovy písemné pozůstalosti a tiskem vydaných děl, který přibližuje čtenářům především Skopalíka nejproduktivnějších mladých let, přibližně z období 1848 – 1862. Hospodářským reformám Františka Skopalíka je pak věnována Fišerova publikace *Hospodářská jednota záhlinicko-kvasická: (1861 – 1912)*. Zdeněk Fišer připravil ve spolupráci s Aloisem Vojtěchem Šemberou k vydání i korespondenci Františka Skopalíka s Antonínem Bočkem, Vincencem Brandlem, Matějem Mikšíčkem a Františkem Skopalíkem. Tento výběr z korespondence byl vydán v roce 2002 pod názvem *Korespondence Aloise Vojtěcha Šembery: edice dokumentů. Sv. 2, Listy moravským přátelům: Antonín Boček, Vincenc Brandl, Matěj Mikšíček, František Skopalík*. Z novějších děl Zdeňka Fišera věnovaných osobnosti Františka Skopalíka lze jmenovat monografii z roku 2011 *František Skopalík. Život a dílo v dokumentech I*. Tato kniha je prvním svazkem třídílného edičního projektu věnovaného osobnosti Františka Skopalíka. Prostřednictvím dokumentů mapuje Skopalíkův život, seznamuje s jeho zajímavými deníky z let 1847 – 1851, otiskuje materiály související se scelováním a přibližuje také řadu jeho cest, po Moravě

i po zahraničí.

Osobnosti Františka Skopalíka se v novinových člancích a statích věnovala i řada publicistů – např. H. Bartková (Nezapomenutelný syn Hané. Hanácké noviny, 1997, 8(72).), T. Čep (Selský písmák Fr. Skopalík, budovatel vzorné obce a průkopník zemědělského pokroku. Věstník československé akademie zemědělské, 1938, 14.), R. Malý (K výročí úmrtí Fr. Skopalíka. Věstník muzea v Kroměříži, 1971.). E. Reich (František Skopalík jako národohospodář a zemědělský politik. Věstník zemědělského muzea, 1971, 14.), B. Slavík (Neznámé listy Fr. Skopalíkovi. Neděle venkova, únor 1941) aj. I dopisů Františka Skopalíka se uchovalo téměř 3000.

Významným zdrojem informací o Františku Skopalíkovi jsou i jeho vlastní díla, tento poslanec, politik a historik byl totiž i významným spisovatelem a publicistou. Některé z jeho tištěných publikací jsou dostupné v knihovnách a čítárnách – *Pozůstalost F. Skopalíka* z roku 1856 (poprvé bylo uveřejněno F. Sobkem v roce 1946), *Památky obce Záhlinic Část I., Historická; Část II., Topografická* z let 1884 – 1885, *Zemský sněm Markrabství Moravského od r. 1861 až do konce r. 1885: jubilejní spis k jeho 25letému trvání* z roku 1886, ve víceméně pravidelných intervalech vydávané *Zprávy o činnosti a jednáních Hospodářské jednoty záhlinicko-kvasické* (1863, 1864, 1865, 1867, 1868), *Poznejme a chraňme naše lesy* z roku 1947 aj. Většina z jeho autorských děl je uložena ve Státním okresním archivu v Kroměříži, který je od roku 2002 vnitřní organizační jednotkou Moravského zemského archivu v Brně. Působnost Státního okresního archivu v Kroměříži je vymezena územím okresu Kroměříž. Archiv uchovává dokumenty z činnosti okresních institucí, dále archivní fondy měst a obcí, škol, zemědělských družstev, cechů, spolků a farních úřadů. Mimo ně vytváří a doplňuje archivní sbírky, zejména sbírku fotografií a negativů. Zvláštní část archivních dokumentů tvoří osobní fondy, vzniklé převážně kulturní a vlastivědnou činností významných osobností regionu – fond věnovaný osobnosti Františka Skopalíka je označen jako *Písemná pozůstalost Františka Skopalíka ze Záhlinic*. Skopalíkův osobní fond obsahuje pozůstalostní spisy, spisy týkající se říšského sněmu, scelování, novinové výstřižky, korespondenci aj. Je zde možné nalézt například Skopalíkův vlastnoruční životopis, pojednání o robotě, stavbě kostela Nanebevzetí Panny Marie v Záhlicích aj. Archiv obsahuje i řadu novinových článků z periodik, ve kterých František Skopalík publikoval.

V archivu se uchovala i bohatá Skopalíkova korespondence s významnými vědci, umělci a politiky 19. století (F. Palacký, A. V. Šembera, F. Rieger aj.).

Počáteční práce na tvorbě tohoto autorského díla byly zaměřeny na shromáždování dostupných informací o Františku Skopalíkovi. Na samém počátku práce jsem si vyhledala veškerou dostupnou literaturu. Poté jsem se snažila vyhledat informace o Františku Skopalíkovi na internetu – tento zdroj se však neukázal být pro účely této práce vhodný a proto jsem od využití informací z internetu upustila. Nakonec přišel na řadu Státní okresní archiv v Kroměříži, zde jsem také strávila nejvíce času, a prameny zde uložené mi byly největším zdrojem informací. Poté, co jsem shromáždila veškeré informace z tištěné literatury a archivních pramenů, začala jsem se sepisováním práce.

1. Politický a společenský vývoj v Čechách a na Moravě v 19. století

Konec napoleonských válek zastihl české země jako součást habsburské monarchie. Čechy a Morava spolu v této době souvisely jen svou příslušností k habsburské monarchii, formálně bylo Království české i Markrabství moravské samostatnými zeměmi, jimž v čele stála zemská gubernia podléhající přímo centrálním úřadům ve Vídni. Přestože patent o vyhlášení Rakouského císařství z roku 1804 teoreticky nerušil právní subjektivitu jednotlivých korunních zemí (v Čechách vládl císař z titulu českého krále a na Moravě z titulu moravského markraběte), v praxi se jednalo o centrálně řízený stát, ve kterém se o všech podstatných záležitostech rozhodovalo ve Vídni.¹

Tabulka 1 Významné události 19. století z pohledu Moravy

1815	Vídeňský kongres, Morava v rámci Rakouska součástí Německého spolku
1817	vznik Františkova muzea v Brně
1827	olomoucké lyceum opět povýšeno na univerzitu
1839	železnice spojila Vídeň s Brnem
březen 1848	revoluční bouře na Moravě
listopad 1848	Říšský sněm přesunut z Vídně do Kroměříže
1863	cyrilometodějská slavnost na Velehradě
1867	Rakousko-uherské vyrovnání
1874	postavena budova Moravské zemské sněmovny (Ústavní soud)

Zdroj: vlastní konstrukce dle Hýsek a kol. (2012)

V první polovině 19. století představovalo Rakouské císařství pestrou směs zemí a národů nejrůznějších historických tradic a kulturní a ekonomické úrovně. Byly zde země, které v minulosti tvořily samostatné politické celky (např. království české a uherské), země, které Rakousko získalo při rozpadu jiných státních útvarů (království haličsko-lodoměřské připojené k monarchii při dělení Polska) i území bez významnějších historických tradic. Obtíže vyplývající z komplikované národnostní situace byly pak ještě znásobovány skutečností, že jen málokterá území tvořila národnostně jednotný celek a většina rakouských etnik žila ve vzájemném promísení. Z této národnostní nejednotnosti vyplýval i

¹ Bělina, Pavel a kol.: Dějiny zemí Koruny české II. Paseka, Praha 1992, s. 69.

zmatek názorový. Rakouská vláda nicméně o budování státního patriotismu nijak zvlášť neusilovala. Jeden z tehdejších významných publicistů, hrabě Victor von Andrian, charakterizoval tuto situaci v roce 1843 následovně: „*Rakousko je zcela imaginární pojem, kterým nelze označit žádnou zemi ani národ, je to pouze konvenční označení pro komplex navzájem ostře oddělených národů. Rakouský císařský stát vytvářejí společně Italové, Němci, Slované, Maďaři ale Rakousko, Rakušané, rakouský národ, to není a nebylo snad s výjimkou malého území okolo Vídně. Rozdílné národy jednoho a téhož státu nepojí žádné vzájemné sympatie, žádné vzpomínky na staletí svornosti a velikosti, žádné historické svazky...*“²

V souvislosti s Velkou francouzskou revolucí, kladoucí důraz na vlastenectví, se v jednotlivých národech v rámci Rakouského císařství začalo rozvíjet národní uvědomění. Tereziánské a josefínské reformy doby osvícenského absolutismu a především centralistická politika císaře Františka I. vedly k aristokratické stavovské opozici vůči panovníkovi – česká a moravská šlechta hájila historická práva svých zemí a stala se vlasteneckou, šlechtický kosmopolitní. Vlastenectví na Moravě se však vztahovalo výlučně k Moravě, nikoliv k zemím Koruny české, nikoliv k Čechám (v Čechách zase pouze k Čechám, nikoliv k Moravě či zemím Koruny české). Na Moravě zpočátku pociťovala vlastenectví jen malá část obyvatel – převážně vzdělaní šlechtici hovořící francouzsky a německy. Od kultury odříznutí konzervativní venkované byli k vlastenectví lhostejní a lpěli na tradicích.³

Typickými znaky předrevolučního františkovsko-metternichovského systému byla snaha o neměnnost – v každém úsilí o změnu byla spatřována hrozba v podobě revoluce.⁴ Revoluční vlna procházející roku 1848 západní a střední Evropou se však nevyhnula ani Rakouskému císařství. Nespokojenost v tomto případě souvisela s feudalismem a Metternichovým absolutismem. Za počátek revoluce se považuje březnové povstání ve Vídni, kdy studenti společně s měšťany požadovali odstoupení knížete Metternicha. Starý režim se bez odporu zhroutil a již dne 14. března přislíbil císař Ferdinand V. realizaci základních liberálních reforem (zrušení cenzury, nová ústava). Oktrojovaná ústava⁵,

² Bělina, Pavel a kol.: Dějiny zemí Koruny české II. Paseka, Praha 1992, s. 70;.

³ Hýsek, Ondřej; Zámečník, Lukáš; Hýsková, Anna: Morava – dějiny země uprostřed Evropy. Integra, Brno 2012, s. 169 – 171.

⁴ Bělina, Pavel a kol.: Dějiny zemí Koruny české II. Paseka, Praha 1992, s. 72.

⁵ Ústava vydaná vládou (panovníkem) bez účasti zástupců lidu.

označovaná dle svého tvůrce též Pillersdorfova, byla vydána dne 25. dubna 1948, a dne 8. května byl publikován volební řád do příštího říšského sněmu. Ten se měl skládat ze dvou komor – horní měli obsazovat velkostatkáři a císařem jmenovaní členové, zatímco volební právo do dolní komory by bylo vázáno na poměrně vysoký cenzus. Ústava však nebyla přijata kladně – ponechávala totiž císaři silné postavení (např. právo veta vůči usnesení obou komor říšského sněmu). Veber a kol (2002, s. 406) ji označují za „*centralistickou a nacionálně bezbarvou*“. Předmětná omezení se stala důvodem k dalším projevům nespokojenosti, které vyvrcholily v květnu téhož roku vídeňským povstáním, které mělo za následek útěk císařského dvora do Innsbrucku. Ve Vídni se ujal moci Bezpečnostní výbor, který odvolal ústavu a sám se prohlásil za ústavodárce.⁶

Jedním z nejdůležitějších výdobytků revolučního období bylo vyřešení otázky zrušení pozemkové vrchnosti, poddanství a roboty. Císař vyhlásil patent, v němž se ruší poddanství a pozemkově vrchnostenská ochrana, dne 7. září 1848, a uvedl zde i řadu podrobností, jak tuto novou situaci realizovat.⁷ To bylo posléze zakotveno do další rakouské legislativy – např. § 26 a 32 Ústavy z roku 1849 a čl. 7 základního zákona státního č. 142/1867 ř. z. ze dne 21. prosince 1867, o obecných právech občanů státních v královstvích a zemích v radě říšské zastoupených, kde stojí: „*Všeliký svazek poddanství a člověčenství navždy jest zrušen. Všeliká povinnost nebo vybyvání, z důvodů rozděleného práva vlastnického na nějakém statku nemovitém záležející, může se vykoupiti, aniž jest dovoleno, příště statků nemovitých podobnými povinnostmi nevykupitelnými zavazovati.*“⁸

Klíčové bylo toto období rovněž z hlediska vymezení česko-moravského vztahu. Dne 11. března 1848 se v pražských Svatováclavských lázních uskutečnilo shromáždění lidu, ze kterého vzešel vznikl tzv. Svatováclavský výbor, petiční výbor složený z reprezentantů studentstva a pražských měšťanů. Svatováclavský výbor vznesl na jaře roku 1848 v petici pro císaře požadavek na státoprávní spojení Čech, Moravy a Slezska.⁹ Petice byla přijata bez vědomí

⁶ Veber, Václav; Hlavačka, Milan; Vorel, Petr; Polívka, Miloslav; Wihoda, Martin; Měřínský, Zdeněk: Dějiny Rakouska. Lidové noviny 2002, s. 415.

⁷ Spirit, Michal: Úvod do studia práva. Grada, Praha 2010, s. 56.

⁸ Základní zákon státní č. 142/1867 ř. z. ze dne 21. prosince 1867, o obecných právech občanů státních v královstvích a zemích v radě říšské zastoupených.

⁹ Bednařík, Petr; Jirák, Jan; Köpplová, Barbara: Dějiny českých médií: od počátku do současnosti. Grada Publishing, Praha 2011, s. 93.

moravského zemského sněmu a to vyvolalo na Moravě značné rozladění. V článku *Hlas z Moravy do Čech* Moravané kritizovali Svatováclavský výbor za to, že se na názor nezeptal nejdříve Moravanů – takovéto české „individualistické“ akce posilovaly v Moravanech pocit, že Češi jednají o osudu Moravy za jejich zády, „o nás bez nás“. Požadavkem Svatováclavského výboru se zabýval i Moravský zemský sněm. Ten jej vyhodnotil jako útok na celistvost Moravy. Vyjádření, že Morava je nezávislou zemí, patřící výhradně do svazku habsburské monarchie, obsahovala i sněmovní petice adresovaná císaři v reakci na požadavek Svatováclavského výboru. O názoru, který na moravském zemském sněmu převládal, nejlépe vypovídá leták, který nechal vytisknout pro veřejnost: *„Zapomněli (Češi), že Morava stejností jazyka a národnosti s Čechami vždy sice bratrsky spojena byla, že jsme my ale jakožto svobodný, od Čech nezávislý národ od vždy své vlastní sněmy a ouřady v zemi měli; zapomněli, že Morava jednou jakožto veliká slovanská říše i Čechám zákony dávala, že z jejího prostředku svatými apoštoly Cyrilem a Metudem světlo víry dokola se šířilo, tak že i vévoda Bořivoj křesťanskou svou víru a křest z našeho prastarého Velehradu dosáhnouti musel; že tedy Morava nikdy na své staré památnosti zapomenouti a svou samostatnost a svobodu naproti Čechám obětovati nemůže. Morava od Čech nezávislá jedině svazkem přátelství s nimi spojena byla.“*¹⁰

V červnu 1848 byl jmenováním nové vlády pověřen baron Anton von Dobihoff-Dier a v jeho kabinetu zaujal křeslo ministra spravedlnosti Alexander Bach. Byla tak zahájena tzv. éra bachovského absolutismu. Dne 22. července bylo začal jednat říšský sněm. Protože složení sněmu bylo velmi pestré, malá skupina moravských poslanců musela hledat spojence k prosazení svých zájmů. Po sporech mezi slovanskými a germánskými Moravany ohledně voleb do Všeněmeckého sněmu ve Frankfurtu začali slovanští Moravané hledat podporu u Čechů.¹¹ V důsledku vyostřujících se bojů v rámci maďarské evoluce, které se přelily i do Vídně, však byl říšský sněm přerušen, a jednání bylo znovu svoláno na 28. listopad do Kroměříže.¹² Čeští a moravští poslanci zde navázali na spolupráci z Vídně, ale organizačně zcela nesplynuli – byli členy jednoho slovanského klubu

¹⁰ Řepa, Milan: *Moravané nebo Češi? Vývoj českého národního vědomí na Moravě v 19. století*. Doplněk, Brno 2001, s. 81.

¹¹ Hýsek, Ondřej; Zámečník, Lukáš; Hýsková, Anna: *Morava – dějiny země uprostřed Evropy*. Integra, Brno 2012, s. 190 – 191.

¹² Bělina, Pavel a kol.: *Dějiny země Koruny české II*. Paseka, Praha 1992, s. 87 – 88.

(kde byli všichni Slované kromě Poláků), ale měli vlastní sekce.¹³ Lze tedy konstatovat, že i navzdory počátečním rozporům byl v roce 1848 učiněn významný krok k česko-moravskému sblížení. Řepa (2001, s. 89) k tomuto doslova uvádí: „*Otázka voleb do Frankfurtu, soulad mezi českými a moravskými politiky na říšském sněmu, působení českých poslanců v Kroměříži, to všechno byly události, které přinesly výrazné podněty pro česko-moravské sblížení.*“¹⁴ Zlepšení česko-moravských vztahů zaznamenal i tisk. Základem všech úvah o příbuznosti mezi Čechy a Moravany se stala rodná řeč. Představitelé národního hnutí na Moravě tvrdili, že mezi češtinou a moravštinou, jak byla mateřština na Moravě označována, není rozdíl. Např. *Hlas vlastence* otiskl článek zdůrazňující, že Morava sice je samostatná, ale zůstala svázána s Korunou českou, navíc prý obyvatele pojí stejná řeč a národnost. V *Holomouckých novinách* vyšel článek „Česky, čili Moravsky!“, *Moravské noviny* napsaly, že odjakživa existuje jazyk společný Čechům, Moravanům a Slovákům, který vznikl na Moravě a užívá se ve školách. *Národní jednota*, ústřední vlastenecká organizace slovanských Moravanů, napsala, že i když lidé mluví moravsky, píší jazykem, který je stejný na Moravě i v Čechách a říká se mu čeština (protože v Praze byla větší produkce knih), na vzniku jazyka však měla hlavní podíl Morava.¹⁵

Éra tzv. bachovského (neo)absolutismu se projevovala byrokratickým centralismem, potlačováním národních politických snah neněmeckých národností monarchie, reakčním sepětím státu a církve (konkordát s Vatikánem v roce 1855), absencí ústavy a potlačením samosprávy, v zahraniční politice pak odklonem od spolenectví s Ruskem. Současně však omezovala politický vliv statkářské šlechty a některé za revoluce vybojované ekonomické a správní reformy (zrušení roboty, náboženská svoboda a rovnost lidí před zákonem) zůstaly zachovány. Buchvaldek (1968, s. 246) uvádí, že bachův absolutismus byl jakýmsi kompromisem mezi požadavky Uher a Vídně a v 50. letech 19. století sehrál roli dočasného zpomalení vývoje. Národní snahy loajální české politiky však byly tímto desetiletým obdobím temna vážně poznamenány.¹⁶ Neoabsolutistický experiment však utrpěl

¹³ Hýsek, Ondřej; Zámečník, Lukáš; Hýsková, Anna: *Morava – dějiny země uprostřed Evropy*. Integra, Brno 2012, s. 191.

¹⁴ Řepa, Milan: *Moravané nebo Češi?: vývoj českého národního vědomí na Moravě v 19. století*. Doplněk, Brno 2001, s. 89.

¹⁵ Hýsek, Ondřej; Zámečník, Lukáš; Hýsková, Anna: *Morava – dějiny země uprostřed Evropy*. Integra, Brno 2012, s. 191.

¹⁶ Buchvaldek, Miroslav: *Dějiny Československa v datech*. Svoboda, Praha 1968, s. 246.

nezdar (za krymské války 1853 – 1856 a především vojenskými porážkami v roce 1859) a byl odvolán. Cestu k nápravě měla představovat koncepce reorganizace vnitřní struktury státu včetně zásadní přeměny absolutistické monarchie v konstituční mocnářství. Roku 1861 došlo k vydání oktrojované ústavy (tzv. Schmerlingova ústava), která obnovila veřejný politický život a ustavila říšskou radu – nejvyšší zákonodárný orgán Rakouska. Dle Balíka (2009, s. 41) se prostřednictvím této ústavy rakouské císařství definitivně vydalo na cestu konstitucionalismu. „*Následující půstoletí bylo časem upevňování ústavnosti, snahami o rozšíření volebního práva, dobou stále rostoucí individuální svobody.*“¹⁷ Říšská rada se skládala ze dvou komor: poslanecké sněmovny a panské sněmovny. Do poslanecké sněmovny byli poslanci voleni na principu kuriálního volebního systému a zemského zastoupení (každá země posílala daný počet poslanců rekrutovaných a rozdělených podle kurií)¹⁸. Panská sněmovna byla složena z dědičných členů pocházejících z řad rakouské aristokracie, církevních hodnostářů a císařem doživotně jmenovaných členů. K přijetí zákona bylo zapotřebí souhlasu obou komor.¹⁹ Volební období říšské rady bylo 6 let. Uherský bojkot říšské rady však fungování této instituce znemožnil, a tak byla roku 1865 zrušena.²⁰

Říjnový diplom (1860) a únorová ústava (1861) přinesly rovněž oživení české a moravské politiky. V habsburské monarchii se na rozdíl od většiny jiných států strany nedělily podle společenských konceptů, ale hlavně podle národnosti. Každá z národností si vytvářela vlastní spektrum liberálních, katolických, agrárních a dalších stran. V nově vznikající české národní straně se vytvořila dvě křídla: umírněnější liberální křídlo představovali tzv. staročeši reprezentováni F. Palackým, F. L. Riegerem (její obdobou byla svébytná moravská národní strana A. Pražáka) a radikálnější křídlo mladočeši (K. Sladkovský, bratři Grégrovi).

¹⁷ Balík, Stanislav: Komunální politika: Obce, aktéři a cíle místní politiky. Grada Publishing, Praha 2009, s. 41.

¹⁸ Kuriální princip představoval odraz stále přežívajícího konzervativního přístupu ke vznikající zastupitelské demokracii, který se ale nijak dramaticky nelišil od jiných zemí v Evropě. Voliče rozděloval do několika skupin – kurií. Rakousko mělo tyto kurie: velkostatkářská kurie, kurie městských a průmyslových komor (v roce 1873 od sebe odděleny jako samostatné kurie), venkovská kurie a všeobecná kurie (vznikla v roce 1896). Kurie byly seskupeními voličů a poslanců zemských sněmů a říšské rady, do nichž se rozčleňovalo podle výše majetkového censu – přímé daně poplatníka; nemajetné (nepřivilegované) vrstvy obyvatelstva tak byly diskriminovány.

¹⁹ Schelle, Karel; Man, Vlastislav. Geschichte des tschechischen Verfassungsrechts. GRIN Verlag, München 2011, s. 24 – 25.

²⁰ Hýsek, Ondřej; Zámečník, Lukáš; Hýsková, Anna: Morava – dějiny země uprostřed Evropy. Integra, Brno 2012, s. 191.

Společným cílem bylo dosáhnout samostatnosti českých zemí v rámci habsburské monarchie, která měla být přebudována ve federativní a národnostně spravedlivé soustátí. Proti národní rovnoprávnosti se však stavěli němečtí liberálové, kteří preferovali jednotný rakouský stát. Tím docházelo v politické oblasti k vyhocení česko-německých vztahů; do tohoto rámce spadal i přechod českých poslanců na říšské radě k pasivní rezistenci (neúčast se zasedáních říšské rady a sněmů kvůli německé převaze).²¹ Bojkot jednání rakouského parlamentu ze strany českých zástupců však nebyl úspěšný. I přesto byla politika pasivní rezistence ukončena až v roce 1879.²²

Další impulz pro reformu státu představovala porážka Rakouska v prusko-rakouské válce roku 1866, která znamenala vážné oslabení mezinárodního postavení habsburské říše (především se jednalo o eliminaci jejího vlivu v Německu a Itálii). Na vnitropolitické scéně přinutil tento otřes Vídeň vyhovět Maďarům a výsledkem bylo rakousko-uherské vyrovnání z roku 1867, v jehož důsledku Uhry de facto získaly nezávislost. Vzniklo soustátí, tvořené dvěma celky, „Královstvím a zeměmi na říšské radě zastoupenými“ a Uherským královstvím, proto hovoříme o dualistickém uspořádání.²³ V literatuře se lze často setkat též s neoficiálním označením Předlitavsko²⁴ a Zalitavsko²⁵, a to podle řeky Litavy, která tvořila část hranice obou útvarů. Nové uspořádání fixovala prosincová ústava z roku 1867. Zaklad této nové ústavy tvořilo sedm zákonů, schválených císařem. Tykaly se zastoupení jednotlivých zemí na říšské radě (tvořily ji Poslanecká a Panská sněmovna, platil kuriový volební systém), všeobecných občanských práv (rovnost před zákonem, svoboda vyznání, pohybu atd.), ve Vídni nově vznikl říšský soud, zákonem o soudcovské moci byla zaručena nezávislost soudců i veřejné vedení procesů. Zákon o výkonné a vládní moci vymezil postavení císaře, jemuž zůstaly četné výsady. Šestým z prosincových zákonů byl zákon o společných záležitostech monarchie, kterým

²¹ Hýsek, Ondřej; Zámečník, Lukáš; Hýsková, Anna: Morava – dějiny země uprostřed Evropy. Integra, Brno 2012, s. 191.

²² Schelle, Karel; Man, Vlastislav: Geschichte des tschechischen Verfassungsrechts. GRIN Verlag, München 2011, s. 31.

²³ Čmejrek, Jaroslav; Bubeníček, Václav; Čopík, Jan: Demokracie v lokálním politickém prostoru.. Grada, Praha 2010, s. 194.

²⁴ Předlitavsko bylo tvořeno těmito korunními zeměmi: Horní Rakousy, Dolní Rakousy, Korutany, Salcbursko, Štýrsko, Tyrolsko, Vorarlbersko, Istrie, Gorice a Gradiška, Terst, Dalmácie, Čechy, Morava, Slezsko (rakouská část), Halič, Bukovina.

²⁵ Součástí Zalitavska bylo Uherské království, Království chorvatsko-slavonské a svobodný přístav Rijeka a jeho okolí.

byly přijaty podmínky vyrovnání s Uhrami. Pojítkem obou částí říše byla osoba panovníka, společná ministerstva pro záležitosti zahraniční politiky, armády a financí. V Předlitavsku, jehož součástí bylo i Království české a Markrabství moravské, tato prosincová ústava platila až do zániku monarchie v roce 1918.²⁶ Schelle a Man (2011, s. 31) označují rakousko-uherské vyrovnání z roku 1867 za katastrofální neúspěch české národní politiky – zatímco Uhry dosáhly maximální možné nezávislosti, v ostatních zemích monarchie zůstal zachován velmi silný vliv panovníka a to jak v oblasti moci vládní tak i v oblasti moci výkonné (doménou císaře a jeho důvěrníků byla především armáda a zahraniční politika).²⁷

Češi nebyli s novou podobou monarchie spokojeni a požadovali podobné výsady jako Uhry. Nespokojenost Čechů výstižně vyjadřuje ve své publikaci *Do třetího a čtvrtého pokolení* Herben (2011, s. 22 – 23): „... podle té úřední statistiky nás Čechů je skoro 8 milionů se Slováky (v Čechách 3 930 093, na Moravě 1 727 270, ve Slezsku 146 265 a Slováků v Uhrách 2 019 641, ostatek v Dolních Rakousích a jinde). Tedy na osm milionů Čechů. V rakousko-uherské monarchii žijí však ještě Slovinci, Chorvati a Srbové, Poláci a Rusíni a těch je dohromady 12 699 085. V této říši je tedy nás Slovanů 20 674 124, Němců je 11 316 119, Maďarů 8 742 301 a ostatních národností 4 672 723, a přece v této říši panují jen Němci a Maďaři.“²⁸ Kabinet německých liberálů, v jehož čele stál v letech 1867–1868 Carlos/Karel kníže Auersperg (tzv. Auerspergův kabinet), který byl v Předlitavsku zformován po rakousko-uherském vyrovnání, však v poměru k Čechům působil v souladu se zájmy rakousko-německé liberální buržoazie a jakékoliv ústupky odmítal. O určitou změnu kursu se v tomto ohledu pokusil předák klerikálně-konzervativního seskupení Karl Hohenwart, který se stal předsedou předlitavské vlády v únoru 1871.²⁹ Návrh tzv. fundamentálních³⁰ článků představoval pokus o česko-rakouské/německé vyrovnání. Země Koruny české měly na jejich základě v rámci Předlitavska získat postavení, které by bylo

²⁶ Skřivan, Aleš; Budil, Ivo; Kodet, Roman; Novotný, Lukáš: Kapitoly z dějin 19. století: Úvod do výuky moderních dějin. Západočeská univerzita, Plzeň 2013, s. 409 – 410.

²⁷ Schelle, Karel; Man, Vlastislav: Geschichte des tschechischen Verfassungsrechts. GRIN Verlag, München 2011, s. 31.

²⁸ Herben, Jan. Do třetího a čtvrtého pokolení – II. Carpe Diem, Brumovice 2011, s. 22 – 23.

²⁹ Skřivan, Aleš; Budil, Ivo; Kodet, Roman; Novotný, Lukáš: Kapitoly z dějin 19. století: Úvod do výuky moderních dějin. Západočeská univerzita, Plzeň 2013, s. 410.

³⁰ Z lat. fundamentum = základ.

možno chápat jako důležitý krok na cestě k federalistickému uspořádání.³¹ Např. Urban (2003, s. 243) popisuje fundamentální články jako nejvýznamnější pokus řešit česko-německé vztahy v rámci habsburské monarchie v 19. století.³² Prezentuje je jako určitou formu „vyrovnání“, která však byla jen částečnou obdobou rakousko-uherského vyrovnání z roku 1867.³³

Fundamentální články byly českým sněmem přijaty dne 10. října 1871. Zahrnovaly vlastní vyrovnávací zákon, zákon na ochranu národnosti a zákon o změně volebního řádu do zemského sněmu. Na jejich základě uznal český sněm rakousko-uherské vyrovnání a akceptoval přenesení některých kompetencí (zejména v ekonomické oblasti) do pravomoci zastupitelského sboru všech zemí Předlitavska, ostatní kompetence však měly zůstat v rukou české vlády a sněmu. Fundamentální články však vyvolaly velký odpor německých nacionalů. „Německý sjezd“ ve Vídni vyslovil Hohenwartově vládě nedůvěru a v tomto směru jej následoval i sjezd německých nacionálních organizací z Moravy a Slezska.³⁴ Vláda, z jejíhož podnětu koncept česko-rakouského/německého vyrovnání vznikl, podlehla tlaku a 27. října 1871 odstoupila. Dne 30. října 1871 pak oznámil císař František Josef I. českému sněmu, že návrhy v předložené podobě nepřijme.³⁵

³¹ Balík, Stanislav; Hloušek, Vít; Holzer, Jan; Šedo, Jakub: Politický systém českých zemí: 1848 – 1989. Masarykova univerzita v Brně, Mezinárodní politologický ústav, Brno 2003, s. 32.

³² Urban, Otto: Kapitalismus a česká společnost: k otázkám formování české společnosti v 19. století. Lidové noviny, Praha 2003, s. 243.

³³ Jiní autoři však přikládají fundamentálním článkům větší význam – např. Říha (1946, s. 56) uvádí, že v případě přijetí by českému království zaručily téměř stejné postavení, jaké měly v monarchii po rakousko – uherském vyrovnání Uhry.

³⁴ Grobelný, Andělín: Slezsko v období národních táborů v letech 1868-1871: třídně politické a kulturně jazykové zápasy českého a polského obyvatelstva v období zvýšených bojů o česko-německé vyrovnání v rakousko-uherské monarchii. Krajské nakladatelství, Ostrava 1962, s. 20.

³⁵ Skřivan, Aleš; Budil, Ivo; Kodet, Roman; Novotný, Lukáš: Kapitoly z dějin 19. století: Úvod do výuky moderních dějin. Západočeská univerzita, Plzeň 2013, s. 410 – 411.

2. Osobnost Františka Skopalíka v kontextu dějin českých zemí v 19. století

2.1 Životopis Františka Skopalíka

František Florián Skopalík se narodil dne 18. června 1822 v Záhlinicích na podsednickém gruntu č. 26 jako nejstarší syn Josefa a Veroniky Skopalíkových. Pokřtěn byl dne 19. června 1822 v chrámu Páně sv. Kunhuty v Kurovicích.³⁶ Měl ještě šest dalších sourozenců, čtyři bratry – Josefa (narozen 24. února 1826, zemřel 11. června 1911), Karla (narozen 6. srpna 1828, zemřel 16. července 1891), Petra (narozen 16. prosince 1835, zemřel 8. února 1836) a Antonína (narozen 14. června 1838, zemřel 31. října 1920) a dvě sestry Annu (narozena 2. dubna 1831, zemřela 18. září 1855 na cholera) a Veroniku (narozena 14. února 1834, zemřela po narození). Po otcově smrti na jaře roku 1841 byl ustanoven za dědice podsedku č. 26, jeho sourozenci zdělili svobodná pole a nějaký finanční obnos.³⁷ Lze říci, že po otcově smrti se František Skopalík stal hlavou rodiny.³⁸ Od raného mládí provázelo Františka Skopalíka existenční a duchovní trauma – byl mimořádně nadaným žákem a přál si studovat na kněze, nemajetní rodiče mu však toto studium nemohli umožnit.³⁹ Musel plnit základní povinnosti poddaného, především vykonávat robotu. Touha po vzdělání jej ovšem neopustila – o nedělích a svátcích se intenzivně věnoval studiu historie, zeměpisu, němčiny a latiny.⁴⁰ V robotě spatřoval František Skopalík největší ponížení člověka. Protože však ctil zděděné pořádky a uznával císařský dvůr a vrchnost (spravedlivou), odmítal cestu otevřeného odporu.⁴¹

V roce 1843 byl František Skopalík přijat za souseda, i když ještě nebyl ženatý, což bylo v této době výjimečné. Soused si byl s ostatními sousedy roven a mohl sedět v přítomnosti ostatních s pokrývkou hlavy. Sousedi měli svá práva i

³⁶ SOKA Kroměříž, Písemná pozůstalost Františka Skopalíka ze Záhlinic, C-1, inv. č. 3. Vlastní Skopalíkův životopis z r. 1856.

³⁷ SOKA Kroměříž, Písemná pozůstalost Františka Skopalíka ze Záhlinic, C-1, inv. č. 65. Závěť otce Josefa Skopalíka.

³⁸ Sobek, František: František Skopalík. Jeho život a dílo. Nakladatelství brněnské tiskárny, Brno 1946, s. 11.

³⁹ Skala, Ladislav: Významné osobnosti českého zemědělství. Ministerstvo zemědělství ČR v Zemědělském naklad. Brázda, Praha 1992, s. 46.

⁴⁰ Fišer, Zdeněk: František Skopalík. Písmák, vlastenec a hospodář rodného kraje. Muzeum Kroměřížska v Kroměříži, Kroměříž 1991, s. 6.

⁴¹ SOKA Kroměříž, Písemná pozůstalost Františka Skopalíka ze Záhlinic, Ba-120, inv. č. 69. Roboty.

povinnosti. Museli se účastnit všech valných hromad obce, na kterých měli hlasovací právo všichni hospodáři.⁴²

V roce 1849 byl František Skopalík vyproštěn z roboty. Fotografie originálu vyprošťovací listiny je obsažena v přílohách. Náhrada roboty, zrušené patentem ze dne 4. března 1849, byla stanovena jako 1/3 z její celkové výše. Druhou třetinu hradil stát, zbývající země. Do zrušení roboty měl František Skopalík vykonávat celkem 104 dnů pěší roboty, dále odevzdat 2 přádlá, pak platil gruntovní činži a činži (plat) za dříví. Náhrada za 1 den roboty byla stanovena na 5 a 1/18 krejcaru. Celkově měl František Skopalík jako náhradu⁴³ zaplatit 44 zlatých 52 krejcarů, ročně měl tedy po dobu 20 let odvést do kontribučenské pokladny 2 zlaté a 14 6/10 krejcaru (k tomu se měl připočítat ještě výroční důchod za roky 1849, 1850 a částečně 1851 ve výši 2 zlaté a 14 6/10 krejcaru). František Skopalík se vyjádřil, že kapitál 44 zlatých 52 krejcarů zaplatí ve 14 dnech.⁴⁴

Celý rok 1850 a počátek roku 1851 pobýval František Skopalík v Chrášťanech na gruntu č. 7, který patřil Josefu Hradilovi, za kterého se provdala Františkova sestřenice Cecílie Skopalíková, dcera jeho strýce Františka Skopalíka, hospodáře na gruntu č. 21 v Záhlinicích. Cecílie však po krátkém manželství ovdověla a mladý František Skopalík, který tou dobou již proslul jako schopný hospodář a organizátor, byl pravděpodobně strýcem vybrán, aby hospodářství na chrášťanském gruntu č. 7 dále vedl. Strýc zřejmě rovněž předpokládal, že by se František Skopalík časem mohl stát manželem Cecílie a majitelem uvedeného gruntu, Cecílie však dávala přednost jiným nápadníkům a František Skopalík se postupně stal v Chrášťanech nevídaným hostem.⁴⁵ Gradující nepřátelství ze strany sestřenice však pro něj bylo spíše vysvobozením – své rodiště a známý okruh sousedů a přátel opouštěl s těžkým srdcem a s novým prostředím se sžíval jen obtížně, o čemž vypovídá materiál *Vzpomínka na pobyt v Chrášťanech v r. 1850* uložený ve Státním okresním archívu v Kroměříži.⁴⁶ Za nepříjemný a se spoustou

⁴² SOkA Kroměříž, Písemná pozůstalost Františka Skopalíka ze Záhlinic, C-1, inv. č. 3. Vlastní Skopalíkův životopis z r. 1856.

⁴³ Náhrada se počítala od 1. listopadu 1848.

⁴⁴ SOkA Kroměříž, Písemná pozůstalost Františka Skopalíka ze Záhlinic, C-1, inv. č. 4. Protokol o vyproštění Františka Skopalíka z roboty (1851).

⁴⁵ Fišer, Zdeněk: František Skopalík. Život a dílo v dokumentech I. Matice moravská, Brno 2011, s. 27.

⁴⁶ SOkA Kroměříž, Písemná pozůstalost Františka Skopalíka ze Záhlinic, C-1, inv. č. 3. *Vzpomínka na pobyt v Chrášťanech v r. 1850.*

ústrků spojený označuje František Skopalík svůj pobyt v Chrášťanech i ve svém vlastnoručně psaném životopise.⁴⁷ Dne 19. února 1851 tak dal Chrášťanům sbohem a definitivně se vrátil zpět do Záhlinic.

Po návratu z Chrášťan František Skopalík zřejmě trpěl depresemi. Řešení hledal v novém vztahu, který však byl spíše záležitostí rozumovou než srdeční – ve svých 29 letech se totiž rozhodl uzavřít vztah se ženou o 11 let starší. Jednalo se o vdovu Johanou Staňkovou, která měla z prvního manželství čtyři děti – tři dcery Josefu (15 let), Barboru (12 let) a Annu (9 let) a syna Františka (7 let). František Skopalík se p všechny čtyři vyženěné děti vzorně staral, vlastní děti však neměl.⁴⁸ Svatba se konala v kostele v Kurovicích, protože nově postavený kostel záhlinický dosud neměl ustanoveného duchovního správce.⁴⁹ Ve farní matrice se dochoval následující záznam: „Dne 1. července 1851 byli oddáni – ženich František Skopalík, římskokatolický, podsedník v Záhlinicích, stáří 29 roků, svobodný syn Josefa Skopalíka, podsedníka v Záhlinicích, a jeho ženy Veroniky, rozený Kojetínský zde – a nevěsta Johana, římskokatolická, vdova po zesnulém Josefu Staňovi, čtvrtníku v Záhlinicích, dcera Štěpána Moyžiše, sedláka v Hulíně, a jeho manželky Brigity, rozené Ambrož z Chropyně. Sezдал Ant. Neoral, lokální Kaplan v Kurovicích. Svědkové Vincenc Daněk, mlynář v Záhlinicích a Jan Staněk, sedlák ze Záhlinic.“⁵⁰ Svatební smlouva se uchovala ve dvou verzích s odlišným datováním a mírně pozměněným obsahem. První smlouva byla vyhotovena a podepsána dne 18. června 1851. Druhá smlouva, úředně uznaná a přijatá, byla uzavřena v den svatby 1. července 1851.⁵¹ Kromě slibu lásky a věrnosti ošetřovala svatební smlouva i záležitosti majetkové, jak bylo v té době obvyklé – jejím podpisem Johana Staňková věnovala svému nastávajícímu manželu Františku Skopalíkovi grunt č. 20 v Záhlinicích i se všemi k němu náležejícími poli, loukami atd. a to až dosažení 24. roku věku jejího syna

⁴⁷ SOkA Kroměříž, Písemná pozůstalost Františka Skopalíka ze Záhlinic, C-1, inv. č. 3. Vlastní Skopalíkův životopis z r. 1856.

⁴⁸ Sobek, František: František Skopalík. Jeho život a dílo. Nakladatelství brněnské tiskárny, Brno 1946, s. 12.

⁴⁹ Fišer, Zdeněk: František Skopalík. Život a dílo v dokumentech I. Matice moravská, Brno 2011, s. 30.

⁵⁰ Sobek, František: František Skopalík. Jeho život a dílo. Nakladatelství brněnské tiskárny, Brno 1946, s. 239.

⁵¹ Fišer, Zdeněk: František Skopalík. Život a dílo v dokumentech I. Matice moravská, Brno 2011, s. 30.

Františka a František Skopalík věnoval své nastávající ke společnému vlastnictví a užívání svobodná pole v Nivách kameneckých.⁵²

Jak již bylo nastíněno výše, sňatkem se stal František Skopalík majitelem čtvrtlánového hospodářství.⁵³ Jistá nezávislost, kterou tímto sňatkem získal, mu umožnila další vlastní studium, odbornou práci a zapojení se do veřejného života. Skopalík aktivně vyhledával v odborném tisku informace o moderních způsobech hospodaření. Na základě svých zkušeností s tehdejší zaostalou zemědělskou výrobou, ještě pozůstatkem z dob feudalismu, se aktivně snažil o prosazování moderních trendů v zemědělství. Roku 1840 přivezl první ruchadlo bratranců Veverkových. Zaváděl nové metody v zemědělství a jako první v kraji pěstoval cukrovou řepu a pokusně ušlechtilější plodiny (zvláště ječmen na slad). Kupoval moderní zemědělské stroje.⁵⁴ Trápila jej zejména otázka rozdrobenosti polí, sám vlastnil celkem 32 jednotlivých kusů půdy. Při svém studiu se seznámil se zkušenostmi z Německa při scelování pozemků, přičemž se o totéž pokusil v Záhlinicích. Započal přesvědčovací akci, která se týkala všech rolníků v Záhlinicích, nutný byl i souhlas majitele místního panského dvora a okresního hejtmanství. Všechny zúčastněné strany nakonec souhlasily na valném zasedání 27. října 1857 vyjádřili souhlas se scelováním a svými podpisy stvrdili přijetí nových polností. Tímto došlo k historicky prvnímu scelení půdy na Moravě. Pro další rozvoj scelování v Čechách a na Moravě se František Skopalík vyslovoval i jako poslanec moravského zemského sněmu a říšské rady. Rozvoj zemědělství v regionu podporoval zaváděním nových technologií a experimentováním s novými plodinami a osevními postupy.⁵⁵ Společně s F. Urbánkem a E. Proskowtzem založil v roce 1861 Hospodářskou jednotu záhlinicko-kvasickou a působil i v řadě dalších, na rozvoj hospodářství zaměřených organizací – Kuratorium hospodářské školy v Přerově, dvou hospodářských škol v Kroměříži, hospodářský spolek kojetínsko-přerovský, hospodářské spolky v Blazicích, Holešově a Napajedlích. Stál i u zrodu prvního moravského akciového cukrovaru rolnického v Kroměříži v roce 1869. Protože nové zemědělské postupy

⁵² SOkA Kroměříž, Písemná pozůstalost Františka Skopalíka ze Záhlinic, C-1, inv. č. 5. Svatební smlouva z r. 1851.

⁵³ SOkA Kroměříž, Písemná pozůstalost Františka Skopalíka ze Záhlinic, C-1, inv. č. 3. Vlastní Skopalíkův životopis z r. 1856.

⁵⁴ Kubačák, Antonín: Život, dílo a odkaz průkopníka pozemkových úprav Františka Skopalíka. Ministerstvo zemědělství ČR, Ústřední pozemkový úřad, Praha 1997, s. 17.

⁵⁵ Blažek, Radim; Švehla, Jan: Osobnosti pozemkových úprav – František Skopalík. Pozemkové úpravy, číslo 13, ročník 1995, Praha 1995, s. 20 – 21.

vyžadovaly náležité vzdělání, zasadil se i o zřízení odborných škol v Kroměříži a Přerově.⁵⁶

Jeho zájmy však nekončily hospodářstvím – vedl evidenci důležitých událostí v obci, dal postavit kostel a vymohl zřízení železniční zastávky. V Záhlinicích založil rolnicko-občanskou záložnu, čtenářský spolek a hasičský sbor. Dopisoval do Hospodářských novin, do Posla z Prahy, vydal historicko-topografické studie *Památky obce Kurovice* (1882), dvoudílné *Památky obce Záhlinice* (1884 – 1885), publikaci *Zemský sněm markrabství moravského od roku 1861 až do konce roku 1885* a řadu dalších děl charakteru hospodářského, náboženského i zeměpisného. Od papeže Pia IX. dostal řád sv. Silvestra o od císaře Františka Josefa I. Zlatý záslužný kříž. Zachraňoval a popisoval památky po předcích a položil tak základ k dnešnímu „Skopalíkovu napajedelskému archivu“, sbírce písemností z archivu bývalého napajedelského panství, která je v současnosti uložena v Moravském zemském archivu v Brně. Jako správný vlastenec vždy nosil selský kroj a nikdy se nestyděl za českou řeč.

Kromě výkonu funkce starosty Záhlinic působil jako poslanec v zemském sněmu a říšské radě. Zde se nejvíce přikláněl ke konzervativní politice reprezentované Národní „staročeskou“ stranou. Jeho činnost byla zaměřena především na prosazení praktických otázek – uznání samosprávy obcí, zřízení obecních zastupitelstev, regulaci řek na Moravě, udržování silnic, zřizování kasáren, rovnoprávnost češtiny s němčinou v úřadech, školách a veřejném životě.⁵⁷ Při volbách 2. března 1891 v Holešově byl stížen mrtvicí. Pohřben je na záhlinickém hřbitově a na návsi je pamětní deska. Ve vestibulu střední zemědělské školy byla 18. prosince 1996 umístěna pamětní deska F. Skopalíka v Kroměříži.

František Sobek charakterizuje Františka Skopalíka ve své monografii z roku 1946 následovně: „*František Skopalík byl prostřední velikosti, asi 163 cm vysoký, v mládí štíhlý, později otlejší, silného krku, na němž seděla kulatá hlava, pokrytá světlými vlasy, pečlivě česanými a splývajícími až na ramena, jak všichni Hanáci tenkrát nosívali. Tvář jeho, vždy oholená, byla výrazná, s normálními ústy a nosem, vysokým čelem a s modrýma, bystrýma očima. Kostra těla byla slabší.*

⁵⁶ Kubačák, Antonín: Život, dílo a odkaz průkopníka pozemkových úprav Františka Skopalíka. Ministerstvo zemědělství ČR, Ústřední pozemkový úřad, Praha 1997, s. 17 – 18.

⁵⁷ Fišer, Zdeněk: František Skopalík. Písmák, vlastenec a hospodář rodného kraje. Muzeum Kroměřížska v Kroměříži, Kroměříž 1991, s. 7.

*Pohyb těla a zejména nohou byl hbitý, a hbitost si zachoval až do stáří. Chrup měl zdravý, zrak a sluch dobrý, řeč jeho byla hbitá, s hlasem poněkud slabším, byla však vždy srozumitelná, plyná, a velmi příjemně se poslouchala.*⁵⁸ Kromě znaků fyzických je vhodné uvést i některé znaky psychologické – byly to totiž osobnostní charakteristiky Františka Skopalíka, které měly „lví“ podíl na jeho úspěších. Fišer (1991, s. 29) o Skopalíkovi hovoří jako o osobnosti s bystrým intelektem a dobrou logikou, výborném počtáři a člověku s všestrannými zájmy a neobyčejnými vyjadřovacími schopnostmi.⁵⁹ Františkovi Skopalíkovi nelze upřít ani značnou odvahu – zakládal hospodářské spolky a obecní a školní knihovny i navzdory riziku, že se může dostat do sporu s vládními představiteli éry Bachova absolutismu, kteří si kladli za cíl potlačit růst uvědomění národů sdružených v habsburské monarchii.

2.2 Aktivity Františka Skopalíka

2.2.1 Hospodářský reformátor a propagátor

Aby bylo možné představit a náležitě zhodnotit činnost Františka Skopalíka – hospodáře, je třeba nastínit hlavní vývojové tendence a zákonitosti rozvoje zemědělství především ve 2. polovině 19. století. Prudký rozvoj kapitalistického zemědělství vytvořil širší a kvalitativně nový prostor pro rozvoj výrobních sil, ale i pro nové uspořádání vesnice. Kubačák (1997, s. 12) doslova uvádí, že se jednalo o: „*hluboké a ve srovnání s feudalismem velmi rychle se uskutečňující přeměny ve všech základních oblastech společnosti, včetně nerovnoměrnosti vývoje v jednotlivých oblastech i časových úsecích*“.⁶⁰ Během rušných událostí roku 1848 začalo české národní demokratické hnutí formulovat svůj politický program, ve kterém byly obsaženy i požadavky rolnictva. Jednalo se o důsledek duchovní zralosti selského stavu a sociální vyspělosti českého prostředí, ve kterém nabýval na síle radikálně demokratický hlas usilující o všeobecné vykoupení z roboty a jiných urbánních povinností (vyproštění z poddanosti). V roce 1842 si František Skopalík a dalších jedenáct sousedů Záhlinic stěžovalo na přetěžování robotou, konkrétně při dovozu sádry z Pruska.

⁵⁸ Sobek, František: František Skopalík. Jeho život a dílo. Nakladatelství brněnské tiskárny, Brno 1946, s. 12.

⁵⁹ Fišer, Zdeněk: František Skopalík. Písmák, vlastenec a hospodář rodného kraje. Muzeum Kroměřížska v Kroměříži, Kroměříž 1991, s. 7.

⁶⁰ Kubačák, Antonín. Život, dílo a odkaz průkopníka pozemkových úprav Františka Skopalíka. Ministerstvo zemědělství ČR, Ústřední pozemkový úřad, Praha 1997, s. 12.

A poté v roce 1847 František Skopalík žádal spolu s devíti sousedy svého pána hraběte Jiřího ze Stockau, o možnost osvobození z roboty za přiměřenou náhradu, což mu bylo zamítnuto. V polovině 19. století však již roboty nebyla tak těžká, což sám František Skopalík demonstruje na vyprávěních svého dědečka (žil v letech 1766 – 1844), a pradědečka, kdy byl výkon roboty tak náročný, že děti takřka neznali své otce, kteří nebyli celé dny doma. V roce 1707 byly tři dny roboty týdně a ještě mimořádné, a v roce 1714 dokonce čtyři dny roboty.⁶¹ Jak František Skopalík cituje z vyprávění svého dědečka, „že si ho a ostatní muže povolal pan krajský, a chtěl po nich robotovat. Oni však pracovat nechtěli, ale byli ochotni podle císařského zákona zaplatit, dostali každý padesát ran holí. Poté co se vrátili domů, vyjela raději celé vesnice robotovat“⁶².

V roce 1790 císař Leopold všechny patenty Josefa II., které se týkaly poddaných, zrušil. Definitivně byla roboty zrušena zákonem o zrušení poddanství a robotních břemen v roce 1848. Plénum ústavodárného říšského sněmu ve Vídni schválilo konečný text zákona o zrušení poddanství a robotních břemen dne 7. září 1848. O dva dny později císař Ferdinand I. tento klíčový zákon podepsal. František Skopalík byl na zemském sněmu osobně přítomen. Zrušení roboty považoval za velké vítězství, vysvobození z otroctví. Prostřednictvím zákona o zrušení poddanství a robotních břemen bylo v habsburské monarchii ukončeno období středověkého feudalismu, zrušeno poddanství a všechna práva vrchnosti nad poddanými. Odstranil se rozdíl mezi pozemky panskými a poddanskými, všechna dosavadní břemena (služby a naturální i peněžní dávky), kterými byly zatíženy pozemky poddaných, byla zrušena. Závislost poddaného lidu na vrchnosti tak byla definitivně ukončena, vzájemné ekonomické propojení nicméně ještě řadu let přetrvávalo. Byl nicméně učiněn zásadní krok v procesu přeměny sedláka – poddaného na sedláka – vlastníka své půdy a hospodářství. Z hlediska ekonomického se ovšem nejednalo o jednoduchý krok. Vyvázání z feudálních povinností poddaných se totiž uskutečňovalo za náhradu. Ta se v českých zemích vztahovala na cca 1 mil. osob a celková suma náhrady dosahovala výše 95 mil.

⁶¹ SOkA Kroměříž, Písemná pozůstalost Františka Skopalíka ze Záhlinic, Ba-120, inv. č. 69.

⁶² SOkA Kroměříž, Písemná pozůstalost Františka Skopalíka ze Záhlinic, Ba-120, inv. č. 69.

zlatých. Předmětná náhrada zatížila všechny vrstvy rolnictva hypotečním dluhem s povinností splácet jej v některých případech i 20 let.⁶³

Jedním z rozhodujících ukazatelů pronikání kapitalismu do zemědělství byl přechod od extenzivního k intenzivnímu způsobu výroby. Tato tzv. zemědělská revoluce spočívala v českých zemích především v přechodu od trojpolních soustav přežívajícího úhorového hospodaření⁶⁴ k soustavám střídavým, se kterými byl spojen postupný zánik úhoraření a pěstování pícnin (jetel, vojtěška) a okopanin (brambory, cukrová řepa) na orné půdě.⁶⁵ Tento přechod umožnil ustájení dobytka a celkové zvyšování živočišné výroby (především chov skotu a prasat) a tím pádem i účinnější zúrodnování a obdělávání orné půdy (statková hnojiva, orba), jejíž rozloha se neustále zvětšovala. Později k tomu přibýlo rovněž postupné zavádění umělých hnojiv, zdokonaleného orebního náradí, secích, sklízecích a mláticích strojů a samozřejmě zavádění poznatků moderní vědy a techniky. Střídavé hospodaření se nejrychleji rozvíjelo v řepařských oblastech, na celém území monarchie je tento trend pozorovatelný od 40. let 19. století, kdy došlo k masivnímu rozvoji pěstování průmyslových plodin, řepky, cukrovky a brambor.⁶⁶ Petrůň a Kvaček (1990, s. 116) uvádějí, že ve 30. a 40. letech 19. stol. se v českých zemích již vyskytovaly všechny známé soustavy střídavého hospodaření, od 4-honných až po 12-honné varianty střídavých osevních postupů, v celozemském měřítku však byl jeho význam stále ještě nepatrný.⁶⁷ Narůstající rozsah osevních ploch pícnin a okopanin si však vynutil zrychlení tempa přechodu od trojpolního hospodářství ke střídavému – základním výrobním systémem se stalo v Rakousku-Uhersku v 80. letech 19. století.⁶⁸

⁶³ Kubačák, Antonín. Život, dílo a odkaz průkopníka pozemkových úprav Františka Skopalíka. Ministerstvo zemědělství ČR, Ústřední pozemkový úřad, Praha 1997, s. 13.

⁶⁴ Trojhonná soustava označovaná též jako trojstranné hospodářství nebo trojpolní systém představovala základní způsob obhospodařování půdy ve vrcholném a pozdním evropském středověku. Princip trojhonného hospodářství spočíval v rozdělení katastru vesnice na tři hony, přičemž každý hospodář měl pozemky v každém honu. Jeden hon byl vyhrazen pěstování jařin, druhý ozimů a třetí ležel úhorem. Jejich obdělávání se opakovalo v pravidelném cyklu, kterému se museli podřídit všichni hospodáři ve vsi.

⁶⁵ Petrůň, Josef; Kvaček, Robert. Dějiny Československa: 1648 – 1918. Státní pedagogické nakladatelství, Praha 1990, s. 115.

⁶⁶ Kubačák, Antonín. Život, dílo a odkaz průkopníka pozemkových úprav Františka Skopalíka. Ministerstvo zemědělství ČR, Ústřední pozemkový úřad, Praha 1997, s. 13.

⁶⁷ Petrůň, Josef; Kvaček, Robert. Dějiny Československa: 1648 – 1918. Státní pedagogické nakladatelství, Praha 1990, s. 116.

⁶⁸ Kubačák, Antonín. Život, dílo a odkaz průkopníka pozemkových úprav Františka Skopalíka. Ministerstvo zemědělství ČR, Ústřední pozemkový úřad, Praha 1997, s. 13.

V českých zemích se vzestup pěstování pícnin a okopanin projevil zejména v 50. – 70. letech 19. století, kdy se podíl těchto plodin za necelých 30 let (1848 – 1875) zvýšil z 8 na 29,3 %.⁶⁹ Důležitou úlohu pro vytváření podmínek růstu intenzity zemědělské výroby v českých zemích mělo postupné zapojování českých zemědělců do tržního hospodářství. Velkostatky vyráběly především pro trh, ale drobní a střední zemědělci byli až do 70. let 19. století do tržní produkce zapojeni jen omezeně. Teprve rozvoj pěstování cukrové řepy (v úrodných oblastech, v horských oblastech se rozvíjelo pěstování brambor) umožnil i malovýrobcům, aby se začali větší měrou zapojovat do tržní produkce. I přes tyto pozitivní změny však zůstával šlechtický velkostatek i nadále hlavním článkem, od kterého se odvíjel pokrok v českém zemědělství.

Od druhé poloviny 19. století začalo v monarchii docházet k rychlému rozšiřování racionálních zemědělských metod.⁷⁰ Velká pozornost byla věnována péči o obdělávání půdy (hlubší orba, kypření, meliorace), prosazovalo se zlepšení náradí a zavádění zemědělských strojů (zemědělské pluhy, 2-radlicové až 4-radlicové harky, železné brány, secí stroje, travní a obilní sekací stroje, ruční mlátičky, žentoury, čistící stroje aj.).⁷¹ Zpočátku byly tyto nové technologie dováženy převážně z Anglie a Německa, posléze však byly k dispozici i stroje vlastní výroby. Součástí procesu intenzifikace zemědělství byly i investice v oblasti stavební (výstavba nových hospodářských objektů, stájí, sýpek a skladišť). Zemědělská výroba byla stimulována rovněž rychlým rozvojem železniční dopravy. Pěstování technických plodin spojovalo zemědělskou výrobu velmi úzce s nově se rodícím potravinářským průmyslem, cukrovarnictvím, lihovarnictvím a pivovarnictvím. Změny v produktivitě zemědělství byly obrovské – Kavka a kol. (1957, s. 241) demonstrují výsledky kapitalistického zemědělství na příkladu peruckého velkostatku, kde byl po přechodu na střídavé

⁶⁹ Franěk, Rudolf: K některým otázkám vývoje kapitalismu v zemědělství v českých zemích ve druhé polovině 19. století. Československý časopis historický, číslo 1, ročník XXXIII., Praha 1985, s. 75.

⁷⁰ Harna, Josef; Fišer, Rudolf: Dějiny českých zemí, Svazek II. Fortuna, Praha 1995, s. 46.

⁷¹ Kavka, František; Polišenský, Josef V.; Kutnar, František. Přehled dějin Československa v epoše feudalismu: Doba národního obrození 1781 – 1848. Státní pedagogické nakladatelství, Praha 1957, s. 240.

hospodaření v roce 1840 v prvním desetiletí vzestup v celkové půdní produkci téměř čtyřicetiprocentní.⁷²

Rychlý rozvoj zemědělské výroby vyžadoval nové pojetí všeobecného i odborného vzdělání. Hospodářské vzdělání bylo chápáno jako nezbytná podmínka nového, lepšího života a hybná síla zemědělské výroby. K naplnění tohoto požadavku přispěla zemědělská věda, zemědělské školství i odborný zemědělský tisk. Zlepšit hmotný i duchovní stav zemědělství a jeho vzdělatelů dokázala především dvě hnutí – zájmová a spolková činnost zemědělců a svépomocné zemědělské družstevnictví.⁷³

Po ukončení procesu transformace tradičního zemědělství v moderní kapitalistické hospodaření zůstávalo problémem nerovnoměrné rozdělení půdy – z hlediska produktivity práce a rentability výroby se přitom ukázaly být nejvýhodnější velké zemědělské usedlosti. Např. v Čechách přitom 38 šlechtických rodů se statky nad 10 000 ha vlastnilo celkem téměř 1 mil. ha, tj. 20 % veškeré zemědělské půdy. Na druhé straně 594 000 drobných vlastníků mělo pozemky o rozloze do 2 ha.⁷⁴ Řešením se ukázalo být scelování půdy.

František Skopalík zažil poddanství a společně s ním i dožívající formu hospodaření založenou na feudální trojhonní soustavě, ovšem většinu svého života prožil v době, kdy byl tento systém nahrazen hospodařením střídavým. Starý způsob hospodaření, kdy si hospodáři nemohli sami určit osevní postup, ale museli se podřídit hospodářům ostatním, pro něj byl velmi těžko akceptovatelný, proto se velmi brzy začal zabývat otázkou využití půdy a agrárních operací. Střídavé hospodaření, jehož princip spočíval v tom, že pro každou následující plodinu byla vybrána nejvhodnější předplodina a žádná plodina nepřicházela dvakrát po sobě, bylo v jeho případě vítanou změnou. Protože v praxi se úspěšně prosazovaly nové výrobní postupy podložené vědeckými poznatky, František Skopalík intenzivně studoval odbornou literaturu. Získané teoretické poznatky nejprve sám vyzkoušel a pokud se ukázaly být vhodné a prospěšné, dále je rozvíjel a doporučoval svým sousedům i širší veřejnosti. Činil tak jednak ústně, jednak ve formě příspěvků do odborných zemědělských periodik. Jako příklad

⁷² Kavka, František; Polišínský, Josef V.; Kutnar, František. Přehled dějin Československa v epoše feudalismu: Doba národního obrození 1781 – 1848. Státní pedagogické nakladatelství, Praha 1957, s. 241.

⁷³ Kubačák, Antonín. Život, dílo a odkaz průkopníka pozemkových úprav Františka Skopalíka. Ministerstvo zemědělství ČR, Ústřední pozemkový úřad, Praha 1997, s. 16.

⁷⁴ Harna, Josef; Fišer, Rudolf: Dějiny českých zemí, Svazek II. Fortuna, Praha 1995, s. 111.

uvádím část jeho článku publikovaného v časopise *Rolník*, ve kterém doporučoval zavádění novinek a požadoval od hospodářů zpětnou vazbu: „*Vydej se na cestu mezi nás, rolníky, a mezi přátele naše, rozmlouvej, poučuj, nové vynálezy a staré zkušenosti sděľuj a my jistě rádi dáme tobě přístřeší, a třebaš že z počátku nás zřídka navštěvovati míníš... Sděľuj nám, jak máme zakládat hnojiště, jak ošetřovat a připravovat hnůj, aby se stal pravou potravou rostlin, o hnoji zvláště a hnojnicí přál bych si, abys často a hodně mnoho mluvil, nebo je ještě mezi menšími rolníky mnoho hospodářů či nehospodářů, kteří hnůj svůj velmi nedbale ošetřují, hnojivku na cesty a ulice a do potoku utékat nechají a tak své vlastní pole okrádají, které jim za to však se rovnou mírou špatnou úrodou odměňuje. Hnůj je zřídlo a pramen při hospodářství a jen ten, kdo své pole a louku hodně hnojí – v hospodářství dobře stojí. Sděľuj nám dále, jaké pro hospodářství užitečné a výnosné byliny kde se pěstují, abychom s nimi též my zkoušku podniknouti mohli... Sděl nám tedy, milý „Rolníku“, které novoty nám opravdu při našem hospodářství užitečné býti mohou.“⁷⁵ V nové hospodářské soustavě dosáhla kromě brambor velkého významu cukrová řepa, jejíž pěstování do značné míry ovlivnilo intenzitu zemědělství. Skopalík ji na záhlinicku začal pěstovat jako první a jeho příkladu následovali i rolníci další. Hospodářské zásady Františka Skopalíka lze odvodit z jeho deníků – jednalo se o všestrannou kultivaci půdy a hnojení.⁷⁶*

Rok 1848 představoval novou etapu ve vývoji zemědělského nářadí a strojů. Největší pozornost byla věnována nářadí kultivačnímu (ruchadlo), které nacházelo široké využití ve všech hospodářstvích. Technický vývoj znamenal velký pokrok rovněž u strojů pro sklizeň a přepravu píce, ze zemědělských strojů nacházely poměrně velké uplatnění rovněž mlátičky. František Skopalík novou zemědělskou techniku ve svém okolí propagoval a podle možností podporoval její rozšíření. V roce 1847 dokonce založil v obci svépomocné družstvo, které si zakoupilo parní mlátičku, žací stroj a další zemědělskou techniku.

Nejvýznamnější součástí tržního zemědělství za Skopalíkova života se stalo řepářství, které se postupně rozšiřovalo i do malovýroby, kde vyvažovalo nebo nahrazovalo pokles výnosů z obilnářství. Řepářství bylo spojeno s rozvojem cukrovarnictví, umožněném technickým pokrokem a novými chemicko-

⁷⁵ Rolník. 20. dubna 1864, číslo 1, ročník I.

⁷⁶ Kubačák, Antonín. Život, dílo a odkaz průkopníka pozemkových úprav Františka Skopalíka. Ministerstvo zemědělství ČR, Ústřední pozemkový úřad, Praha 1997, s. 17.

technologickými postupy. František Skopalík jakožto úspěšný pěstitel cukrové řepy sledoval i vývoj v tomto směru a po prvních neúspěších se zřízením cukrovaru v Hulíně stal v roce 1869 u zrodu Prvního moravského akciového cukrovaru rolnického v Kroměříži.⁷⁷

František Skopalík se významně angažoval i v zakládání odborných hospodářských institucí a zájmových zemědělských organizací, obecně označovaných jako hospodářské spolky. Spolky, seskupení lidí stejného názoru, kteří své postoje působením ve spolku prezentovali, představovaly po celé 19. století významnou společenskou platformu. Staly se jednou z možností prosazování zájmů jednotlivců i skupin.⁷⁸ K prudkému nárůstu jejich počtu však došlo až ve druhé polovině 19. století v souvislosti s vydáním tzv. prosincové ústavy (1867), v níž bylo zakotveno právo občanů na svobodné shromažďování. Před jejím přijetím se spolčování týkalo pouze svobodné části obyvatelstva a poddané bylo možné nalézt pouze mezi členy literárního nebo náboženského spolku.⁷⁹ Soukromou Hospodářskou společnost založil František Skopalík již v roce 1854 i přesto, že se z důvodu výše uvedené netolerance říšské vlády ke spolčování poddaných vystavoval značnému riziku. Níže uvádím znění prvních třech článků Stanov:

I.

Hospodářská společnost jest spolek pozustawající z polnich hospodářů a jejich čekanců. Učel její jest všestrané o zwelebeni jeho Hospodařstwi pečowat a se zasazowat. K tomu cíli přispiwaji knihy poučné obsahu o Polnim, lesním a domácím hospodářstwi, a chowání dobytká.

II.

Údem Společnosti muže se stati každý obywatel obce, kteri nějakou polnost bud jako majitel, neb taki nájemnik w držení má. Ozwláště se za Udy přijmou Hospodaři a majitele pozemnosti a jejich čekanci nebo takowé osoby, ktere někdy Majetnikama pozemnosti byti mají.

⁷⁷ Kubačák, Antonín. Život, dílo a odkaz průkopníka pozemkových úprav Františka Skopalíka. Ministerstvo zemědělství ČR, Ústřední pozemkový úřad, Praha 1997, s. 17 – 18.

⁷⁸ Janák, Jan: Dějiny Moravy: Hospodářský rozmach Moravy 1740 – 1918. Muzejní a vlastivědná společnost, Brno 1999, s. 237.

⁷⁹ Kolektiv autorů: Z dějin české každodennosti. Život v 19. století. Praha, Univerzita Karlova v Praze 2009, s. 319.

III.

Udowé spolku schazeji se ku společné poradě a k ponaučení o Hospodařství každého tydne jedenkrate k veřejné schůzce, a sice času zimního w ustanoweny den večer od 6te až do 9te hodiny; času pak letního wždycki w Neděli po skončených odpoledních službách Božich; ku kterezto schůzce je každý ud powinen se wynajit; mimo to mohu se na všeobecné usnešení spolku zwlašť v zimě i častěji hospodářské shromáždění držat.⁸⁰

Ze Stanov vyplývá, že Hospodářská společnost byla založena za účelem opatřovat odbornou hospodářskou literaturu a informovat místní zemědělce o nových trendech v této oblasti. Tento místní hospodářský spolek umožňoval záhlinickým občanům vyměňovat si zkušenosti z polních prací a diskutovat o novinkách uváděných v odborné literatuře a tisku. Probíhalo zde i přesvědčování místních rolníků o prospěšnosti scelování.⁸¹

V roce 1861 založil František Skopalík Hospodářskou jednotu záhlinicko-kvasickou, která pokrývala oblast Kroměřížska a Přerovska a zpočátku byla pobočkou tehdejší Hospodářské společnosti v Brně. František Skopalík považoval založení Hospodářské jednoty záhlinicko-kvasické za velmi významný, pokrokový počín, což se odráží i v jeho úvodním slovu ke *Zprávě o činnosti a jednáních Hospodářské filiální jednoty záhlinicko-kvasické od jejího počátku až do konce roku 1862*. Stojí zde: „Doba naše – je doba pokroku – Průmysl, obchod, rolnictví, všecko kráčí ku předu, a není radno, aby jednotlivci vzdorovali onomu všeobecnému proudu; lečby samovolně se uvrhovali v propast bídy.“⁸² František Skopalík se účastnil všech zasedání jednoty a dokumentoval její činnost v ročních intervalech vydávaných *Zprávách o činnosti a jednáních Hospodářské jednoty záhlinicko-kvasické*.

Z dalších organizací, ve kterých František Skopalík působil, a které měly vztah k zemědělství, lze jmenovat Kuratorium hospodářské školy v Přerově, hospodářské školy v Kroměříži, hospodářský spolek kojetínsko-přerovský a hospodářské spolky v Blazicích, Holešově a Napajedlích. Jako jediný rolník se

⁸⁰ SOkA Kroměříž, Písemná pozůstalost Františka Skopalíka ze Záhlinic, C-1, inv. č. 26.

⁸¹ Skopalík, František. Památky obce Záhlinic Část I., Historická. František Skopalík, Brno 1884, s. 149.

⁸² Skopalík, František. Zpráva o činnosti a jednáních Hospodářské filiální jednoty záhlinicko-kvasické od jejího počátku až do konce roku 1862. Hospodářská jednota záhlinicko-kvasická, Brno 1863, s. 1.

stal členem Hospodářské společnosti v Brně Protože nové formy hospodaření si vyžádaly i rozvoj zemědělského školství, František Skopalík se zasadil o založení rolnické školy v Přerově, Klášterním Hradisku u Olomouce a zimní hospodářské školy v Kroměříži.⁸³

Se jménem Františka Skopalíka je však spojeno především proslulé průkopnické scelování pozemků v rodných Záhlinicích (1857).⁸⁴ K tomuto nápadu dovedly Skopalíka čtyři následující zdroje:

1. Skopalíkův osobní přínos, kdy jako výborný hospodář uvažoval nad řadou nevýhod vyplývajících z polí rozptýlených po celém katastru obce.
2. Podněty z Hospodářských novin vydávaných v 50. letech 19. století Hospodářskou společností v království českém, redigovaných v Praze F. S. Kodymem.
3. Podněty z Posla z Prahy V. Běláka, v jehož prvním čísle byl o scelování zveřejněn podnětný příspěvek.
4. Hospodářská společnost, založená Františkem Skopalíkem a záhlinickými sousedy v roce 1854, ve které se uplatňovala Skopalíkova invence, logika i dosavadní hospodářské zkušenosti.⁸⁵

František Skopalík se o výhodách scelování neboli komasace dozvěděl ze zahraničního tisku (především z Německa). Celý postup připravoval sám v zimě 1856/1857. Od začátku postupoval promyšleně. Scelovací činnost zahájil zjišťováním názorů hospodářů na tuto problematiku. Když po provedeném průzkumu poznal, že občané Záhlinic jsou ke scelování pozemků ochotni, začal pracovat na návrhu. První částí projekčních prací bylo sestavení číselných přehledů s využitím údajů dostupného pozemkového katastru, týkajících se jednotlivých pozemkových tratí a výměry pozemků orné půdy jednotlivých majitelů s vyčleněním na tři bonitní třídy. Potom vypracoval přehled, jakou výměru mají jednotlivé tratě polí a kolik pozemků a v jaké bonitní třídě mají jednotliví hospodáři, a vypočetl, kolik připadne každému z nich z bývalých

⁸³ Kubačák, Antonín: Život, dílo a odkaz průkopníka pozemkových úprav Františka Skopalíka. Ministerstvo zemědělství ČR, Ústřední pozemkový úřad, Praha 1997, s. 18.

⁸⁴ Fišer, Zdeněk (ed.): Korespondence Aloise Vojtěcha Šembery: edice dokumentů. Sv. 2, Listy moravským přátelům: Antonín Boček, Vincenc Brandl, Matěj Mikšíček, František Skopalík. Katos, Kojetín 2002, s. 171.

⁸⁵ Fišer, Zdeněk: František Skopalík. Písmák, vlastenec a hospodář rodného kraje. Muzeum Kroměřížska v Kroměříži, Kroměříž 1991, s. 29.

panských pastvin.⁸⁶ Rozdělení zemědělské půdy do čtyř tratí souviselo s bonitou půdy a s návrhem, aby do tratě čtvrté byly začleněny pozemky vzdálenější a počítalo se s nimi pro doplnění chybějící potřebné výměry. Konečnou fází návrhu představovalo grafické vypracování plánu společných zařízení (přístupová komunikační síť) a rozmístění nových pozemků se zakreslením do map a jejich očíslováním. Jako nejvhodnější způsob přidělení nových pozemků po scelení se ukázalo být losování. Losovací lístky byly pro jednotlivé kategorie hospodářství (podsedníci, čtvrtlánici, půllánici) upraveny jednotným způsobem. Přidělením losu bylo vyřešeno hned několik problémů – především konkrétní situační umístění nových pozemků pro celý zamýšlený příděl, jejich výměra, bonita a průměrná vzdálenost od jednotlivých usedlostí.⁸⁷

Návrh na rozmístění nových pozemků projednal František Skopalík na schůzi nejzkušenějších a vážených hospodářů. Pro takto připravenou akci zajistil Skopalík podporu v druhé instanci a informoval o ní i krajského hejtmana. Na den 27. října 1857 pak svolal valnou hromadu všech majitelů půdy v Záhlinicích. Na ní předložil přítomným zamýšlené scelení půdy, vysvětlil celý postup prací a zdůraznil, že rozdělení jednotlivých podílů půdy bylo navrženo tak, aby nikomu nebylo ukřivděno co se bonity půdy a vzdálenosti pozemků od usedlostí týče. Vzdálenost podílů jednotlivých majitelů byla vyrovnána tím, že když měl někdo v první trati určený podíl první, v druhé trati měl podíl poslední a naopak. Scelování v Záhlinicích se zúčastnilo 12 podsedníků (chalupníci a zahradníci), 1 čtvrtlánik, 16 půllániků, 1 hostinským, 1 mlynář a 1 velkostatek (hrabě Stockau).⁸⁸ Rozmístění nových pozemků pro velkostatek, čtvrtlánika, mlynáře a hostinského bylo jednomyslně schváleno před losováním, ostatním majitelům půdy byly pozemky přiděleny na základě výše popsaného losování. Přestože někteří hospodáři s takto vypracovaný přidělením pozemků nebyli spokojeni, František Skopalík dokázal obratným jednáním vzniklý problém odstranit.⁸⁹ Návrh scelovacího plánu schválený účastníky valné hromady byl neprodleně zaslán Ministerstvu orby do Vídně, které k němu po vyhodnocení v roce 1858

⁸⁶ SOkA Kroměříž, Písemná pozůstalost Františka Skopalíka ze Záhlinic, C-1, inv. č. 73. Sobek, František: První scelování pozemků na Moravě r 1857, Hra o minulosti naší dědiny.

⁸⁷ Kubačák, Antonín. Život, dílo a odkaz průkopníka pozemkových úprav Františka Skopalíka. Ministerstvo zemědělství ČR, Ústřední pozemkový úřad, Praha 1997, s. 24.

⁸⁸ SOkA Kroměříž, Písemná pozůstalost Františka Skopalíka ze Záhlinic, C-1, inv. č. 74. Nepevný, Boh: 80 let prvního dobrovolného scelování v Záhlinicích.

⁸⁹ SOkA Kroměříž, Písemná pozůstalost Františka Skopalíka ze Záhlinic, C-1, inv. č. 73. Sobek, František: První scelování pozemků na Moravě r 1857, Hra o minulosti naší dědiny.

vydalo schvalovací dekret.⁹⁰ Následně poté byl scelovací plán realizován. Po vytyčení projektu provedli záhliničtí občané svépomocí nezbytnou výstavbu společných zařízení, zejména zdokonalení přístupových cest a příkopů, takže náklady byly naprosto minimální.⁹¹

Scelováním bylo dosaženo následujících pozitiv:

- Velikost pozemků se v průměru zvětšila 5 – 9x, čímž se současně snížila jejich rozptýlenost.
- Střední dopravní vzdálenost k pozemkům jednotlivých hospodářství se zkrátila průměrně o 30 – 40 %.
- Odstranila se nepřístupnost některých pozemků z veřejných cest.
- Částečně se zvětšila výměra pozemkového majetku každého účastníka scelování s výjimkou velkostatku (o 0,45 ha) a to v důsledku přerozdělení systému polních cest a přidělení části bývalých dominikálních pastvin jednotlivým majitelům.
- Scelení umožnilo realizaci další Skopalíkovy myšlenky – zvětšení výměry orné půdy na úkor pastvin, opuštění úhorového hospodaření, zavedení osevních postupů a pěstování nových plodin (cukrová řepa, vojtěška, jeteloviny).⁹²

Tímto novým, radikálním zásahem do držby půdy došlo k narušení původních způsobů hospodaření a proces scelování pozemků se stal jedním z předpokladů vedoucích k zintenzivnění zemědělské výroby. Skopalíkovým novátorským počinem byla zahájena nová etapa dobrovolného scelování pozemků. Byla to ovšem právě podmínka dobrovolnosti a jednomyslnosti, co v následujících letech bránilo procesu scelování. Překážkou byla i absence scelovacího zákona. I přesto se na Moravě jako jediné zemi v Rakousku-Uhersku podařilo do roku 1883 provést scelování v 16 obcích.⁹³ František Skopalík propagoval scelování pozemků ústně i v tisku, a o nutnosti přijetí scelovacího zákona se snažil opakovaně přesvědčit i zemský sněm Markrabství moravského,

⁹⁰ Obrtel, František. Moravští sedláci v druhé polovici 19. století. František Obrtel, Praha 1919. 286.

⁹¹ SOkA Kroměříž, Písemná pozůstalost Františka Skopalíka ze Záhlinic, C-1, inv. č. 74. Nepevný, Boh.: 80 let prvního dobrovolného scelování v Záhlinicích.

⁹² Kubačák, Antonín. Život, dílo a odkaz průkopníka pozemkových úprav Františka Skopalíka. Ministerstvo zemědělství ČR, Ústřední pozemkový úřad, Praha 1997, s. 25.

⁹³ SOkA Kroměříž, Písemná pozůstalost Františka Skopalíka ze Záhlinic, C-1, inv. č. 73. Sobek, František: První scelování pozemků na Moravě r 1857, Hra o minulosti naší dědiny.

jehož poslancem od roku 1861 byl. Jako příklad uvádím úryvek ze Skopalíkovy zprávy *Něco o scelování pozemků*, která byla publikována v *Hospodářských novinách* v roce 1857 (číslo 22, ročník VIII.). „*Že scelení pozemků by bylo k velikému prospěchu nejenom pro jednotlivce, ale i pro veškeré polní hospodářství, kdož by mohl popírati? A přece jsou lidé, to polní hospodáři, kteří nemohou a nechtějí tomu rozuměti. Přáti by proto velice bylo, by vyšel už co nejdříve zákon, týkající se toho. P. redaktor těšil nás sice už v ročníku 1855 Hospodářských novin, že zákon ten brzo vyjde, ale to „brzo“ trvá dlouho, a může snad ještě několik let trvati. Rolníku, toužícímu, by v zařízení polního hospodářství svého kupředu kráčet mohl a v dosavadním rozdrobení polností svých překážku nalézajícím, zdá se doba ta velmi dlouhou býti.*“⁹⁴

Scelování pozemků mělo řadu odpůrců, František Skopalík se však odmítal vzdát. Jeho postoj asi nejlépe vystihují slova jednoho z příznivců scelování, kanovníka P. Kanduse, pronesená v rámci jednání na táboře rolníků v Protivíně v roce 1872: „*Je mnoho protivníků, kteří scelování pozemků odporují. Ale kapka vody po kapce vydlabe kámen, tak i naše vytrvalost snad odpor jednou zlomí.*“⁹⁵

Moravský zemský sněm se na scelovacím zákoně v souladu se Skopalíkovým návrhem shodl v roce 1868, císař jej však odmítl sankcionovat. Myšlenka zákonné úpravy scelování pozemků však neustále sílila a stávala se naléhavější, a tak si vídeňské Ministerstvo orby v září roku 1876 vyžádalo od zemských úřadů vyjádření o zásadách příštího scelovacího zákona. Zemské úřady v Čechách a na Moravě se přiklonily k zastáncům potřeby scelovacího zákona a zdůraznily přesvědčení, že jakmile budou veřejnosti známy související výhody, tato akce se rychle rozšíří.⁹⁶ Podle připomínek došlých z rakouských zemí zastoupených na říšské radě byl vypracován návrh tří říšských zákonů o agrárních operacích, které panská sněmovna v roce 1881 schválila. V poslanecké sněmovně však vyvolaly řadu diskuzí, jejichž výsledkem bylo několik formálních změn. Upravené osnovy zákonů byly vráceny zpět panské sněmovně, která je schválila na jaře roku 1883 a v květnu téhož roku byly schváleny i poslaneckou

⁹⁴ Fišer, Zdeněk: František Skopalík. Život a dílo v dokumentech I. Matice moravská, Brno 2011, s. 238.

⁹⁵ Herben, Jan. Do třetího a čtvrtého pokolení – II. Carpe Diem, Brumovice 2011, s. 426.

⁹⁶ SOkA Kroměříž, Písemná pozůstalost Františka Skopalíka ze Záhlinic, C-1, inv. č. 74. Nepevný, Boh.: 80 let prvního dobrovolného scelování v Záhlinicích.

sněmovnou. Tyto říšské zákony však byly pouze zákony rámcovými, podle jejichž znění měly být teprve vypracovány zákony zemské. Protože zásady říšských zákonů nejvíce odpovídaly potřebám Moravy, zemský sněm přijal dne 18. října 1883 scelovací zákon, který byl císařem podepsán dne 13. února 1884. Tento zákon byl společně s dalšími zákony o scelování vydán v Brně pod označením *Zemědělské operace na Moravě*. Zákon se však neprováděl, a proto podal František Skopalík v roce 1886 zemskému sněmu interpelaci se žádostí o vysvětlení, proč se tak neděje.

S komplexním scelováním zemědělských pozemků na základě zákona se na Moravě začalo až po vytvoření Zemské komise pro agrární operace v roce 1888. První úředně scelenou obcí byla Bochoř u Přerova.⁹⁷ Do 1. světové války bylo na Moravě provedeno scelování ve 104 obcích a v dalších 28 bylo scelovací řízení zahájeno. V Čechách se scelování příliš nerozšířilo, protože zde bylo možné scelovat jen na základě svobodného souhlasu všech dotčených majitelů půdy.⁹⁸

Kromě scelování pozemků František Skopalík doporučoval rovněž scelení luk a pastvin. Ve své rodné obci toto učinil v roce 1860 a v následujících letech pak pokračoval v obcích sousedních.

2.2.2 Spisovatel a publicista

Literární činnost Františka Skopalíka lze rozdělit podle času, obsahu a podle toho, co bylo vydáno tiskem a co zůstalo zachováno pouze v jeho rukopisech. Z hlediska časového lze ve Skopalíkově tvorbě vyčlenit dvě období – období přípravné neboli začátečnické⁹⁹ a období vlastní spisovatelské tvorby. Dělicí hranici mezi tato dvě období lze umístit do roku 1855. V období prvním psal František Skopalík pro sebe, ve druhém období pro veřejnost v různých časopisech. Co se týče hlediska obsahového, spektrum oblastí, do kterých tvorba Františka Skopalíka zasahovala, bylo skutečně velmi široké. K dispozici jsou spisy charakteru hospodářského a sociálního, náboženského, rodopisného, dějepisného, životopisného, cestopisného aj. Uchovala se i řada básní a písní. Konečně lze rozdělit Skopalíkovy spisy na ty, které byly vydány tiskem a na ty,

⁹⁷ Scelování pozemků v Záhlnicích zajímavým způsobem podává scénář hry o minulosti Záhlnic od správce Skopalíkova archivu Františka Sobka *První scelování pozemků na Moravě r. 1857* z roku 1937. In: SOkA Kroměříž, Písemná pozůstalost Františka Skopalíka ze Záhlnic, C-1, inv. č. 73. Sobek, František: První scelování pozemků na Moravě r 1857, Hra o minulosti naší dědiny.

⁹⁸ Bumba, Jan: České katastry od 11. do 21. století. Grada Publishing, Praha 2007, s. 94 – 95.

⁹⁹ V literatuře věnované životu a dílu Františka Skopalíka se lze setkat rovněž s označením „období písmácké“.

kteře zůstaly v rukopise. Následný přehled Skopalíkovy tvorby bude vycházet z hlediska obsahového.

První spisy charakteru hospodářského začal František Skopalík tvořit po svatbě, kdy se stal samostatným hospodářem. Všechny podrobnosti svého hospodářství si až do roku 1879 zaznamenával v *Hospodářské knize*. Celkem napsal 38 sešitů čtvrtkového formátu, z nichž de facto každý opatřil vlastní průpovídou nebo heslem. V roce 1852 se začal František Skopalík věnovat včelařství. O všech svých včelstvech vedl přesné zápisky. Sešit osmerkové velikosti o rozsahu 40 stran s názvem *Včelařské zápisky. Stručný dějepis mého včelaření a seznam mého včelína* je uložen ve Státním okresním archivu v Kroměříži. Zajímavý je rovněž spis charakteru sociálního z roku 1846 *Boj proti pití pálených opojných nápojů a proti vši nestřídmosti* o rozsahu 27 stran.¹⁰⁰ V roce 1854 sepsal František Skopalík *Stanovy Hospodářské společnosti v Záhlincích* o rozsahu 8 stran. Tyto stanovy jsou součástí písemné pozůstalosti Františka Skopalíka uložené ve Státním okresním archivu v Kroměříži.¹⁰¹ Do literární činnosti Františka Skopalíka lze zařadit i jednatele zprávy Hospodářské jednoty záhlinicko-kvasické. Jako příklad lze uvést *Zprávu o činnosti a jednáních Hospodářské jednoty záhlinicko-kvasické od jejího počátku až do konce roku 1862* (150 stran osmerkového formátu), *Zprávu o činnosti a jednáních Hospodářské jednoty záhlinicko-kvasické od jejího počátku až do konce roku 1863* (64 stran osmerkového formátu), *Zprávu o činnosti a jednáních Hospodářské jednoty záhlinicko-kvasické od jejího počátku až do konce roku 1864* (112 stran osmerkového formátu) a *Stručný přehled o činnosti a působení Hospodářské jednoty záhlinicko-kvasické od jejího počátku r. 1861 až do konce roku r. 1874* (48 stran osmerkového formátu).¹⁰² V první zprávě, která byla v tištěné podobě vydána v roce 1963, se František Skopalík zabýval založením Hospodářské jednoty záhlinicko-kvasické a prostředím, ve kterém vznikla.¹⁰³ V úvodu stojí: „*Průmysl, obchod, rolnictví, všechno kráčí kupředu a není radno, aby jednotlivci vzdorovali onomu všeobecnému proudu, leč by se samovolně vrhali v propast*

¹⁰⁰ Sobek, František: František Skopalík. Jeho život a dílo. Nakladatelství brněnské tiskárny, Brno 1946, s. 59.

¹⁰¹ SOKA Kroměříž, Písemná pozůstalost Františka Skopalíka ze Záhlinc, C-1, inv. č. 26.

¹⁰² Sobek, František: František Skopalík. Jeho život a dílo. Nakladatelství brněnské tiskárny, Brno 1946, s. 63.

¹⁰³ Sobek, František: František Skopalík. Jeho život a dílo. Nakladatelství brněnské tiskárny, Brno 1946, s. 63.

bídy. V naší milé vlasti od doby té, kdy poddanství a neblahá roboty vzaly za své, stal se znamenitý pokrok v rolnictví vůbec, zvláště u větších statkářů.“¹⁰⁴ Silně se zde zasazoval rovněž o zemědělský pokrok se zaměřením na kvalitní péči o půdu a využívání nových technologií.

Co se týče děl charakteru náboženského, první začala vznikat krátce poté, co František Skopalík opustil školu. Víra pro něj představovala útočiště, pomáhala mu vyrovnávat se s neradostným životním údělem.¹⁰⁵ Nejprve začal psát krátké zápisky o pobožnostech a písních ve farním kostele v Kurovicích. V roce 1842 napsal (opsal) *Žalmy* archového formátu o rozsahu 32 stran a *Obřady mešní* o rozsahu 14 stran. V roce 1843 pak *Hodinky o dokonalostech božských, žalmy a písně církevní*, celkem 110 stran osmerkového formátu. V roce 1845 pak v osmerkovém sešitě o rozsahu 79 stran s nápisem *Katolík v chrámu Páně přítomen*, díle zčásti sestaveným z náboženských spisů, zčásti na základě jeho vlastních zkušeností, popsal, jak se má katolík chovat v kostele.¹⁰⁶

Značnou část Skopalíkovy tvorby lze zařadit mezi spisy dějepisné. Jedná se o *Weitah příkladů katolickému křesťanu k nasledowanj*, sešit archového formátu o rozsahu 20 stran psaný švabachem. Toto dílo obsahuje výpisky ze spisu kněze Bohumíra Hynka Bílovského *Doctrina Christiana* z roku 1721. V roce 1845 napsal *Wykladatel pamětihodných věcí*, vázanou knihu o rozsahu 140 stran čtvrtkového formátu. Toto dílo se zabývalo geografii Čech, Moravy a Slezska (obyvatelstvo, kraje, zajímavá místa, města a hrady), životopisy významných osobností a některými významnými dějinnými událostmi. Z roku 1845 pochází dílo *Pamětní kniha obce Záhleňské*. V této knize začal František Skopalík shromažďovat zápisy a úvahy týkající se jeho rodné obce. Kniha je tvořena 148 stranami archového formátu a její obsah je rozdělen na osm částí. Část první obsahuje deset kapitol ze Starého zákona, část druhá osm kapitol z Nového zákona. Část třetí sestává ze sedmi kapitol – mimo jiné je zde popsán příchod sv. Cyrila a Metoda, doba Svatoplukova, doba Otakara II. Kapitola čtvrtá se v deseti kapitolách zabývá různými starými příběhy z Čech a Moravy (vpád Maďarů,

¹⁰⁴ Skopalík, František. Zpráva o činnosti a jednáních Hospodářské filiální jednoty Záhlinicko-Kvasické od jejího počátku až do konce roku 1862. Hospodářská jednota Záhlinicko-Kvasická, Brno 1863, s. 8.

¹⁰⁵ SOkA Kroměříž, Písemná pozůstalost Františka Skopalíka ze Záhlinic, C-1, inv. č. I. Skopalíkův život, 3. Životopis.

¹⁰⁶ Sobek, František: František Skopalík. Jeho život a dílo. Nakladatelství brněnské tiskárny, Brno 1946, s. 64.

Karel IV., Jan Hus, bitva na Moravském poli aj.). Část pátá popisuje v pěti kapitolách historii obce Záhlinice, část šestá obsahuje jména a posloupnost sousedů obce Záhlinice včetně popisu tradičního rituálu „přijímání za souseda“. V části sedmé jsou shrnuta různá, k hospodářství se vztahující pozorování (ceny obilí, úroda, posloupnost pudmistrů, počet zemřelých a narozených aj.). Část osmá označená jako dodatek byla věnována popisu rakouské armády (počet pluků, data jejich založení, verbovní okresy, lokalizace štábů apod.), lidnatosti některých evropských zemí, rozdělení a počtu Slovanů aj. V knize byl rovněž vložen list, ve kterém byly vysvětleny některé důležité pojmy – filosofie, kvantita, matematika, kvalita, logika, fyzika, chemie, kosmologie, teologie aj. Místopisné názvy, o kterých se zmiňovaly staré listiny, František Skopalík lokalizoval na základě jiných listin, vlastních úvah, studia a zkoumání katastru. Výsledkům vlastního zkoumání katastru věnoval Skopalík prostor v sešitku *Popsání vesnice Záhlinic* z roku 1847, sešitu čtvrtkového formátu o rozsahu 9 stran. Toto dílo bylo tvořeno řadou krátkých článků – popis hranic, podnebí a půda, obilí a úroda, stromy, tekoucí a stojaté vody apod. O místní škole napsal František Skopalík *Dějiny národní školy v Záhlinicích* o rozsahu 49 stran.¹⁰⁷ Přibližně z téže doby pochází i dílo *Pomůcky k dějepisu Záhlinic* o rozsahu 42 stran, které obsahuje přehled o robotě, o choleře, o válkách v 18. století; dále jsou zde pak popsány drobné místní události, daně apod. Pro místní a okolní historii je důležitá kniha *Jeden druhého břemena neste nebo Pamětní kniha poctivej obce Záhleskej* z roku 1846 o rozsahu 24 stran. Jsou zde zaznamenány požáry v Záhlinicích a blízkém okolí včetně pomoci, kterou si obyvatelé vzájemně poskytovali. V roce 1847 začali obyvatelé Záhlinic budovat svůj kostel. Postup stavebních prací shrnul František Skopalík v rukopisu *Stavba chrámu Páně v Záhlinicích* z přelomu let 1847 – 1848. Nejprve zde popisuje starou kapli, její celkový i vnitřní vzhled, jak vznikla myšlenka stavby kostela, a pak již sleduje celý postup stavby – od kopání základů až po vnitřní výzdobu a vysvěcení kostela.¹⁰⁸ Z roku 1850 pochází dílo *Mé zápisky pro dějepis a literaturu vlasteneckou*. Neznámá je datace u díla *Posloupnost papežů, biskupů olomouckých, knížat moravských atd.* Tiskem vyšly *Památky obce Kurovic* z roku 1882, *Památky obce Záhlinic* – I. díl

¹⁰⁷ SOkA Kroměříž, Písemná pozůstalost Františka Skopalíka ze Záhlinic, Be – 109, inv. č. 151: František Skopalík – Dějiny národní školy v Záhlinicích, 1705 – 1875.

¹⁰⁸ SOkA Kroměříž, Písemná pozůstalost Františka Skopalíka ze Záhlinic, Ba-120, inv. č. 148. Stavba kostela Nanebevzetí Panny Marie.

v roce 1884, II. díl v roce 1885 a dílo *Zemský sněm* v roce 1886. Dílo *Památky obce Kurovic* osmerkového formátu o rozsahu 24 stran obsahuje polohopis obce, krátkou kroniku školy, dějiny farního kostela (včetně posloupnosti farářů) a posloupnost držitelů vsi a statku Kurovice. Klíčovou publikací Záhlinicka jsou dvoudílné *Památky obce Záhlinic*. První díl je rozdělen na 28 kapitol a dodatky. František Skopalík v něm seznamuje čtenáře s polohou obce, katastrem a vzhledem obce. Rozepisuje se zde rovněž o osudech jednotlivých rodů (páni z Benešova 1355 – 1437, páni z Rotalu 1638 – 1767 aj.). Velký prostor je zde věnován vývoji obce v období třicetileté války a josefínských reforem. Dodatky k prvnímu dílu obsahují statistický přehled o pohybu obyvatelstva, seznam pudmistrů, fojtů, učitelů, duchovních a vrchnostenských úředníků.¹⁰⁹ Druhý díl se věnuje převážně kulturním poměrům obce – zařízení obydlí, stájí, stodol, zahrad, vzhled obce, život v domácnosti, způsob hospodaření a práce, zvláštní kroje, obyčeje a zvyky aj. Např. o pohřbu je knize pojednáno takto: „*V den pohřbu shromáždili se přátelé a sousedé v domě a před domem zemřelého. Zpěvák, jímž od toho času, co škola v Záhlinicích povstala, býval zpravidla učitel, odzpíval u dveří pohřební píseň, a sousedé vloživše rakev na máry, nesli mrtvolu za zpěvu žalmu 50. „Smiluj se nade mnou Bože“, aneb modlíce se růženec z dědiny ven ku kříži, jenž stával na padělkách blíž cesty do Hulína, a později když do Tlumačova a Kurovic připadly, ku kříži, jenž stál na místě, kde je nový Záhlinický hřbitov. U kříže postavili máry s mrtvolou, učitel odprosil se přistojícím, by zemřelému odpustili, pomodlili se pak za něho a za zemřelé přátele; naloživše rakev na vůz v deskách připravený, do něhož obyčejně čtyři koně zapřáhali, doprovodili bližší příbuzní mrtvolu k pohřbu do farního kostela.*“¹¹⁰ Dílo *Zemský sněm markrabství moravského od r. 1861 až do konce 1885 z roku 1886* se zabývá složením sněmu, vypočítává, kolik obyvatel připadá na jednoho poslance celkem, kolik obyvatelů je v jednotlivých volebních okresech a kolik daní každý volební okres platí. Zaznamenává rovněž, kolikrát byl sněm svolán v jednotlivých volebních obdobích a jak dlouho sněm zasedal. Je zde rovněž obsažen seznam předsedů sněmovny,

¹⁰⁹ Sobek, František: František Skopalík. Jeho život a dílo. Nakladatelství brněnské tiskárny, Brno 1946, s. 93 – 94.

¹¹⁰ Skopalík, František. Památky obce Záhlinic Část II., Topografická. František Skopalík, Brno 1885, s. 46.

členů výboru a jejich náhradníků.¹¹¹ V předmluvě František Skopalík stručně shrnuje 25 let působení zemského sněmu: „*Dne 6. dubna r. t. 1886 bude tomu 25 roků, kdy v nové této konstituční době a dle nynějšího zákonitého složení sešel se po první sněm Markrabství Moravského v Brně. 25 roků – čtvrt století uplynulo od doby té. Jak vážné upomínky poutají nás na uplynulý ten čas! Jak změnily se věci – snad i náhledy a jaké změny staly se i v osobách p. poslanců v jednotlivých volebních skupinách, sborech a okresních volebních a jak malý počet oněch poslanců, kteří r. 1861 na sněmě zasedali, v posledním zasedání r. 1885 ještě místa svá zaujímali!*“¹¹² Vyslovuje se zde rovněž ze svého přání ke změnám ve prospěch Moravy: „*Dejž Bůh, aby nastávající druhé čtvrtstoletí činnosti sněmovní bylo pro milou vlast naši Moravu a pro veškero obyvatelstvo její bez rozdílu stavu, národnosti a vyznání náboženského i politického šťastnějším a blahodatnějším. A to se může státi, jen když všichni, řídíce se vznešenou zásadou: „Co chceš, aby tobě jiní činili, čin totéž jim,“ usilovně a svorně pracovali budeme k stejnému cíli: ku blahu milé vlasti naší a veškerého obyvatelstva jejího!*“¹¹³

Spisy rodopisné zůstaly zachovány většinou ve Skopalíkově rukopise. Jedná se o záznamy o narozených, zemřelých a uzavřených manželstvích, 3 knihy opisů farních matrik a hlavní Skopalíkově rodopisné dílo – kniha *Rodopisné zprávy*. Matričních opisů jsou celkem tři knihy – *Knihy o rodu a křtu*, která na 210 listech obsahuje křestní zápisy od roku 1629 až do roku 1890. *Knihy úmrtí* sestává ze 78 stran, zápisy začínají v roce 1660 a končí v roce 1890. *Knihy sňatků* je tvořena 58 listy a pokrývá období od roku 1630 do roku 1890. Hlavní Skopalíkově rodopisné dílo, *Rodopisné zprávy*, je vlastně rodopisným přehledem jednotlivých záhlinických rodů. František Skopalík zde vždy nejprve uvádí jméno, pak vysvětluje jeho význam a vznik, uvádí nejstarší zprávy, původ, a pak probírá jedno pokolení za druhým. Jakožto spisovatel historie rodů v Záhlinicích zaznamenal František Skopalík i rodokmen svého vlastního rodu. Sám k tomuto poznamenal: „*Jsa sám členem rodiny Skopalové, dal jsem sobě všemožnou práci, abych nakreslil rodokmen hlavních členů rodiny té, k nimž zajisté i láska rodinná i*

¹¹¹ Sobek, František: František Skopalík. Jeho život a dílo. Nakladatelství brněnské tiskárny, Brno 1946, s. 93 – 96.

¹¹² Skopalík, František. Zemský sněm Markrabství Moravského od r. 1861 až do konce r. 1885: jubilejní spis k jeho 25letému trvání. František Skopalík, Brno 1886, předmluva.

¹¹³ Skopalík, František. Zemský sněm Markrabství Moravského od r. 1861 až do konce r. 1885: jubilejní spis k jeho 25letému trvání. František Skopalík, Brno 1886, předmluva.

úcta k předkům mým mne váže, a jeho záznamů hojně používám".¹¹⁴ Rodina Skopalů patřila mezi nejstarší a nejpočetnější rodiny v Záhlnicích. Za „praotce“ rodiny Skopalů je označován Tomáš Skopal, který se narodil na přelomu 16. a 17. století. Kdy a odkud přišel ovšem není známo. Potomci Tomáše Skopala se koncem století 17. a zejména ve století 18. velmi rozšířili¹¹⁵ a v souladu se zvyky tehdy panujícími na Hané začali měnit svá rodná příjmení. Obvyklé bylo používání zdrobnělin, tedy Skopal – Skopalík¹¹⁶. Protože příjmení nebyla v té době ustálena, často docházelo k jejich zaměňování se zdrobnělinami. Rozšířeny byly rovněž přezdívky, např. potomkům Bedřicha (Fridricha) Skopalíka se říkalo zkomoleně „Fidryšci“. Početné rodině Skopalů a Skopalíků byly ovšem Záhlnice malé a proto se na počátku 18. století začaly jejich rodiny usazovat i v obcích jiných (Napajedla, Kvítkovice, Tlumačov, Karolín, Sulimov, Mysločovice, Hulín). V Záhlnicích samotných žilo od poloviny 17. století až do současnosti více než 50 rodin odvozených ze Skopalova rodu.

Praotec rodiny Tomáš Skopal žil a hospodařil na pololáním gruntu (později č. 5 v Záhlnicích). Jednalo se o váženého občana obce, který byl i se svou manželkou Kateřinou často zván za kmotra ke křtu dětí ze zámožných i chudších rodin. Protože rod Skopalů-Skopalíků je tvořen více než 50 rodinami, níže uvádím jen rodovou linii, ze které pochází František Skopalík, jehož život a dílo je hlavní náplní této diplomové práce.

II. pokolení: Mikuláš Skopal, narozen kolem roku 1650, zemřel roku 1704, sedlák v Záhlnicích č. 5.

III. pokolení: Jura Skopal, narozen 15. dubna 1681, zemřel roku 1742, sedlák v Záhlnicích č. 5.

IV. pokolení: Tomáš Skopal, narozen 22. června 1704, zemřel 21. února 1765, podruh v Záhlnicích.

V. pokolení: Josef Skopal, narozen 25. ledna 1741, zemřel roku 1806, sedlák v Záhlnicích č. 21.

VI. pokolení: František Skopalík, narozen 27. května 1766, zemřel 3. března 1844, sedlák v Záhlnicích č. 21.

¹¹⁴ Sobek, František: František Skopalík. Jeho život a dílo. Nakladatelství brněnské tiskárny, Brno 1946, s. 9.

¹¹⁵ Udaná rodová početnost rodu Skopalů – Skopalíků je vysvětlována vysokým počtem potomků jednotlivých rodin (8 až 14 dětí).

¹¹⁶ V nářečí Skopalík.

VII. pokolení: Josef Skopalík, narozen 27. května 1800, zemřel 19. května 1841, podsedník v Záhlinicích č. 26.

VIII. pokolení: František Skopalík, narozen 18. června 1822.

Z významných osobností rodu Skopalů – Skopalíků lze jmenovat pudmistry Mikuláše Skopala (II. pokolení) – 1694, sedláka v Záhlinicích č. 5, Juru Skopala (III. pokolení) – 1730, sedláka v Záhlinicích č. 5, Juru Skopala (IV. pokolení) – 1748 a 1762 až 1765, sedláka v Záhlinicích č. 5, Františka Skopala (V. pokolení) – 1781 až 1784 a 1789 až 1795, sedláka v Záhlinicích č. 5¹¹⁷, Františka Skopalíka (VI. pokolení) – 1809 až 1818, sedláka v Záhlinicích č. 21, Františka Skopalíka (VII. pokolení) – 1838 až 1848, sedláka v Záhlinicích č. 21, Františka Skopalíka (VIII. pokolení) – 1861 až 1891, sedláka v Záhlinicích č. 21. Dalšími významnými členy rodu Skopalů – Skopalíků byli František Skopal (V. pokolení, vedlejší větev) narozený roku 1745, švec, první učitel v Záhlinicích, sedlák v Záhlinicích č. 16 (do roku 1773) a podsedník v Záhlinicích č. 23 a Karel Skopalík (VIII. pokolení), syn Františka Skopalíka (VII. pokolení) a bratranec Františka Skopalíka (VIII. pokolení) narozený roku 1831, kněz v Uherském Brodě a farář ve Vlčnově.¹¹⁸

Mezi Skopalíkova rodopisná díla lze zařadit rovněž deníky Františka Skopalíka. První z nich pochází z roku 1847 a je nadepsaný *Běh života mého na zemi*. Jsou zde obsaženy poznámky o cestách do Napajedel k hraběti Stockauovi v záležitosti stavby kostela, o poradách v obci, o robotě a výkupu z ní, o studování zeměpisných map apod. Rozsah tohoto švabachem psaného deníku činí 36 stran. V roce 1848 napsal František Skopalík *Denník aneb Běh putování pozemského*, ve kterém zaznamenal každodenní události místní i všeobecné. Deník je psaný švabachem, má čtvrtkový formát a jeho rozsah činí 48 stran. Mezi rodopisná díla lze zařadit i 40-stránkový *Denník čili kratičké poznamenání domácího osobního života, to jest práce, cesty, návštěvy, společnosti, čtení knih atd. v roku 50tým 19ho století. František Florián Wlastimil Skopalik, obyvatel a člen obce Záhlenské číslo 26*. Z roku 1851 pochází 36-stránkový *Denník, kratičké poznamenání osobního života v běhu 51 roku 19ho století*. Vlastní životopis sepsal

¹¹⁷ František Skopal se v roce 1770 vykoupil z roboty za 200 zlatých, protože však tato povinnost byla zrušena až v roce 1848, byl povinen zdejšímu šenkýři bezplatně dovážet pivo z napajedelského pivovaru.

¹¹⁸ Sobek, František: František Skopalík. Jeho život a dílo. Nakladatelství brněnské tiskárny, Brno 1946, s. 9 – 11.

František Skopalík na archu o rozsahu 4 strany v září roku 1856 s titulem *Životopisný nástin*.¹¹⁹

František Skopalík za svůj život musel podniknout nespočet krátkých i delších cest. Mimo poutě, které podnikl, musel cestovat i za svými politickými a diplomatickými povinnostmi. Řadu z těchto svých cest podrobně zdokumentoval ve svých denících. Charakteru cestopisného jsou např. deníky *Nawštěwa sydelního města Widně čili poslanstwi me ku Jeho Weličenstvu Cysaři Panu Františkowi Josefowi I. s petici, by do obce naši welebny Pan ustanowen byl; w prwni polowicy měsya Listopadu roku 1849. František Florián Wlastimil Skopalik, člen obce Záhleuské*.¹²⁰ V tomto 29-stránkovém deníku popisuje František Skopalík cestu, kterou ve dnech 7 – 12. listopadu 1849 podnikl společně s Josefem Žůrkem ze Záhlinic do Vídně ke dvoru císaře Františka Josefa I.¹²¹ Dalším dělníkem je *Návštěwa hlavního města království Českého staroslavné Prahy při pouti Svato-Janské roku 1857*. Jedná se o krátký cestopis, v němž František Skopalík popisuje svou návštěvu Prahy.¹²² Další tři cestopisné deníky jsou obsaženy v celoplátěné vázané knize osmerkového formátu. Prvním z nich je *Upomínka na cestu do Itálie a na návštěvu věčně tam památných měst a míst: Ancony a Lorety, Říma, Neapole a Pompejí, Florencie a Benátek, při památné pouti Slovanů do Říma roku 1881* – tuto cestu podnikl František Skopalík s příbuznými a známými ve dnech 25. června až 13. července 1881.¹²³ Druhým deníkem je *Pouť do Mariacelle¹²⁴ přes Vídeň a Mürzuschlag; odtud do Sv. Hypolitu a Melku a nazpět po Dunaji do Vídně a domů roku 1887*.¹²⁵ Třetím deníkem je *Pouť do Šaštína v Uhrách roku 1837 a 1888*.¹²⁶ Pro demonstraci stylu,

¹¹⁹ Sobek, František: František Skopalík. Jeho život a dílo. Nakladatelství brněnské tiskárny, Brno 1946, s. 75 – 79.

¹²⁰ SOKA Kroměříž, Písemná pozůstalost Františka Skopalíka ze Záhlinic, C-1, inv. č. 7. Cesta do Vídně r. 1849.

¹²¹ Sobek, František: František Skopalík. Jeho život a dílo. Nakladatelství brněnské tiskárny, Brno 1946, s. 80.

¹²² SOKA Kroměříž, Písemná pozůstalost Františka Skopalíka ze Záhlinic, C-1, inv. č. 9. Návštěwa hlavního města Prahy při pouti svatojánské roku 1857.

¹²³ SOKA Kroměříž, Písemná pozůstalost Františka Skopalíka ze Záhlinic, C-1, inv. č. 12. Pouť Slovanů do Říma roku 1881. Návštěwa Ancony a Lorety, Říma, Neapole, Pompejí, Florencie a Benátek.

¹²⁴ Mariacelle nebo též Mariazelle je město ležící v rakouské spolkové republice Štýrsko. Jedná se o největší poutní místo Rakouska a jednu z nejvýznamnějších mariánských svatyní střední Evropy. Podle pramenů bylo poutní místo Mariazell založeno 21. prosince 1157. Mariazellu se kvůli v tamější bazilice uchovávané sošce Panny Marie ze 13. století někdy přezdívá Magna Mater Austriae neboli Velká Matka Rakouska.

¹²⁵ SOKA Kroměříž, Písemná pozůstalost Františka Skopalíka ze Záhlinic, C-1, inv. č. 36.

¹²⁶ SOKA Kroměříž, Písemná pozůstalost Františka Skopalíka ze Záhlinic, C-1, inv. č. 36.

Který František Skopalík při psaní deníků používal, uvádím úryvek z deníku *Pout' do Šaštína v Uhrách roku 1888*, uloženého ve Státním okresním archivu v Kroměříži: „Vjížděli jsme do Petrové Vsi, která leží v údolí 207 m, okolní pahorky pak dosahují 248 až 279 m výšky. Petrovu Ves za 51 roků vidím tě opět, tu sem prve nocoval, ale kde, u koho, to už vymizelo mi z paměti mé. Sem dojeli jsme po 11. hod dopoledne, pokrmili tu koně a my občerstvili se troškou polívky a sklenicí vína u hospodského židáka, jak to na Slovensku ani jinak možné není, a o 12. hod. jeli jsme dále k Šaštínu. Hradská vyjeda z Petrové vsi stoupá na pahorek 266 m a odtud pak ubíhá do údolí 209 m a tu otočíc se vlevo, jde opět směrem k jihu po levé straně lesa a po pravé pole, kde prve též les býval, jde opět do vrchu na pahorky 250 m. Kříže vedle cesty stojící značí, že jsme na blízku místa poutnického, jak jich od Petrové Vsi až do Šaštína 7 ve zdylce 10 km. Z cesty té opodál vlevo viděli jsme osady Letnice 210 m a Smolinsko 184 m vejšky. Ohlížejíce se vůkol, octli jsme se najednou na nevysokém pahorku a tu objevilo se nám překrásné panoráma, překrásné věže poutního chrámu, chrám a klášterní stavení, budovy okolo kostela a opodál vlevo městečko Šaštín a vpředu ležící osada Stráže, kde za času Marie Terezie stával nádherný císařský zámek Belveder, ve kterém císařovna každoročně v době letní nějaký čas se zdržovala a odtud mariánský poutní chrám každodenně navštěvovala.“¹²⁷

Dva deníky se uchovaly z pobytu Františka Skopalíka v Luhačovicích v letech 1880 a 1889 – *Upomínka na pobyt a léčení v lázních Luhačovicích a Mé zápisky 1880*.¹²⁸ František Skopalík se v lázních léčil dvakrát. Uvedené dva deníky líčí pobyt Františka Skopalíka den po dni a jsou odrazem atmosféry tehdejších Luhačovic. 22. červenec 1889, svůj pátý den druhého pobytu v lázních, zdokumentoval František Skopalík takto: „Vypiv ráno předepsanou dávku vody se žinčící, použil jsem poprvé lázeňské koupele. Pak jsem si trochu odpočinul a po krátké procházce jsem obědval. Po jídle vyšel jsem si na Malou Kamennou a odtud po pěšince do kopce až za les k řetečovským polím. Tu jsem na chvíli usedl a kochal se rozkošným pohledem na okolní krajinu za Pozlovicemi až k Újezdu se táhnoucí, na krásné pásmo karpatských kopců a hor. Mračilo se a z obavy před deštěm, stoje tu se slzami v očích, loučil jsem se s touto krajinou, žehnal jí a prosil

¹²⁷ SOKA Kroměříž, Písemná pozůstalost Františka Skopalíka ze Záhlinic, C-1, inv. č. 36.

¹²⁸ Sobek, František: František Skopalík. Jeho život a dílo. Nakladatelství brněnské tiskárny, Brno 1946, s. 81 – 82.

vroucně *Hospodina, aby zachoval bodrý ten valašský lid od nevěry a moderních bludů našeho potřeštěného věku, od falešné osvěty a lživé svobodomyslnosti. Opustiv návrší, sešel jsem dolů – a brzy nato přišel déšť s bouřkou, který trval až do noci; proto jsem šel již po 8. hod. spát.*¹²⁹

Fišer (2011, s. 18) uvádí, že Skopalíkovy záznamy z cest nejsou příliš čtivé (strohý styl, zbytečně dlouhé popisy přesunů vlakem apod.). Lze zde však nalézt i řadu zajímavých informací, např. vyjádření délky cesty v km a vyčíslení finančních nákladů vynaložených na realizaci jednotlivých cest.

Ve svém volném čase psal František Skopalík verše a písně, částečně pro veřejnost, více ale pro svou vlastní zálibu. Z básní a písní milostných lze jmenovat *Johano, Májový vzduch, Marná touha, Opuštěný* a *Ptáče* (většinou byly složeny do roku 1850), z básní a písní národních a vlasteneckých *Moravo, vlasti drahá* (1846) a *Slované* (1860), z básní a písní náboženských *Píseň při umístění obrazu patronky nově postaveného kostela v Záhlinicích* (1848), *Píseň k požehnání v čas moru a nakažlivých nemocí* (nákladem Františka Skopalíka vytisknuto v Kroměříži roku 1866) a *Upomínka na posvěcení hřbitova v Záhlinicích* (1866), z básní a písní politických *Skálo, milá skálo, V trapné době, Branný výbor, Ještě ho nemáme, Žerty a snad i pravda*, z básní a písní hospodářských *Oráč* (1850), *Rok uplynul, v němž účty mně klásti* (1851), *Možná-li jest lidské ruce zadržení času běh* (1852), *S radostí jsem přehléd účty moje* (1853), *Blaze nám* (1854), *Malý příjmy – hrubý vydání* (1854), *Podivné jsou tyto cesty* (1854), *Ó, nechť se hlučně rozlívá* (1854), *Kdo vždy vede účty řádné* (1854), *S dnešním dnem začal pátý rok* (1855), *Štědrá-li nám ruka Páně* (1856), *Šestý ročník teď zavírám* (1857), *Sedm uplynulo roků* (1858), *Krok za krokem dál a dále* (1859), *Ne vždy bývá nebe jasné* (1863), z básní a písní příležitostných *K 78. jmeninám Jiřího Kojetského 24. dubna 1853, K šestistoleté památce založení lánů roku 1868, Rolníkům* (1861), *Hostýne, otče náš, Vzpomínky na Radhošť*.¹³⁰ Z ostatních básní a písní lze jmenovat básničky a epigramy na počest zemřelých a žertovnou deklamací *Frak a halena*. Jako ukázkou básnické tvorby Františka Skopalíka uvádím milostné verše, které věnoval své nastávající manželce k svatbě:

¹²⁹ SOKA Kroměříž, Písemná pozůstalost Františka Skopalíka ze Záhlinic, C-1, inv. č. 11.

¹³⁰ Sobek, František: František Skopalík. Jeho život a dílo. Nakladatelství brněnské tiskárny, Brno 1946, s. 62.

„Johano,
drahý poklade srdce mého,
Tobě přáno bylo od Boha samého
srdce moje získat sobě.
Protož i já v této době,
milovat chci Tě jak se samého.
Kéž tu lásku žehná nebe,
věrnost blaží mne i Tebe.
přijmiž dárek tento ku pamatování,
že jsem Ti dal srdce jen k oblažování,
lásku čistou, svatou,
oblažiž mne i se samou.“¹³¹

František Skopalík byl i významným publicistou. Přispíval do Moravského národního listu (Brno), Hospodářských novin (Praha), Posla (Praha), Národních listů (Praha), Moravské orlice (Brno), Hvězdy (Olomouc, Brno), Hospodáře moravského (Přerov) a Našince (Olomouc). První Skopalíkův článek *Jak se hospodaří na Hané* vyšel dne 15. března 1854 v Moravském národním listu. Dále zde vyšly články *Kráva do tahu*, *Zprávy o sklizni*, *O dědictví sv. Cyrila a Metoda a sv. Jana Nepomuckého*, *O pití kořalky*, *Co teď začít s hnojem*, *Výsledek letošního sklizení na Hané*, *Vystěhovalci do Ameriky z Holešovska*, *O choleře r. 1855 v Záhlinicích* aj. Z článků publikovaných v Hospodářských novinách lze jmenovat např. *O kvasení řepného lupení a skrajků*, *O korutanské kukuřici a francouzské mrkvi*, *O vedení hospodářských účtů*, *Jak dalece jsme pokročili s naším scelováním pozemků*, *Kterak půdu k setí připravujeme*, *O vysazování ovocných stromů po mezích a polních cestách*, *Těž něco o přepalování prosa a pšenice*. František Skopalík velmi častým přispíval též do Moravské orlice – jako příklad lze uvést články *Odkud pochází nechť k čtení u lidu našeho*, *Na Radhošť*, *Moravským městům*, *Kapitola jednoho rolníka*.¹³²

Z dalších rozsáhlejších Skopalíkových děl, která zůstala zachována pouze v rukopise, lze jmenovat *Kumštovní knížku pro početní úlohy*, *Stručný návod ku*

¹³¹ Fišer, Zdeněk: František Skopalík. Život a dílo v dokumentech I. Matice moravská, Brno 2011, s. 30 – 31.

¹³² Sobek, František: František Skopalík. Jeho život a dílo. Nakladatelství brněnské tiskárny, Brno 1946, s. 64 – 66.

*počítání z hlavy, Co Bůh spojil, člověk nerozlučuj, Pamatuj na soud můj, Kratičkův popis Evropy, Slovník kapesní, Vykladatel pamětihodných věcí, Obřady mešní, Hodinky o dokonalostech božských a Pomůcky k dějepisu Záhlinic.*¹³³

Značně rozsáhlá byla i Skopalíkova korespondence – ve Státním okresním archivu v Kroměříži je uloženo cca 3000 dopisů. Z významných osob, se kterými byl v korespondenčním styku, lze jmenovat MUDr. F. S. Kodyma, MUDr. F. C. Kampelíka, prof. A. V. Šemberu, F. Palackého, F. L. Riegera, dr. E. Grégra, F. Sušila, dr. B. Dudíka, dr. J. Herbena, V. Brandla a K. Světlou.¹³⁴ Zajímavá je např. Skopalíkova korespondence s českým jazykovědcem a literárním historikem A. V. Šemberou z roku 1863 ve věci prosazení rovnoprávnosti češtiny s němčinou na moravských železničních tratích, zejména té nejdůležitější – Severní dráze Ferdinandově. O podstatě problému nejlépe vypovídají Skopalíkova slova pronesená v říšské radě v březnu 1885, tedy v době, kdy se v ní projednávala otázka postátnění nebo prodloužení koncese Severní dráhy, udělené jí dne 4. března 1836 císařem Ferdinandem na dobu padesáti let. „*Až donedávna a z velké části až do loňského roku byly veškeré nápisy na stanicích té dráhy, na vozích a jinde, v čistě českém (nebo, chcete-li, moravském) území, v krajině, kde obyvatelstvo ani slova německého nezná, jen v jazyku německém napsané, veškerá prohlášení a jízdní řády byly taktéž jen v jazyku německém, a konduktér též nepromluvil slova českého na cestující, jen když jim chtěl vynadat.*“¹³⁵ A. V. Šembera se v této problematice významně angažoval a s žádostí o pomoc se mimo jiné obrátil na zemského poslance a starostu v Záhlinicích Františka Skopalíka. V dopise z 8. října 1863 mu sděloval, že ve věci užívání českého jazyka na železnici se obsáhle hovořilo při schůzce českých (a moravských) národních činitelů u preláta Nappa 25. a 26. srpna 1863, kdy se v uvedených dnech konaly v Brně velké cyrilometodějské oslavy. Šembera sám tehdy zaujal stanovisko, že hlasy jednotlivců jsou málo platné a že by tedy bylo lepší, kdyby se ve věci angažovaly obce ležící při dráze. Chtěl proto celou záležitost konkretizovat a z toho důvodu se obrátil právě na Skopalíka: „*Maje za to, že na Vás co starostu obecního a poslance zemského před jinými by se slušelo, byste*

¹³³ Sobek, František: František Skopalík. Jeho život a dílo. Nakladatelství brněnské tiskárny, Brno 1946, s. 67.

¹³⁴ Kubačák, Antonín. Život, dílo a odkaz průkopníka pozemkových úprav Františka Skopalíka. Ministerstvo zemědělství ČR, Ústřední pozemkový úřad, Praha 1997, s. 11.

¹³⁵ Moravská orlice. 27. března 1885, č. 70, roč. XXIII.

společně s některými jinými starosty, jmenovitě městskými, přerovským, hulínským neb holešovským, počátek v této věci učinili a k zavedení moravštiny při jízdě po železnicích přispěl, napsal jsem žádost dotčenou a posílám Vám ji tuto, abyste ji s jinými představenými obecními na poradu vzali, a k ředitelství centrálnímu do Vídně podali.“¹³⁶ František Skopalík jeho žádosti vyhověl a do celé záležitosti se skutečně zapojil. V dopise ze dne 5. prosince 1863 Šemberovi sděloval, že z okresu kroměřížského žádost podepsala už většina obcí, tj. starostové a obvykle i obecní výbor; u 30 obcí byly otištěny rovněž obecní pečete. Méně úspěšný byl na Zdounecku, kde získal souhlasné stanovisko asi jen z tří obcí. Nyní sbírá vyjádření obcí na Holešovsku a v dalších dnech bude pokračovat na Napajedelsku a Přerovsku. Prosí konečně Šemberu o strpení, protože celá věc jde pomaleji, než by si oba jistě přáli, ale „v některé obci nechají mně žádost tu ležeti třeba 8 dní i déle, někde zas se mně nepodepíší, a tak se celá věc protahuje“.¹³⁷ I navzdory této Skopalíkově podpoře se nicméně „počeštění“ železnice ukázalo být během na dlouhou trať.

2.2.3 Starosta a politik

František Skopalík se o obecní záležitosti zajímal již jako mladík, což vedlo k tomu, že již v roce 1843 byl přijat za souseda, i když ještě nebyl ženatý, což bylo v této době výjimečné. Soused si byl s ostatními sousedy roven a mohl sedět v přítomnosti ostatních s pokrývkou hlavy. Sousedi měli své práva i povinnosti. Museli se účastnit všech valných hromad obce, na kterých měli hlasovací právo všichni hospodáři. František Skopalík k tomuto uvedl: „Roku 1843 byl jsem za souseda Obce přijatý; hlavně se tu jednalo o tože jsem si své přijati nekolika mázi piva zaplatiti musel jak to ve zvyku bylo, ale od toho času byval jsem pro mé počtářské vědomosti, a že zběhlý v psání jsem byl často k rozličným záležitostem Obce povolávaný.“¹³⁸ Protože v obci nebyla dost velká kaple pro křesťanská cvičení, usnesli se v roce 1847 záhlinští občané, že postaví kapli větší. František Skopalík byl zastáncem tohoto podniku, navrhoval plány a

¹³⁶ Fišer, Zdeněk: Boj proti germanizaci na Severní dráze Ferdinandově (s přihlédnutím k Přerovsku). In: Sborník Státního okresního archivu Přerov. Státní okresní archiv Přerov, Přerov 2000, s. 33.

¹³⁷ Fišer, Zdeněk: Boj proti germanizaci na Severní dráze Ferdinandově (s přihlédnutím k Přerovsku). In: Sborník Státního okresního archivu Přerov. Státní okresní archiv Přerov, Přerov 2000, s. 34.

¹³⁸ Sobek, František: František Skopalík. Jeho život a dílo. Nakladatelství brněnské tiskárny, Brno 1946, s. 210.

vedl podrobný deník o průběhu stavby. Výsledkem této jeho aktivity byl rukopis *Stavba chrámu páně v Záhlinicích*. V červnu roku 1848 byl František Skopalík vyslán do Brna, aby se na zemském sněmu přesvědčil, jaké jsou vyhlídky na zrušení roboty. V robotě spatřoval Skopalík největší ponížení člověka. O jeho nenávisti k ní svědčí výrok, který opakovaně prezentoval ve svém deníku: „*Roboto, roboto! ty matko mnohého neštěstí, ty zkazo mladosti mnohého!*“¹³⁹ Protože však ctil zděděné pořádky a uznával císařský dvůr a vrchnost (spravedlivou), odmítal cestu otevřeného odporu.

V roce 1850 František Skopalík ještě nedisponoval pasivním volebních právem – z toho důvodu nebyl zvolen do obecního výboru. Ani jedna schůze obecního výboru se nicméně neobešla bez jeho přítomnosti. František Skopalík vyřizoval všechny úřední dopisy po celý čas absolutismu, a přestože nebyl starostou, obdržel za své působení v obci pochvalný dekret od c. k. krajského úřadu v Uherském Hradišti. V roce 1859 již byl František Skopalík znám širší veřejnosti, protože od roku 1854 psal do tisku (Moravské národní listy, Hospodářské noviny, Posel aj.) o různých obecních záležitostech. Jako vynikající znalec obecních záležitostí byl posléze moravským hrabětem Lažanským jmenován členem poradní komise pro obecní záležitosti, která měla za úkol sestavit návrh zákona o obcích. Tato komise zasedala v Brně v listopadu a prosinci 1859. V roce 1861 byl František Skopalík zvolen starostou obce, v důsledku čehož se mu otevřelo široké pole působnosti v obecní samosprávě. Funkci starosty vykonával až do své smrti v roce 1891.¹⁴⁰

Jakožto starosta se František Skopalík zaměřoval na zlepšení obecních příjmů, aby obec získala prostředky na podporu kulturních i hospodářských potřeb svých obyvatel. Z toho důvodu byla v roce 1863 zřízena obecní cihelna, která kryla potřebu staviva k výstavbě a úpravám řady pro obec významných objektů a současně představovala i zdroj obecních příjmů. Významným zdrojem příjmů a stavebního kamene pro obec se stala rovněž obecní skála, otevřená na Slivotíně. V důsledku toho bylo umožněno rozšíření kostela o sakristii (1866), zřízení místního hřbitova a jeho obehnání hřbitovní zdí (1866 – 1867), postavení nové

¹³⁹ Sobek, František: František Skopalík. Jeho život a dílo. Nakladatelství brněnské tiskárny, Brno 1946, s. 209.

¹⁴⁰ Sobek, František: František Skopalík. Jeho život a dílo. Nakladatelství brněnské tiskárny, Brno 1946, s. 38.

školy a fary (1867)¹⁴¹, zakoupení podsedku č. 24 a následná výstavba obecního domu (1880).

Od začátku výkonu funkce starosty dbal František Skopalík na to, aby se hospodařilo v souladu s každoročními rozpočty. Pečlivě sestavoval obecní účty a schválené je ukládal k obecním účtům starým. Kromě péče o vnitřní správu obce dbal František Skopalík i o její vzhled. V prvních letech jeho úřadování byly vydlážděny chodníky podél domů po obou stranách cesty. Cesta na návsi byla vyštěrkována a byl zajištěn řádný odtok dešťové vody. Na podporu ovocnářství založil František Skopalík ovocnou štěpnici a posléze dosáhl toho, že v roce 1865 byly vysázeny ovocné stromy na návsi a po obou stranách cesty a na obecních pozemcích, což mělo kladný dopad na celkový vzhled obce a současně znamenalo i další zdroj příjmů pro obecní pokladnu. Jako zajímavost lze uvést zákaz vyhánět drůbež na náves vydaný v Záhlinicích v roce 1865, který vedl k podstatně větší čistotě veřejných prostranství.¹⁴²

Kromě činnosti samosprávné byl František Skopalík po zřízení okresních silničních výborů zvolen rovněž předsedou holešovského okresního silničního výboru. Po dobu 10 let řídil i Kontribučenskou záložnu v Napajedlích.¹⁴³

Politická činnost Skopalíkova byla vždy úzce spjata s Národní stranou – tzv. Staročechy. Tato strana v 60. letech 19. století zastřešovala jak konzervativněji, tak liberálně orientované české měšťanské elity.¹⁴⁴ Skopalík byl přesvědčen, že českému národu může stačit jedna politická strana, ve které si mohou všechny stavy nejlépe a přitom i nejspravedlivěji uhájit své požadavky se zřetelem na národní celek. „*Jeho stanovisko znamenalo národní jednotu a v ní pracovní souručenství všech stavů.*“¹⁴⁵ Stranu národní preferoval z toho důvodu, že se obával, že samostatná selská strana by musela čelit řadě nepřátel a úspěchy na poli zemědělském by bylo nutné politicky vykupovat.

¹⁴¹ SOkA Kroměříž, Písemná pozůstalost Františka Skopalíka ze Záhlinic, Ba-120, inv. č. 147. Zřízení fary.

¹⁴² Sobek, František: František Skopalík. Jeho život a dílo. Nakladatelství brněnské tiskárny, Brno 1946, s. 39.

¹⁴³ Sobek, František: František Skopalík. Jeho život a dílo. Nakladatelství brněnské tiskárny, Brno 1946, s. 40.

¹⁴⁴ Fišer, Zdeněk (ed.): Korespondence Aloise Vojtěcha Šembery: edice dokumentů. Sv. 2, Listy moravským přátelům: Antonín Boček, Vincenc Brandl, Matěj Mikšíček, František Skopalík. Katos, Kojetín 2002, s. 172.

¹⁴⁵ Sobek, František: František Skopalík. Jeho život a dílo. Nakladatelství brněnské tiskárny, Brno 1946, s. 171.

Po zrušení Bachova absolutismu a centralismu císařským diplomem ze dne 20. října 1860 byly vypsány volby poslanců do zemského sněmu Markrabství moravského. František Skopalík byl vybrán za kandidáta venkovských obcí okresů Holešov, Bystřice pod Hostýnem a Napajedla.¹⁴⁶ Na rozdíl od svých politických soupeřů neorganizoval před volbami volební schůze, aby se představil jako kandidát, pouze těsně před volbami samotnými napsal redakci novin (bez bližšího označení) článek, jehož koncept se zachoval ve Státním okresním archivu v Kroměříži. František Skopalík se v něm charakterizoval takto: *„Jsa jako kandidát za poslance na zemský sněm mnohými novinami a zároveň od mužů pro svatá práva národa bojujících navrhován, neucházel jsem se ani slovíčkem u nikoho a také nikoho jsem o důvěru nežádal, nežebal. Rovněž se to s mou ctí nesrovnávalo, abych snad občanům, kteří mne důvěrou počítali, hory doly sliboval, co jim na sněmu vymohu – neboť žádnému smrtelníkovi do budoucnosti nahlédnouti nemožno. Se strachem očekával jsem výsledek volby; se strachem proto, že budu-li počten důvěrou občanů vůbec, a zvláště milých soudruhů mých rolníků, jsem dobře nahlížel onu velikou tíž, která s hodností poslaneckou jest spojena. Se strachem, neboť žiji uprostřed mých milých bratrů na venkově a dobře je mi známo, jak mnozí z nich v této rozhodné době lhostejně se chovají – jiní od rozličných lidí, kteří jsou pouze za vlastním prospěchem, o lásce, obětovnosti ničeho nevědí – mámeni a svádění bývají. A proto volám k Vám, milí občané, v této důležité době, „pozor“, nenechte se mámit!“¹⁴⁷* Tento jeho přístup mu zajistil úspěch – dne 22. března 1861 byl zvolen a uvedené venkovské obce okresů pak zastupoval po celých třicet let.

Slova na zemském sněmu se ujal celkem 67x – byl tedy poslancem velmi činným. Hned na prvním zasedání sněmu v roce 1861 podal společně se svými druhy následující návrhy:

- aby byla uznána samospráva obcí a zřízena okresní zastupitelstva;
- aby byly kontribučenské fondy odevzdány do správy jednotlivých obcí;
- aby byl upraven katastr s ohledem na ocenění gruntovního výnosu;

¹⁴⁶ Skála, Ladislav: Významné osobnosti českého zemědělství. Ministerstvo zemědělství ČR v Zemědělském naklad. Brázda, Praha 1992, s. 48.

¹⁴⁷ Sobek, František: František Skopalík. Jeho život a dílo. Nakladatelství brněnské tiskárny, Brno 1946, s. 41.

- aby byl brán zřetel na regulaci moravských řek na Moravě a byl přijat zákon o hospodaření s vodami;
- aby byla co nejdříve regulovány propinační práva a povinnosti.¹⁴⁸

Protože tento první sněm zasedal jen velmi krátkou dobu a předmětné návrhy nebyly projednány, podali slovanští poslanci podle letáku ze dne 2. dubna 1861 nově zvolenému zemskému výboru návrhy pro příští zasedání sněmu, a to:

- o zakládání a udržování komerciálních a okresních silnic;
- o vystavění kasáren na venkově a o pronájmu přípřeže na útraty zemského fondu;
- tentýž návrh opakovaný s ohledem na břemeno ubytování vojska;
- o zrušení daně z vína;
- o scelování pozemků;
- o autonomii obcí a o ponechání kontribučenských fondů správě obcí;
- o kontrole notářství a o jeho změně v souladu s pravidly národní rovnoprávnosti, svobody osoby a obce, jakož i s ohledem na nový zákon o živnostech;
- o upravení pozemkového katastru s ohledem na ocenění výnosu z pozemků;
- o regulaci moravských řek a o vydání zákona o hospodaření s vodami;
- o revizi zákona o honbě;
- o regulaci práv a povinností propinačních;
- o základním uznání rovnoprávnosti na Moravě, aby se zaručilo zachovávání a vykonávání stejného práva obou řečí v úřadech, ve školách i v běžném životě;
- aby byli učitelé placeni ze zemského fondu.¹⁴⁹

¹⁴⁸ Sobek, František: František Skopalík. Jeho život a dílo. Nakladatelství brněnské tiskárny, Brno 1946, s. 45 – 46.

¹⁴⁹ Sobek, František: František Skopalík. Jeho život a dílo. Nakladatelství brněnské tiskárny, Brno 1946, s. 46.

Z dalších návrhů, které František Skopalík podával, a ke kterým se během svého funkčního období vyjadřoval, lze jmenovat:

- V roce 1863: K zákonu o rozdělování pozemků František Skopalík navrhl, aby se volba odboru, který měl tuto záležitost projednat, provedla z kurií a kuriemi. K otázce o osvobození techniků od vojenské služby zaujal kladné stanovisko a navrhl, aby byla zkrácena osmiletá doba vojenské služby a aby získaly úlevu i jiné stavy.
- V roce 1864: František Skopalík se vyjadřoval k rozdělování a scelování pozemků, zrušení obilných kontribučních fondů, podpoře rolnických škol a výstavbě jezdeckých kasáren.
- V letech 1865 až 1874: František Skopalík se opakovaně vyjadřoval k rozdělování a scelování pozemků, zasazoval se o podporu rolnických škol a výstavbu jezdeckých kasáren.
- V roce 1875: František Skopalík opět podal návrh na výstavbu jezdeckých kasáren a společně se svými kolegy navrhl, aby bylo zřízeno 6 reálků s vyučovacím jazykem českým v Brně, Olomouci, Přerově, Prostějově, Boskovicích a Velkém Meziříčí. Rovněž vymáhal podporu 1000 zlatých pro vyhořelou obec Prusinovice.
- V roce 1876 František Skopalík hovořil o zřízení silnice Fryšták – Kostelec, o ústavech, kde jsou uloženy zemské výdaje, a vymáhal finanční podporu pro rolnickou školu v Kroměříži.
- V roce 1877: František Skopalík vymáhal půjčku 2000 zlatých na stavbu školy ve Kvítkovicích.
- V roce 1881: František Skopalík mluvil o subvencích pro zemědělské účely a podal návrh k zákonu o chovu hovězího dobytka.
- V roce 1883: František Skopalík hovořil o rozdělování spojených obcí a o scelování pozemků a vymáhal subvenci pro rolnickou školu v Kroměříži.
- V roce 1884: František Skopalík hovořil o zřízení dvora k chovu kravařských býků ve spojení se zemskou hospodářskou školou

v Jičíně a v Přerově a o založení dívčí hospodářské školy v Kroměříži.

- V roce 1885: František Skopalík hovořil o střední hospodářské škole v Jičíně a Přerově.
- V roce 1886: František Skopalík se zasazoval o zřízení dvora pro chov býků v Přerově a vyjadřoval se ke změně zákona o dani z cukru. Rovněž podal interpelaci, proč se neprovádí scelovací zákon, když je schválen.
- V roce 1887: František Skopalík žádal o subvenci pro hospodářskou výstavu v Napajedlích, podal petici ohledně regulace řeky Moravy a o zřízení dunajsko-oderského kanálu.
- V roce 1889: František Skopalík a jeho kolegové opětovně navrhovali, aby zemský výbor předložil k ústavnímu vyřízení již v roce 1871 přijatou osnovu zákona o zavedení okresních zastupitelstev.¹⁵⁰

Z uvedeného je zřejmé, že František Skopalík důležité otázky (zavedení okresních zastupitelstev, úpravy daní, stavba kasáren, scelovací zákon apod.) nepouštěl ze zřetele a pokládal je znovu a znovu, dokud nedosáhl požadovaného výsledku. Jeho úspěchy nicméně byly jen dílčí – zavedení okresních zastupitelstev se nedočkal a scelovací zákon byl schválen až po dlouhých dvaceti letech. To bylo zapříčiněno slabým zastoupením reprezentantů Moravy české národnosti ve složení zemského sněmu.

Podle zřízení zemského ze dne 26. února 1861 sestával zemský sněm markrabství moravského ze 100 poslanců a to ze:

- 2 poslanců virilistů: arcibiskup olomoucký a biskup brněnský;
- 5 poslanců, které volili majitelé svěřenských velkostatků (I. sbor velkostatkářů);
- 25 poslanců, které volili majitelé alodiálních velkostatků (II. sbor velkostatkářů);

¹⁵⁰ Sobek, František: František Skopalík. Jeho život a dílo. Nakladatelství brněnské tiskárny, Brno 1946, s. 46 – 49.

- 6 poslanců, které volily obchodní komory (brněnská 3, olomoucká 3);
- 31 poslanců, které volila města;
- 31 poslanců, které volily okresy venkovských obcí, s jedním za enklávy ve Slezsku.

Tabulka 2 Počet českých poslanců zvolených do zemského sněmu markrabství moravského

	poslanci za města	poslanci za venkov	celkem
I. volební období	8	21	29
II. a volební období	12	22	34
II. b volební období	5	22	27
III. volební období	5	23	28
IV. volební období	12	23	35
V. volební období	2	21	23
VI. volební období	2	22	24
VII. volební období	13	23	36

Zdroj: Sobek (1946, s. 43)

Sněm byl tedy tvořen třemi kuriemi – kurií velkostatkářů, která měla i s hlasy virilistů 32 členů, kurií městskou s obchodními komorami, která měla celkem 37 členů a kurií venkovských obcí, která i s poslancem za enklávy čítala celkem 31 členů. Z výše uvedené tabulky je patrné, že po celých 25 let existence zemského sněmu markrabství moravského v něm byli příslušníci české národnosti v menšině, navzdory tomu, že obyvatelstvo Moravy bylo ze $\frac{3}{4}$ tvořeno českým obyvatelstvem. Herben (2011, s. 26) k tomuto uvádí: „*My na Moravě cítíme tento stát (Rakousko – Uhersko) jako pohádkového draka. Na Moravě jsou tři čtvrtiny obyvatelstva českého, kdežto Němců je čtvrtina. Ale na moravském sněmu rozhoduje 66 poslanců německých proti 34 českým. Čtvrtina obyvatelstva stala se pánem osudu tří čtvrtin toho obyvatelstva. Takové podvodné, lstivé a falešné řády volební vymyslel první ministr konstituční Schmerling. To znamená, že správce státu šel proti většině národů podvodem, lstí a úskokem.*“¹⁵¹

¹⁵¹ Herben, Jan. Do třetího a čtvrtého pokolení – II. Carpe Diem, Brumovice 2011, s. 26.

Ještě horší bylo postavení zástupců Moravy v říšské radě – klub českých poslanců zde byl v menšině a jeho předlohy ve prospěch českých zemí byly sněmovnou odhlasovány jen výjimečně (v roce 1879 bylo za Moravu voleno do říšské rady celkem 36 poslanců, pouze 11 z nich však bylo české národnosti). Sobek (1946) k tomuto uvádí: *„Klub poslanců českých byl na říšské radě v menšině, proto málokdy byly odhlasovány sněmovnou jeho předlohy, směřující k dobru zemí českých. Země české, ač nejpoptatnější, byly ve Vídni odstrkovány a poslanci naši přinášeli do svých volebních okresů jen drobtý, spadané s bohaté tabule vídeňské, a císařské sliby, učiněné v trůnních řečích. Zejména Morava byla macešsky odbyvána.“*¹⁵² František Skopalík byl zvolen poslancem do říšského parlamentu v roce 1879 byl a po vypršení šestiletého volebního období byl do této funkce opětovně zvolen v roce 1885. Byl tedy říšským poslancem 12 let. Zastupoval volební skupinu venkovských obcí v hejtmanství kroměřížském, přerovském a prostějovském. Jak již bylo nastíněno výše, klub českých poslanců byl na říšské radě v menšině a jeho předlohy ve prospěch českých zemí byly sněmovnou odhlasovány jen málokdy. František Skopalík se však touto neutěšenou situací nenechal odradit a mezi českými poslanci patřil k neaktivnějším. S vývojem na stávající politické scéně ovšem příliš spokojen nebyl, o čemž nejlépe vypovídá úryvek z dopisu, který zaslal svému bratrovi dne 3. května 1883: *„Dříve než se rozloučím s touto hříšnou budovou, v níž tolik zlého a jistě víc než dobrého pácháno, v níž jímaly se národy do okovů, v níž šlapáno a posměch sobě děláno ze svatých práv národů, kdež i jméno Bůh (s boží pomocí) uštěpačně pošklebky sprovázeno, kde břemena ukládána národům a práva jim zlehčována, kde naše nejdražší dědictví po otcích našich nám ořezávali, kde tisíce jiných křivd na lidu pácháno, a to pod rouškou liberálnosti – svobody a osvěty – před níž chrániti račiž nás nebe – neboť ta tu hlásaná liberálnost pro liberály, a utlačování a ujařmení pro ty, kdož jejich falešným liberálním zásadám se kořiti nechtěli..., kde tolik hanebného křiku naděláno se svatými právy člověka, kde nafukovali se darmošlapové, tyjíce z mozolů lidí...“*¹⁵³

¹⁵² Sobek, František: František Skopalík. Jeho život a dílo. Nakladatelství brněnské tiskárny, Brno 1946, s. 51.

¹⁵³ Sobek, František: František Skopalík. Jeho život a dílo. Nakladatelství brněnské tiskárny, Brno 1946, s. 52 – 53.

Skopalíkovy ambice nicméně nedosahovaly vysoké politiky, měl na paměti především otázky národní a národohospodářské. Z významných interpelací, petic a žádostí, které podal, lze jmenovat:

- Petici o dohodě se severní drahou císaře Ferdinanda od starostů obcí okresu kojetínského, od hospodářského spolku kojetínsko-přerovského, od starostů obcí okresu kroměřížského, od Kravařského zemědělského spolku v Jičíně, od starostů obcí soudního okresu olomouckého, od starostů obcí okresu přerovského, od města Veselí a od Hospodářské jednoty záhlinicko-krasické.
- Žádost o snížení pozemkové daně od Hospodářského spolku kojetínsko-přerovského, od představených obcí okresu Kroměříž, Zdounky, Přerov a Kojetín, od obcí týchž okresů a od obcí okresu kojetínského.
- Žádost o zřízení paralelních tříd na gymnáziu v Kroměříži s českým jazykem jako vyučovací řeči od obcí soudního okresu holešovského, od všech obcí soudního okresu kroměřížského, od města Kroměříže a od celé řady obcí (Újezd, Diváky, Záhlinice, Zlámanka, Střížovice, Tečovice, Hoštice, Lýsky, Nětčice, Nitkovice aj.).
- Žádost o zrušení nucené legalizace od obce Biskupic, od města Přerova a obcí přerovského okresu, od 57 obcí okresu Přerov – Kojetín a od 54 obcí okresu prostějovského.
- Žádost o změnu kostelního konkurenčního zákona od představenstev okresu kroměřížského
- Žádost o regulaci Bečvy od Hospodářského spolku kojetínsko-přerovského.
- Žádost o vydání zákona proti volnému dělení pozemků od několika obcí okresního hejtmanství v Přerově.
- Žádost o vydání zákona proti nemírnému pití kořalky od 52 obcí okresu Přerov a Kojetín.

- Žádost o vydání zákona ohledně sňatkové kontroly od mnoha obcí okresního hejtmanství v Přerově.
- Žádost o úpravu zákona o domovském právu od 48 obcí okresu přerovského a kojetínského.
- Protest proti zamýšlenému zvýšení cukerní daně Hospodářského spolku kojetínsko-přerovského, od městských obcí Přerov, Kojetín a od obcí okresu Přerov, Kojetín a od města Prostějova a 51 obcí okresu prostějovského.
- Žádost o zákonitou ochranu proti ničení lesů od 42 obcí okresu Přerov a Kojetín.
- Žádost o zavedení zákonitého svěcení neděle od 43 obcí okresu Přerov a Kojetín.
- Žádost o změně exekučního řádu v zájmu zemědělců od Hospodářského spolku kojetínsko-přerovského.
- Žádost o ochranu pěstování lnu od Hospodářského spolku kojetínsko-přerovského.
- Žádost o zavedení povolování k sňatku od obcí hejtmanství prostějovského.
- Žádost o zavedení dobytčích pasů na koně od obcí hejtmanství prostějovského.
- Žádost o změnu volebního řádu na říšskou radu od obce Biskupice, od starostů obcí okresu kojetínského a přerovského, od města Přerova a obcí okresu přerovského, od města Prostějova a 54 obcí okresu prostějovského a od obcí okresu Zdounky.
- Žádost ohledně ubytování vojska od obce Roketnice.
- Žádost o snížení ceny dobytčí soli pro chovatele dobytka Hospodářského spolku kojetínsko-přerovského a záhlinicko-kvasického.
- Žádost o zavedení úlev při návštěvě školy od obcí Kralice, Čechovice, Hrdibořice, Bedihošť, od dalších 35 obcí okresu

Přerov, od starosty obce Přestavky, od obcí Smržice, Čelechovice a Studénka.

- Žádost o svěcení neděle od 44 živnostníků v Kroměříži a od katolicko-politického spolku v Kroměříži.
- Žádost o vydání zákona proti lichvě od 32 obcí soudního okresu Holešov.
- Žádost o zavedení obilních cel od Hospodářského spolku v Blazicích.
- Žádost o zvýšení celní sazby pro zemědělské a průmyslové výrobky od Hospodářského spolku kojetínsko-přerovského.
- Žádost o zavedení paralelních tříd s českou vyučovací řečí v Kroměříži od města Zdounky a všech obcí okresu zdouneckého.¹⁵⁴

Aktivitu české pravici za jejího působení v říšské radě tedy upřít nelze – její úspěch nicméně závisel na činnosti celého sněmu, který se kromě vládu podporující pravice skládal i z protivládní levice. Situaci panující tehdy na říšské radě výstižně charakterizují ve své publikaci *Dějiny české politiky nové doby* z roku 1909 K. Kramář a Z. V. Tobolka, kteří uvádějí: „*Česká pravice stála na říšské radě proti vládě v zásadní opozici. Ve jménu myšlenky decentralisační a národnostní rovnoprávnosti potírala centralistické a germanisační snahy vládní většiny a vlády samotné. Byla menšinou a propadala se svými návrhy, ztrácela pozvolna svoji naději, s níž na říšskou radu přišla: opravit únorovku v autonomistickém smyslu diplomu říjnového.*“¹⁵⁵ Vyřízení všech požadavků tedy bylo vyloučené, přesto se však za dobu Skopalíkova působení podařilo schválit některé významné zákony – z nejvýznamnějších lze jmenovat zákon o změně živnostenského řádu, zákon o ochraně dělnictva, zákon o dobytčím moru, zákon o scelování pozemků, zákon o nových železničních tratích na Moravě a jinde, zákon o kongruí pro katolické duchovenstvo, zákon o slevách záložnám, zákon o zřízení české univerzity v Praze a českých gymnázií, zákon o úlevách a ochraně rolníků a živnostníků před lichváři aj.

¹⁵⁴ Sobek, František: František Skopalík. Jeho život a dílo. Nakladatelství brněnské tiskárny, Brno 1946, s. 54 – 56.

¹⁵⁵ Kramář, Karel; Tobolka, Zdeněk V.: Česká politika. Díl třetí, Dějiny české politiky nové doby. Jan Laichter, Praha 1909, s. 231.

František Skopalík zemřel po neklidné volební kampani právě v den voleb, ve kterých znovu kandidoval na místo poslance říšské rady – dle farní matriky v Záhlinicích na mrtvici.¹⁵⁶ Již se nedozvěděl, že nebyl zvolen, porazil jej protikandidát Josef Hoch z Hrubčic. Volby jen potvrdily skutečnost, že Skopalík již několik let ztrácel přízeň voličů. Jednou z hlavních příčin tohoto jevu byl jeho konzervatismus – tkvěl v myšlení 50. a 60. let, nedokázal pochopit, že oč bojoval v mládí, je již vybojováno, a že národní jednotnost přechází v politickou pluralitu stran. Sobek (1946, s. 132) k jeho smrti poznamenal: „...*smrt byla pro něj vysvobozením a ušetřila jej té skutečnosti, jaká se v den jeho smrti ukázala...*“¹⁵⁷. Závěť Františka Skopalíka, kterou napsal ve Vídni dne 3. března 1888, je uložena ve Státním okresním archivu v Kroměříži. Svůj majetek (finanční prostředky, pozemky) v ní František Skopalík rozděluje mezi rodinu ze svojí strany, svou manželku a rodinu z její strany, Záhlinice a několik korporací, spolků a jednotlivců (Klub poslanců národních na zemském sněmu v Brně, kostel v Záhlinicích, Hospodářská jednota záhlinicko-kvasická, ředitelství akciového rolnického cukrovaru v Kroměříži, místnímu faráři, domácí místní chudí aj.). V úvodu závěti stojí: „*Uvažujíc nestálost života lidského a přesvědčen jsa, že čím více člověk stárne, tím více se životem svým jistý není a že smrt mnohé lidi překvapila tehdáž, když se toho nenadáli a že to samé by i mne tím spíše přihoditi se mohlo, an dočkal sem se už dosti pokročilého stáří. Aby tedy po smrti mé o pozůstalé jmění po mne rozepře nepovstaly, rozhodl jsem se já, vlastnoručně podepsaný František Skopalík, rolník v Záhlinicích, tohoto času starosta obce a poslanec na sněmu zemském i radě říšské, v tuto dobu ve Vídni přebýváje, touto mou poslední vůlí vlastnoručně napsati a podepsati, a prohlašuji, že tento spis jest poslední vůle má, kterou jsem po dobrém rozmyslu, jsa na těle i duchu zdráv učinil, a že po mé smrti dle toho, co zde ustanoveno, jednáno býti má.*“¹⁵⁸

Protože byl František Skopalík celý svůj život vážen a respektován, na jeho pohřbu, který se konal dne 5. března 1891, sešla kromě obyčejných lidí i celá řada poslanců s ministrem dr. Aloisem Pražákem.¹⁵⁹ Asi měsíc po jeho smrti bylo v Napajedlích založeno družstvo, které chtělo památku Františka Skopalíka uctít

¹⁵⁶ Fišer, Zdeněk: František Skopalík. Život a dílo v dokumentech I. Matice moravská, Brno 2011, s. 51.

¹⁵⁷ Sobek, František: František Skopalík. Jeho život a dílo. Záhlinice 1946, str. 132.

¹⁵⁸ SOKA Kroměříž, Písemná pozůstalost Františka Skopalíka ze Záhlinic, Ba-120, inv. č. 166.

Závěť nebo: Poslední vůle má!

¹⁵⁹ Žil v letech 1820 – 1901. Mezi léty 1879 – 1892 ministr bez portfeje.

vystavěním pomníku. Na stránkách kroměřížského Velehradu vybízelo veřejnost k příspěvku na stavbu. Z nejasných důvodů byli nejdříve kroměřížští radní proti výstavbě. Brzy si uvědomili, že bylo chybou stát pasivně mimo a učinili opatření, v jejich důsledku přešla iniciativa na ně. Byl sestaven jakýsi komitét, do jehož čela byl zvolen kroměřížský starosta Vojtěch Kulp (pravděpodobně narušitel celé akce). Tak se z družstva stal komitét osob sledující své vlastní politické zájmy. Rok po sestavení komitétu se v celé záležitosti nic neudálo, jejich činnost kritizoval také tisk. Nezávisle na komitétu si počínal obecní výbor v Záhlinicích, který v roce 1892 vyhlásil konkurz na výstavbu pomníku. Výběrové řízení poté vyhrál Karel Sommer, řezbář a kameník z Kroměříže. Pomník měl být instalován do jednoho roku, přibližně do 18. června 1893. Celá akce pak měla být završena oslavou a odhalením pamětní desky na Skopalíkově rodném domku.¹⁶⁰

Dne 9. července 1893 byla za účasti mnoha set osob byla odhalena pamětní deska Františka Skopalíka, a o jeho díle promluvil zemský poslanec Jan Žáček. Další pamětní deska byla umístěna ve vstupní chodbě Rolnické školy v Kroměříži (z roku 1925). V souvislosti s rekonstrukcí putovala do Holešova, poté do Záhlinic, a tam byla v roce 1995 nalezena zabudována při příležitosti 120. výročí založení zemědělské školy v Kroměříži. Další významnou památku představuje socha Františka Skopalíka, která je v současnosti umístěna před základní školou v Záhlinicích, původně však byla před Rolnickou školou v Holešově. Postava je v životní velikosti z pískovce, oděna v tradičním dlouhém hanáckém plášti. Jedná se o dílo Julia Pelikána z Olomouce. Na počest Františka Skopalíka byly vydávány také pamětní medaile.¹⁶¹

2.2.4 Náboženský a kulturní činitel

František Skopalík se velmi zasloužil o církve ve své rodné obci. Ještě jako mladík byl jedním z hlavních propagátorů myšlenky postavení chrámu Páně v Záhlinicích. Když byla stavba v roce 1847 zahájena, byl pověřen vedením účtů stavby – mimo to pečlivě zapisoval každodenní práce a osobně se na stavbě podílel. Postup stavebních prací shrnul v rukopisu *Stavba chrámu Páně*

¹⁶⁰ Fišer, Zdeněk: Memoriální památky na Františka Skopalíka. In: Archivní ročenka Státního okresního archivu Kroměříž 1997. Státní okresní archiv Kroměříž, Kroměříž 1997, str. 59.

¹⁶¹ Fišer, Zdeněk: Memoriální památky na Františka Skopalíka. In: Archivní ročenka Státního okresního archivu Kroměříž 1997. Státní okresní archiv Kroměříž, Kroměříž 1997, s. 66.

v *Záhlinicích*.¹⁶² Pečoval rovněž o dary a příspěvky obyvatel na stavbu a po ukončení stavby v roce 1848 podnikal přípravy k posvěcení chrámu a zřízení vlastní duchovní správy. Tohoto cíle dosáhl v roce 1868, kdy byl jeho přičiněním splněn požadavek konsistoře na zajištění farní dotace (k tomuto účelu věnoval louku ve výměře 4 měřic). V roce 1866 se přičinil o to, aby byl v Záhlinicích zřízen vlastní hřbitov. Za tyto zásluhy získal František Skopalík v roce 1870 získal od papeže Pia IX. řád sv. Silvestra „za horlivost a oddanost k papeži a Svaté Stolici vyznamenává se rytířskou důstojností, rozhrěšuje se od všech církevních trestů a kárných pokut spojených s interdiktem. Listem ustanoven za rytíře řádu sv. Silvestra¹⁶³ tzv. Zlatého vojska. Je mu dovoleno nosit odznaky řádu – zlatý řetěz, meč a zlaté ostruhy. Smí využívat veškerých i zvláštních výsad a výhod. Papež také povoluje, že může osmiramenný křížek v bílém poli uprostřed majíc obraz papeže sv. Silvestra, s hedvábnou červenou černě pruhovanou stužkou s červenými krajními koncovými okraji, na levé straně šatu svobodně i právem nositi směl“.¹⁶⁴ Mimo již uvedené zásluhy se František Skopalík rovněž podílel na organizaci cyrilometodějských oslav na Velehradě v letech 1863 a 1865 a ve spolupráci s příborským kaplanem P. A. Stojanem zajistil zřízení duchovní správy na sv. Hostýně. Pečlivě dbal o výzdobu záhlinického kostela – vlastním nákladem pořídil malované kostelní okno a založil fond 500 zlatých, z nějž úroky měly být využívány na opravy a další kostelní potřeby. V roce 1888 nechal u mostu za vesnicí postavit sochu sv. Jana Nepomuckého.¹⁶⁵

František Skopalík rovněž aktivně propagoval náboženské poutě a během svého života se několika z nich osobně zúčastnil. Jejich průběh detailně zaznamenával v denících, které byly v rámci jeho spisovatelské činnosti zařazeny mezi díla cestopisného charakteru – *Návštěva hlavního města království Českého staroslavné Prahy při pouti Svato-Janské roku 1857, Upomínka na cestu do Itálie a na návštěvu věčně tam památných měst a míst: Ancony a Lorety, Říma, Neapole a Pompejí, Florencie a Benátek, při památné pouti Slovanů do Říma roku 1881, Pout' do Mariacelle přes Vídeň a Mürszuschlag; odtud do Sv. Hypolitu a Melku a*

¹⁶² SOka Kroměříž, Písemná pozůstalost Františka Skopalíka ze Záhlinic, Ba-120, inv. č. 148. Stavba kostela Nanebevzetí Panny Marie.

¹⁶³ Ordo Sanctus Silvestri Papae, papežské vyznamenání za zásluhy o svatý stolec. V hierarchii řádů je nejnižší.

¹⁶⁴ SOka Kroměříž, Písemná pozůstalost Františka Skopalíka ze Záhlinic, C-1, inv. č. 13.

¹⁶⁵ Sobek, František: František Skopalík. Jeho život a dílo. Nakladatelství brněnské tiskárny, Brno 1946, s. 121 – 122.

nazpět po Dunaji do Vídně a domů roku 1887, Pout' do Šaštína v Uhrách roku 1837 a 1888.

Již jako patnáctiletý hoch v roce 1837 navštívil se svým přítelem Josefem Žůrkem mariánské poutní místo v Šaštíne¹⁶⁶. Dostal od svých rodičů a od strýce dovolení. 28. září se připojili k Hulínským poutníkům, šli v průvodu, zpívali mariánské písně a modlili se růžencem. 30. září došli do Šaštína. Po příchodu do chrámu Panny Marie Sedmibolestné¹⁶⁷ políbili zem a šli před zázračný obraz Panny Marie. Poté si sehnali ubytování a šli na prohlídku města. Dne 1. října se konala v chrámu mše svatá. Přicházelo stále více a více poutníků. Před obrazem se Skopalík pomodlil s ostatními *Loučení s Pannou Marií*, zazpívala se píseň a dojatý Skopalík s ostatními poutníky odcházel k domovu, kam dorazil 2. října.¹⁶⁸ Jak sám Skopalík říká, že ve stáří vzpomíná člověk na dětská léta, rozhodl se, že pokud se dožije, vydá se po padesáti letech opět na pout', kterou jako chlapec absolvoval. V roce 1887 se však vydal na jiné místo – Mariazell¹⁶⁹. Do Šaštína vyrazil o rok později. Nyní však již jel vlakem a dále povozem. Cestou ho doprovázel přítel Antonín Tiefenbacher, měšťan z Holešova. Do Šaštína přicestovali 17. srpna. 18. srpna šli do chrámu na ranní mši svatou. Vstupoval do chrámu se stejnými pocity pokory jako před jedenapadesáti lety. Stejně jako tehdy klečel před obrazem, modlil se a děkoval za vše dobré. Rozloučili se a odcestovali zpět domů.¹⁷⁰

V roce 1857 navštívil Skopalík Prahu při Svatojánské pouti. Poutě v Praze začínaly již v zimě u kostela sv. Matěje v Dejvicích, tradice této pouti sahá až do roku 1595, dle jiného názoru do roku 1772¹⁷¹. Její význam vzrůstal v průběhu devatenáctého a dvacátého století, v padesátých letech dvacátého století se přesunula na Výstaviště a zůstala jedinou poutí, která se v Praze slaví dodnes, ovšem v zcela světské podobě. Navštívit hlavní město bylo Skopalíkovou celoživotní touhou, také si velice přál navštívit hrob sv. Jana Nepomuckého a setkat se s Václavem Michalem Pešinou z Čechorodu¹⁷², který několikrát Skopalíka dopisem zval na návštěvu. Dne 14. května se Skopalík vydal vozem do

¹⁶⁶ Dnes Saštín – Stráže, okr. Senica, Slovenská republika.

¹⁶⁷ Patronka Slovenska.

¹⁶⁸ SokA Kroměříž, Písemná pozůstalost Františka Skopalíka ze Záhlinic, C-1, inv. č. 9.

¹⁶⁹ Největší poutní místo v Rakousku.

¹⁷⁰ SokA Kroměříž, Písemná pozůstalost Františka Skopalíka ze Záhlinic, C-1, inv. č. 11.

¹⁷¹ Míka, Zdeněk: Zábava a slavnosti staré Prahy. Ostrov, Praha 2008, str. 141.

¹⁷² Kněz, kanovník svatovítské kapituly, autor myšlenky přestavby chrámu sv. Víta, redaktor Dědictví svatojánského (spolek pro vydávání českých knih).

Přerova a odtud pěšky do Olomouce, v Olomouci navštívil kostel sv. Mořice. Poté cestoval vlakem do Prahy. Cestou obdivoval krásy české krajiny. Do Prahy dorazil druhý den, tedy 15. května 1857. Cestou k chrámu sv. Víta navštívil chrám sv. Jakuba a Týnský (Kostel Matky Boží před Týnem). Poté se ocitl na Kamenném mostě¹⁷³, místě svržení těla sv. Jana Nepomuckého do vody. Odtud se již přes Hradčany dostal k hradu a k chrámu sv. Víta. V chrámu spatřil hrob sv. Jana Nepomuckého. Vše v něm vyvolávalo obrovské náboženské citění a nadšení. U hrobu sv. Jana Nepomuckého poté sloužil kněz V. M. Pešina mši svatou. Po mši se vydal Skopalík za knězem Pešinou do bytu. Podle Skopalíkových slov byl Pešina velice překvapený, kdo jej přišel navštívit. Praha byla tento den plná poutníků, pro Skopalíka bylo obtížné najít slušné ubytování. Snažil se navštívit dr. Kodyma¹⁷⁴ redaktora Hospodářských novin. Ubytoval se poté v obecné hospodě s ostatními poutníky. Po obědě se opět vrátil do chrámu sv. Víta, kde zůstal až do večerních hodin, poněvadž čekal na kněze Pešinu, až doslouží pobožnost líbání sv. jazyka.¹⁷⁵ Další den 16. května se již od časných ranních hodin účastnil bohoslužeb v chrámu sv. Jiří a v Týnském chrámu. Účastnil se také zpívané mše v chrámu sv. Víta, kterou vedl kardinál kníže Schwarzenberg.¹⁷⁶ Po obědě si šel odpočinout do královských zahrad, kde potkal císaře Ferdinanda s chotí. V sobotu 17. května se účastnil opět několika bohoslužeb a také navštívil české muzeum a na oběd byl pozván do bytu kněze V. M. Pešiny. Skopalík mluvil s knězem o politice, hospodářských problémech i o náboženství. Na rozloučenou udělil kněz Skopalíkovi požehnání. Ten byl podle svých slov tak dojat, že se neubrání slzám. Ze setkání si odnášel nezapomenutelný zážitek. Odpoledne se ještě naposledy zastavil u hrobu sv. Jana Nepomuckého, rozloučil se s chrámem i s hlavním městem a odjížděl s ostatními poutníky domů na Moravu. V neděli 18. května byl již v Hulíně, kde na něj čekalo duchovenstvo z Břestu i z Hulína.¹⁷⁷

¹⁷³ Dnes Karlův most, jméno získal až roku 1870 z podnětu Karla Havlíčka Borovského.

¹⁷⁴ MUDr. Filip Stanislav Kodym, 1811 – 1885. Redaktor Hospodářských novin, Posla Prahy, politik, spisovatel.

¹⁷⁵ Jeden z Janových *zázraků*. Při exhumaci jeho těla v 18. století byl nalezen kus neporušené tkáně, která byla prohlášena za jazyk. Až do roku 1866 směli příchozí poutníci jazyk líbat. V roce 1972 však bylo při další exhumaci potvrzeno, že se jedná o část mozkové kůry, nikoli o jazyk.

¹⁷⁶ Bedřich Jan Jakub Celestin kardinál Schwarzenberg, 1809 – 1885, významně se přičinil o dostavbu chrámu sv. Víta v Praze.

¹⁷⁷ SOKA Kroměříž, Písemná pozůstalost Františka Skopalíka ze Záhlinic, C-1, inv. č. 10.

V září 1880 vydal papež Lev XIII.¹⁷⁸ encykliku *Grande munus* na počest apoštolů Cyrila a Metoděje. Tato encyklika se setkala hlavně u slovanských katolíků s pozitivním ohlasem. Dala podnět k tomu, že vznikla myšlenka, aby v létě 1881 byla vypravena pout' Slovanů do Říma.¹⁷⁹ Myšlenka vznikla pravděpodobně v Polsku, u nás se myšlenky ujal probošt Václav Štulc. V této době se podepisovala ve všech farnostech žádost kardinálu Bedřichu z Fürstenberka¹⁸⁰ arcibiskupu olomouckému v příčině zřízení duchovní správy a božích služeb na svatém Hostýnu. Deputace, mezi jejímiž členy nechyběl František Skopalík, se 14. června 1881 vydala za arcibiskupem. Během této deputace bylo Skopalíkovi domlouváno, aby se také poutě zúčastnil. I přes svůj vysoký věk se Skopalík rozhodl, že pout' také vykoná. Spolu se svým bratrem Antonínem, přítelem Františkem Sobkem a dalšími přáteli se vydal Skopalík na dalekou cestu. Dne 24. června se po bohoslužbě v místním kostelíku v Záhlinicích rozloučili s občany obce a ráno dne 25. června se všichni vydali vlakem do Vídně. Vídeň si prohlédli a přenocovali zde a v neděli ráno se účastnili ve Votivním chrámu mše svaté, kterou vedl vůdce českých poutníků probošt Štulc. Po obědě se odebrali všichni na nádraží Jižní dráhy, kde již čekali ostatní poutníci na speciálně vypravený vlak do Itálie. Celkem jelo asi 1 500 poutníků, nejvíce z Polska. Druhý den cesty dojeli poutníci vlakem do Lublaně, kde je přivítal zástup slovinského lidu. Poté se poutníci účastnili mše svaté v katedrálním chrámu sv. Mikuláše. Prohlédli si město a odpoledne odjžděli vlakem opět směrem k Itálii. Cestou se kochali krásami Itálie. Pro člověka, který viděl moře poprvé v životě, to byl nezapomenutelný zážitek. Zahládli také zámek Miramare, který zde vybudoval žil císař Maxmilián I. Mexický, mladší bratr Františka Josefa I. Další zastávka byla v Terstu, kde výpravu přivítal Skopalíkův kolega poslanec Říšské rady Jan Nabergoj. Po prohlídce města byl pro výpravu přichystán slavnostní koncert.¹⁸¹

Z Terstu odjžděli další den ráno lodí do Ancony. Pro poutníky to byl obrovský zážitek, nikdy předtím se na moři lodí neplavili. Na lodi poutníci zpívali nábožné písně, např. mariánskou píseň *O Sanctissima!* Do Ancony pluli celý den, a u břehů města přistáli ve 23 hodin. Pátý den tedy 29. června jeli někteří poutníci

¹⁷⁸ Žil v letech 1810 – 1903. Papežem od roku 1878. Nejznámější je jeho sociální encyklika *Rerum novarum*.

¹⁷⁹ Kolísek, Alois: *Cyriilo-Methodějství u Čechů a u Slováků*. Karel Kolísek, Brno 1935, s. 90.

¹⁸⁰ Žil v letech 1813 – 1892, od roku 1853 arcibiskupem, kardinálem od roku 1879.

¹⁸¹ SOKA Kroměříž, Písemná pozůstalost Františka Skopalíka ze Záhlinic, C-1, inv. č. 12.

vlakem z Ancony na prohlídku Lorety. Ve městě si prohlédli nazaretský domek Panny Marie loretánské, chrám i papežské pokoje. Skopalík byl nemile překvapen dotěrnými žebráky a mizerným italským jídlem. Po návratu zpět do Ancony si prohlédli město. Večer se vydali všichni poutníci vlakem již směrem k Římu. Do města dorazili po třinácti hodinách cesty. Poutníci se již nemohli dočkat, až dorazí do svatého města, když z vlaku uviděli kopuli chrámu sv. Petra, všichni nadšeně volali „Řím, Řím!“ Dne 30. června tedy poutníci dorazili do vysněného cíle, do Říma. Hned po ubytování se Skopalík a jeho doprovod vydali na svatopetrské náměstí. Jakmile poutníci spatřili chrám sv. Petra, byli dojati. V chrámu si prohlédli hrob sv. Petra a obrázek, který prý namaloval sv. Metoděj. Česká výprava zazpívala v chrámu „*Hospodine pomiluj ny a Sv. Václave...*“ Sedmý den pouti si výprava prohlédla některé Římské kostely a také detailně chrám sv. Petra, kde jim byl průvodcem arch. Merta. Na prohlídku chrámu potřebovali celý den. Večer byl Skopalík, jeho bratr Antonín a František Sobek pozváni na křesťanskou akademii v paláci kardinála Boromea. Setkali se zde s mnoha významnými osobnostmi, např. kardinál Stros Mayer, arcibiskup Sembratovič nebo kanovník Pavlinovič a mnoho dalších kardinálů. Osmý den pouti tedy v sobotu 2. července se vypravili do kostela de Anima, kde se setkali s hrabětem Schönbornem¹⁸², pražským arcibiskupem, který se poutníkům nabídl, že je provede po Římských kostelech. Navštívili např. kostel sv. Filipa Neri, kde se nalézá hrob Enea Sylvia a sv. Augustina. Poté se vydali opět do svatopetrského chrámu, kde sloužil kardinál Boromeo mši svatou, ke svatému přijímání šli téměř všichni poutníci. Odpoledne se vypravili do katakomb, ještě z dob pronásledování křesťanstva římskými císaři. V neděli navštívili chrám sv. Klimenta, jeden z nejstarších zachovalých kostelů, o kterém se zmiňuje si ve čtvrtém století n. l. sv. Jeroným, a je zde hrob sv. Cyrila. Chrám je zajímavý tím, že se skládá ze tří na sobě stojících budov. Nejstarší budova je pravděpodobně ještě bývalý pohanský chrám, což potvrzuje domněnku, že se křesťanské kostely stavěly na místech bývalých pohanských chrámů. Na počest slovanské pouti se zde tento den sloužila mše ve slovanském rytu. Odpoledne navštívili poutníci Pantheon, a další kostely, např. sv. Kříže (St. Croce), v němž jsou ostatky sv. kříže, trny z Kristovy koruny, Pilátův nápis

¹⁸² František Schönborn, žil v letech 1844 – 1899, arcibiskupem od roku 1885, kardinálem roku 1899.

z Kříže a hřeb, kterým byl Kristus přibit na kříž. V pondělí desátý den výpravy se Skopalík byl podívat na zasedání italského parlamentu.¹⁸³

Jedenáctý den v Římě připadal na 5. červenec tedy svátek sv. Cyrila a Metoděje a také nejvýznamnější den pouti, poutníkům se dostalo audience u svatého otce Lva XIII. Skopalík byl slavnostně ustrojen a ozdoben řády sv. Silvestra a zlatým záslužným křížem¹⁸⁴. Do Vatikánu jeli kočárem, poněvadž pěšky nebylo dovoleno jít. V audienční síni již bylo mnoho lidí různých národností, kromě slovanských také Francouzi nebo Angličané. Asi v 11 hodin se otevřely dveře do síně, kde jim papež poté měl udělit audienci. Poté co se poutníci usadili do lavic, přinesli sluhové na nosítkách na ramenou papeže. Před svatého otce předstoupil biskup Strossmayer¹⁸⁵ a latinsky promluvil jménem všech poutníků. Papež poté pronesl také latinsky řeč k poutníkům, promluvil o zásluhách sv. Cyrila a Metoděje a udělil všem požehnání. Poté přijímal svatý otec poutníky k audienci. Nejdříve byli přijati vůdcové jednotlivých deputací, kteří pak každého zvláště představovali. Poláky představil kardinál Ledochovský, Čechy, Moravany a Slováky probošt Václav Štulc, Chorvaty biskup Strossmayer, Dalmatince a Jihoslovany kanovník Pavlinovič a Rusíny arcibiskup Sembranovič. Skopalík byl papeži také představen, poklekl před svatého otce a políbil mu nohu. Když před papežem klečel, probošt Štulc vyprávěl papeži o jeho zásluhách. Papež mu i celé jeho rodině udělil požehnání a propustil jej. Poté si prohlédli památky Vatikánu. Poslední den v Římě si výprava prohlédla papežské muzeum a sixtinskou kapli. V poledne se konala křesťanská akademie, které se účastnili kardinálové i papež. Kardinál Alimanda, který akademii zahájil, pronesl výklad o sv. Cyrilu a Metodějovi, poté se četly slavnostní řeči a básně. Poté ještě papež pronesl pár slov a akademie skončila. Skopalík se ještě naposledy rozloučil s městem a v 16h již poutníci nastupovali do vlaku směrem do Neapole. Cestou minuly klášter v Monte Casinu, který založil již v 5. století sv. Benedikt. Do Neapole dorazili v pozdních večerních hodinách, prohlídka města tedy připadla až na další den.¹⁸⁶

¹⁸³ SOkA Kroměříž, Písemná pozůstalost Františka Skopalíka ze Záhlinic, C-1, inv. č. 12.

¹⁸⁴ Udělován civilním osobám za zásluhy ve prospěch obecného dobra. Vyznamenání založil v roce 1849 František Josef I.

¹⁸⁵ Josip Juraj Strossmayer, žil v letech 1815 – 1905, na 1. vatikánském koncilu (1870) byl oponentem dogmatu o papežské neomylnosti.

¹⁸⁶ SOkA Kroměříž, Písemná pozůstalost Františka Skopalíka ze Záhlinic, C-1, inv. č. 12.

Třináctý den italské poutě si Skopalík, bratr Antonín, pan Sobek a pan Merta prohlédli město a vlakem se vydali na návštěvu Pompejí. Skopalík vypráví o Pompejích: „*zdá se jako by to bylo včera, co se tu ještě hemžilo obyvatelstvo*“. Po prohlídce města se vrátili zpět do Neapole, kterou si také týž den prohlédli. Čtrnáctý den pouti se Skopalík šel prohlédnout neapolský hřbitov a muzeum. Toužící již po návratu domů se Skopalík, bratr Antonín a pan Sobek rozhodli pro cestu zpět. Rozloučili se s přáteli a odpoledne vyrazili vlakem do Říma. A odtud do Florencie. Patnáctý den ráno dorazili všichni tři do Florencie, nejkrásnějšího města Itálie. Prohlédli si kostely, např. katedrální kostel St. Maria del Fiore. Ve městě poprvé uviděli parní tramvaj. Večer se vydali opět vlakem nyní směrem k Benátkám. Dne 10. července (16. den pouti) vystoupili v Benátkách, kde je nečekaly povozy pro poutníky, nýbrž loďky. Po ubytování v hotelu šli na náměstí sv. Marka a do chrámu sv. Marka. Prohlédli si také dóžecí palác (Palazzo ducale), muzeum a obrazárnu. Večer se účastnili koncertu na náměstí sv. Marka, kde vzbuzovali pozornost svým krojovým oděvem, lidé je považovali i za ruské šlechtice. Dne 11. července brzy ráno již nasedali na vlak a opouštěli Benátky. Vlakem pak cestovali až do Terstu, kde se ubytovali a prohlédli si zajímavosti města, chrám sv. Iusta s hrobem španělského infanta dona Carlose¹⁸⁷. V pondělí 12. července večer se vydali vlakem zpět do Vídně. Další den 17h již byli na vídeňském nádraží. Přesedli na další vlak a ve 23:30 již byli v Tlumačově. Zde je čekali tlumačovští i záhliničtí občané, kteří je vítali. Odtud se již každý odebral ke svému domovu.¹⁸⁸ Ve středu 13. července ráno odešel Skopalík do kostela poděkovat za šťastný návrat domů. Po mši čekal před kostelem zástup lidí, vítající poutníky zpět doma. Skopalík jim pověděl o cestě, o audienci u papeže a rozdal mezi lidi růžence, které před poutí od lidí vybral a u papeže nechal posvětit.¹⁸⁹

Tabulka 3 Výlohy a útraty při pouti Slovanů do Říma

Cestovní výlohy		
1.	Cesta z domu do Vídně a zpět III. třídou	8 zl. 00 kr.
2.	Do Terstu a zpět II. třídou, snížená cena	32 zl. 74 kr.
3.	Z Terstu přes moře do Ankony, snížená cena	7 zl. 16 kr.
4.	Z Ankony do Říma, snížená cena	8 zl. 12 kr.

¹⁸⁷ Žil v letech 1788 – 1855, syn krále Karla IV. Španělského.

¹⁸⁸ SOKA Kroměříž, Písemná pozůstalost Františka Skopalíka ze Záhlinic, C-1, inv. č. 12.

¹⁸⁹ SOKA Kroměříž, Písemná pozůstalost Františka Skopalíka ze Záhlinic, C-1, inv. č. 12.

5.	Výlet z Ankony do Lorety a zpět	1 zl. 88 kr.
6.	Z Říma do Neapole a zpět do Říma	21 zl. 76 kr.
7.	Výlet do Pompejí a zpět	1 zl. 88 kr.
8.	Z Říma do Florencie	12 zl. 21 kr.
9.	Z Florencie do Benátek	12 zl. 33 kr.
10.	Z Benátek do Terstu	9 zl. 07 kr.
Výlohy za ubytování a nocleh		
1.	5 nocí při cestování – 1 Vídeň, 1 Terst, 2 Neapol, 1 Benátky (průměrně po 2 zl.)	10 zl. 00 kr.
2.	6 dní a nocí v Římě (po 1 zl. 50 kr.)	9 zl. 00 kr.
3.	1 den ve Florencii	5 zl. 00 kr.
Jiné výlohy		
1.	Pokrmy a nápoje (18 dní, denně cca 3 zl.)	54 zl. 00 kr.
2.	Různé (18 dní, denně cca 60 kr.)	10 zl. 80 kr.
Celkem		219 zl. 25 kr.

Zdroj: SOkA Kroměříž, Pisemná pozůstalost Františka Skopalíka ze Záhlinic, C-1, inv. č. 12.

Římská pouť trvala Skopalíkovi 19 dní, celkem ujel cca 3500 km, celá výprava vyšla Skopalíka na 219 zlatých. Průběh poutě zaznamenal František Skopalík v deníku *Upomínka na cestu do Itálie a na návštěvu věčně tam památných měst a míst: Ancony a Lorety, Říma, Neapole a Pompejí, Florencie a Benátek, při památné pouti Slovanů do Říma roku 1881*. Některá významná fakta ze Skopalíkovy cesty do Itálie jsou obsažena v tabulkách 3 a 4

Tabulka 4 Délka cesty vykonaná při pouti Slovanů do Říma

1.	Z domu po severní dráze do Vídně	165 km
2.	Z Vídně po jižní dráze do Terstu	596 km
3.	Z Terstu na lodi po moři do Ankony	260 km
4.	Z Ankony po dráze do Lorety	24 km
5.	Z Lorety zpět do Ankony	24 km
6.	Z Ankony do Říma	296 km
7.	Z Říma do Neapole	260 km
8.	Z Neapole do Pompejí	24 km
9.	Z Pompejí nazpět do Neapole	24 km
10.	Z Neapole nazpět do Říma	260 km
11.	Z Říma do Florencie	316 km
12.	Z Florencie do Benátek	293 km
13.	Z Benátek po dráze do Terstu	229 km
14.	Z Terstu nazpět do Vídně	596 km
15.	Z Vídně nazpět domů	165 km
Celkem		3532 km

Zdroj: SOkA Kroměříž, Písemná pozůstalost Františka Skopalíka ze Záhlinic, C-1, inv. č. 12.

Příborský kaplan Antonín Stojan¹⁹⁰ a někteří poutníci navrhli, že jako důstojné zakončení římské pouti bude po žních 4. září 1881 uspořádána pouť na sv. Hostýn. Mši svatou sloužil probošt Šum z Opavy. Mše byla sloužena také pod širým nebem, i když venku dost přšelo, v kostele byla o to větší tlačenice. Skopalík se až po mši zašel podívat do kostela na obraz Cyrila a Metoděje, který byl zakoupený v Římě a posvěcený od papeže.¹⁹¹

Velmi důležitou součástí života Františka Skopalíka tvořila i kultura. Svůj vztah k literatuře prezentoval v předmluvě ke svému Deníku z roku 1848 takto: „*Čtení a psaní nazývám tuto poklady nesmrtelnými z ohledu toho, poněvadž knihy sepsané od mužů oswicenyh ta nejwzdělanější naučení pro časny ano věčny život w sobě chovají.*“¹⁹² Hudebně vzdělán František Skopalík nebyl, měl však k hudbě blízký vztah a byl i dobrým zpěvákem. S radostí tak uvítal zprávu, že v roce 1863 bude v Kroměříži založen pěvecký spolek „Moravan“. K svěcení jeho praporu vypravil hanácké banderium¹⁹³ a slavnosti se osobně zúčastnil. Styky s „Moravem“ udržoval i v následujících letech, dokonce jej pozval, aby vystoupili v jeho rodných Záhlinicích. Porozumění měl i pro umění výtvarné – byl dlouholetým členem Umělecké besedy v Praze. O jeho kladném vztahu k divadlu vypovídá nejen účast na slavnostním položení základního kamene k Národnímu divadlu, ale i péče o sbírku příspěvků na jeho stavbu – ve své rodné obci, čítající pouhých 60 čísel, dokázal shromáždit částku 124 zlatých 11 krejcarů (pro srovnání v blízkém okresním městě vynesla sbírka 230 zlatých 10 krejcarů)¹⁹⁴. Osoba Františka Skopalíka se dokonce ocitla přímo na divadelní scéně, když dne 14. srpna 1937 vnuci záhlinských sousedů, kteří v roce 1857 realizovali scelování pozemků, sehráli kratší divadlo o třech obrazech „Skopalík“, na základě scénáře *První scelování pozemků na Moravě r. 1857* napsaného správcem Skopalíkova archivu Františkem Sobkem. Hra se skládá ze tří obrazů – 1. přijímání Skopalíka

¹⁹⁰ ThDr. Antonín Cyril Stojan, žil v letech 1851 – 1923, od roku 1921 arcibiskup olomoucký a metropolita moravský, také poslanec říšské rady, poslanec a senátor národního shromáždění.

¹⁹¹ SOkA Kroměříž, Písemná pozůstalost Františka Skopalíka ze Záhlinic, C-1, inv. č. 12.

¹⁹² Fišer, Zdeněk: František Skopalík. Písmák, vlastenec a hospodář rodného kraje. Muzeum Kroměřížska v Kroměříži, Kroměříž 1991, s. 33.

¹⁹³ Selská krojovaná jízda.

¹⁹⁴ Sobek, František: František Skopalík. Jeho život a dílo. Nakladatelství brněnské tiskárny, Brno 1946, s. 70 – 71.

za souseda (13. 12. 1843??), 2. – čtenářská beseda u pudmistra (1856), 3. scelování pozemků (1857). Hra je v původním hanáckém dialektu. Nejedná se žádné literárně převratné dílo, ale dobře vykresluje nálady a obavy lidí ze scelování pozemků, můžeme se seznámit s nářečím, které dnes již neslyšíme. Také s chodem obce a s jednáním obecní rady (zastupitelstva), může nás překvapit, že mnoho věcí se řešilo v hospodě, kde nechyběl alkohol. Hra dobře vykresluje tehdejší společnost, zvyky a problémy.¹⁹⁵

Vzhledem k vědomí si významu sdružování lidu ve spolcích byl František Skopalík kromě spolků charakteru hospodářského členem i řady spolků kulturních, např. Dědictví svatojánského a cyrilometodějského v Brně. Dokladem Skopalíkova vztahu ke kultuře je i skutečnost, že kromě vlastní literární tvorby a studia především odborných knih udržoval kontakty s řadou spisovatelů a jiných umělců. Kromě písemného kontaktu jej řada z těchto významných osobností navštívila i přímo doma v rodných Záhlinicích. František Skopalík své hosty přiváděl do společnosti záhlinických sousedů ve Čtenářském spolku, kde jim předkládal k podpisu „Pamětní knihu Čtenářského spolku v Záhlinicích“. Z podpisů uchovaných v této knize lze zjistit, že např. v roce 1879 navštívil Františka Skopalíka jeden z nejvýznamnějších českých předáků a aktivní poslanec Říšského sněmu ve Vídni F. L. Rieger, v roce 1883 český a československý politik, novinář, spisovatel a historik J. Herben v roce 1888 hudební skladatel K. Weiss, baletní mistr a choreograf Národního divadla A. Berger, malíř A. Chitussi a dirigent F. Vach aj.¹⁹⁶

2.2.5 Vlastenec a národopisec

Obyvatelé Hané byli okolnímu světu obvykle prezentováni okřídleným úslovím „Me sme me“. Dalšími atributy pro Hanáky charakteristickými jsou flegmaticnost, dobrosrdečnost a konzervativnost v udržování stálého způsobu života a poděděných tradic. Pro Františka Skopalíka bylo slovo „Hanák“ synonymem hrdosti. Byl hrdý na to, že je Hanákem, a i na zasedání moravských zemských a říšských sněmů vždy chodíval oblečený v slavnostním hanáckém kroji. Sobek (1946, s. 105) charakterizuje Skopalíkovo národní uvědomění

¹⁹⁵ SOkA Kroměříž, Písemná pozůstalost Františka Skopalíka ze Záhlinic, C-1, inv. č. 73. Sobek, František: První scelování pozemků na Moravě r 1857, Hra o minulosti naší dědiny.

¹⁹⁶ Sobek, František: František Skopalík. Jeho život a dílo. Nakladatelství brněnské tiskárny, Brno 1946, s. 69 – 70.

následovně: „... zbožný vlastenec, lpějící na historickém právu svého národa a milující svoji rodnou zemi, avšak ne konservativec, nýbrž ducha pružného, člověk pokrokový, a to hlavně pokud šlo o pokrok rolnického stavu. Vedle citu byla u Skopalíka i zdravá selská mysl, prozíravost a správný postřeh.“¹⁹⁷ Nejednalo se pouze o osobní libůstku či rozmar, František Skopalík tímto způsobem prezentoval okolnímu světu principy, které byly nedílnou součástí jeho myšlení a života – jednak své selství jako výraz víry v důležitost rolnického stavu, jednak svou národní příslušnost. Dobře si vědom moci pokroku, usiloval, aby to, co bylo na vesnici jeho mládí ještě živé, aby se v jeho stáří stalo součástí tradic a nezmizelo ze světa. V jeho písemnostech se tak uchovala řada informací o tradičních zvycích na Hané, které sám prožil a zaznamenal ve snaze uchovat je pro další generace. Fišer (1991, s. 35) jej označuje za jednoho z našich prvních národopisců.¹⁹⁸ Skopalíkovy národopisné a vlastenecké tendence jsou dobře patrné v žertovné deklamovávce *Frak a halena* (viz níže), ve které paroduje úsilí některých sedláků vyrovnat se obyvatelům města:

*Mám-li ale pravdu děti,
v prsa musíme se bít
sedláci i měšťáci:-
nesem vinu na tom oba,
mezi námi že mezera,
obou škodná nedůvěra,
třebas že by to šlo lehce,
přece se odstranit' nechce.
Ta sedlská halena –
mohla by být' vážená,
tak dobře jak měšťský frak;
on to ale nechce tak. –
Frak chce přece přednost' míti,
pak se není co diviti,
že mnohý, jenž po cti blíká,*

¹⁹⁷ Sobek, František: František Skopalík. Jeho život a dílo. Nakladatelství brněnské tiskárny, Brno 1946, s. 105.

¹⁹⁸ Fišer, Zdeněk: František Skopalík. Písmák, vlastenec a hospodář rodného kraje. Muzeum Kroměřížska v Kroměříži, Kroměříž 1991, s. 35.

*počestnou halenu svlíká,
že však sobě pomůže
jak dí naše přísloví:
„jenom z bláta do lúže –“
každý moudrý člověk ví.
Či tomu nevěříte?
o tož jistě nevíte,
co takový tulipán,
ani Hanák ani pán,
vystál chudák úzkostí,
když se ponejprv na kůře,
zjevil v novém tom munduře,
jistě dosti – a dosti. –
O žel že i mezi mými rodáky,
statečnými to Hanáky,
jenž by mohli se vším právem
na svůj krok se pyšniti
a sobě ho vážiti –
mnohý, ne ve smyslu zdravém,
svoje krásné červenice,
v nichž si jako jeneral,
pyšně vykračoval,
odhodil už pod lavice –
a svoji halenu bílou
tuto společnici milou,
ten krásný sváteční šat
za městský vyměnil frak,
a pak myslí sám a sám,
že je jako v městách pán.
O vy, jenž tak myslíte,
Věřte, že se mýlíte!
Víte kdo je jen pán pravý?
Onen, jenž má rozum zdravý
a svou sílu, snahu*

*věnuje vlasti k blahu –
ať chodí v haleně bosý.*¹⁹⁹

Klíčovým dílem jsou v tomto ohledu *Památky obce Záhlinic*. František Skopalík zde vystupuje jako pečlivý národopisec, zachycující dobové zvyky. Čtenář této publikace zde má možnost seznámit se se Skopalíkovým popisem tradičního hanáckého kroje, jednak s některými zvyky, doprovázejícími narození, svatbu a úmrtí na tehdejším hanáckém venkově. Udržet při životě hanácký kroj se pokusil František Skopalík také spisem *Na ochranu kroje hanáckého*. Hanácký kroj patří k nejhonosnějším mezi ostatními kroji. Nosil se po celé střední Moravě. Nejdéle se udržel u bohatých sedláků, chudší lid raději sáhl po levném konfekčním ošacení, které se na Moravě začalo rozšiřovat v 50. letech 19. století zásluhou Žida Mayera Mandla a jeho textilky v Prostějově.²⁰⁰

František Skopalík však nebyl pouze vlastencem teoretickým, usiloval i o dosažení praktických výsledků. Jako dobrý pozorovatel a psycholog si dobře povšiml, kde je třeba mluvit, poučovat, vysvětlit, povzbudit a nadchnout. Za zvlášť vhodnou příležitost považoval shromáždění, schůze a sjezdy lidu, tzv. tábory, které byly organizovány v 60. – 80. letech 19. století. Z některých významných táborů, na jejichž organizaci se František Skopalík podílel, a kde vystupoval jako řečník, lze jmenovat: shromáždění všech zamoravských²⁰¹ Hanáků v Břestě (16. duben 1848), jubilejní slavnost na Velehradě (červenec 1863), velká národní slavnost v Brně (25. – 26. srpen 1863), slavnost svěcení praporu pěveckého spolku Moravan v Kroměříži (19. – 20. srpen 1865), velká národní pouť na Radhošt (14. červen 1868), tábory v Hulíně (1868 a 1870), slavnost svěcení praporu čtenářského spolku v Tlumačově (28. srpen 1870). Dne 2. září 1861 se konal velký národní výlet na Hostýn, kterého se zúčastnily tisíce účastníků z Moravy i deputace z Čech (především z Prahy) František Skopalík, hlavní pořadatel, přivítal účastníky jménem české Moravy veršovaným proslovem *Hostýne, otče náš!*, z něž úryvek uvádím níže. Proslov má silný vlastenecký podtext, opěvuje slovanství a klade důraz na svornost a bratrství.

¹⁹⁹ Fišer, Zdeněk: František Skopalík. Písmák, vlastenec a hospodář rodného kraje. Muzeum Kroměřížska v Kroměříži, Kroměříž 1991, s. 36.

²⁰⁰ Čížková, Marta: Hanácký kroj. Marta Čížková, Prostějov 1940, s. 7.

²⁰¹ Tj. na levém břehu Moravy.

*A my zde bratři svorně shromáždění
Dnes slavíme své nové pobratření!
Aj! Hostýne, ty svědku slavných činů –
Ty svědku hrdinnosti Slávy synů –
Bud' dnes i svědkem této bratrské shody,
A s radostí patř na slovanské rody,
Jak nepřátelům navzdor blíž a blíže
Je svaté lásky věčná láska víže!
Nuž, slyšte, svornost jest mezi námi
A důkaz toho dnešní radování!²⁰²*

Dne 15. a 16. května roku 1868 byl v Praze položen základní kámen k Národnímu divadlu. Jednalo se o velkolepou demonstraci za českou národní a kulturní samostatnost.²⁰³ Tohoto slavnostního aktu byl přítomen i František Skopalík s několika spoluobčany, kteří s sebou přivezli kámen z obecní skály zahlinické s nápisem: *Záhlinice na Moravě. Vlasti tobě ku oslavě.*²⁰⁴ Při následném banketu na Žofinském ostrově František Skopalík pronesl následující přípitek: *„Pánové, jsem sice prostý rolník, takže bych se neměl ani opovážiti ve společnosti tolika výtečných mužů promluvit, avšak jsem hrd na svůj stav! Národu našemu chtěli kopati hrob a nepřátelé naši, vedravši se do země, připravili nás nejprve o svobodu, od kteréž doby klesali jsme vždy hloub a hloub; ale navzdor tomu nepřestali jsme nikdy hájiti práv svých. Když nám již hrob skutečně vykopali, do kterého nás uložití chtěli, tu byl to právě náš rolnický stav, který se o to zasadil, aby hrob, který nám byl vykopán, proměnil se v jámu, do které na místě mrtvol našeho národa položen jest základ k příští lepší budoucnosti naší. Dej Bůh, aby zároveň se stavbou Národního divadla našeho povznesl se i stav rolnictva našeho k osvětě a úplné uvědomělosti, aby každý věděl a byl hrd na to, že je Slovan, aby byl hrd na povolání své i na to, že je členem velikého národa slovanského.*“²⁰⁵

²⁰² Bittner, Jiří; Vilímek, Josef R.: Úplný besedník. Josef R. Vilímek, Praha 1877, s. 18.

²⁰³ Řepa, Milan: Moravané nebo Češi?: vývoj českého národního vědomí na Moravě v 19. století. Doplněk, Brno 2001, s. 143.

²⁰⁴ SOKA Kroměříž, Písemná pozůstalost Františka Skopalíka ze Záhlinic, C-1, inv. č. 11.

²⁰⁵ Sobek, František: František Skopalík. Jeho život a dílo. Nakladatelství brněnské tiskárny, Brno 1946, s. 110 – 111.

Jakožto vlastenec vystupoval František Skopalík i jako politik a poslanec. Zasazoval se např. o používání výuky českého jazyka vedle němčiny na českých základních i středních školách – dne 2. dubna 1861 podal i se svými slovanskými kolegy nově zvolenému moravskému zemskému výboru návrhy pro příští zasedání sněmu, mezi nimiž byl zařazen i požadavek na základní uznání rovnoprávnosti na Moravě. To mělo být zajištěno zachováváním a vykonáváním stejného práva obou řečí v úřadech, ve školách i v běžném životě.

2.2.6 Podporovatel vzdělávání

František Skopalík si vzdělání velice cenil, tím spíše, že mu nebylo umožněno. Kladel na něj velký důraz a všechny mladé nabádal: „*Co se naučíte, to vám zloděj neukradne, ani mol nezkaží*“²⁰⁶. O jeho snaze neustále se vzdělávat bylo pojednáno již v úvodu práce, největší intenzity dosáhlo patrně v 50. letech 19. století, kdy František Skopalík na straně jedné s přímo neuvěřitelnou trpělivostí a pílí doplňoval prostřednictvím samostudia své základní vzdělání a na straně druhé se jako dopisovatel zapojoval do tvorby různých novin a podněcoval kulturně-politické akce v rámci procesu sebeuvědomování českého národa na Moravě. Fišer o něm ve své publikaci *František Skopalík. Písmák, vlastenec a hospodář rodného kraje* hovoří jako o příteli vzdělání a knih.²⁰⁷

Jaká panovala v 19. století situace v oblasti školství a vzdělávání? Lze říci, že začalo sílit uvědomění si významu vzdělání pro rozvoj společnosti. Stát začal mít zájem alespoň o minimálně vzdělané poddané a začal s budováním širší sítě vzdělávacích institucí. Česká škola nicméně musela v habsburské monarchii bojovat o svou existenci a její plány a snahy narážely na tvrdý odpor ze strany vlády. Tereziánský Schulpatent, vypracovaný Ignácem Felbingerem²⁰⁸ roku 1774, který vešel v platnost 1. ledna 1775, uzákonil povinnou školní docházku. Dal vzdělávacímu úsilí formu zákona, vzdělávací povinnost platila pro všechny děti od šesti do dvanácti let, pro chlapce i dívky bez sociální či náboženských rozdílů. „*Školní povinnost měla podle školního řádu mládež od 6 do 12, případně do 13 let, dále se předpokládalo, že až do 18. roku budou všichni navštěvovat nedělní*

²⁰⁶ SOKA Kroměříž, Písemná pozůstalost Františka Skopalíka ze Záhlnic, Ba – 120.

²⁰⁷ Fišer, Zdeněk: František Skopalík. Písmák, vlastenec a hospodář rodného kraje. Muzeum Kroměřížska v Kroměříži, Kroměříž 1991, s. 33.

²⁰⁸ Jednalo se o zaháňského opata, velkého znalce děl Komenského. Jeho Methodenbuch se stala základní příručkou pro učitele a školní dozorce.

opakovací hodiny.²⁰⁹ Řád přikazoval, aby k každé obci, kde se nachází farní kostel, byla zřízena triviální škola, kde se vyučovalo se čtení, psaní, počty a náboženství. Každá škola měla mít jednu nebo dvě učebny, měly mít dostatek slunečního světla a být tak velké, aby všechny děti pohodlně seděly.²¹⁰ Ke škole patřil i byt učitele, chlév, sklepy a dvůr. Náklady na školu nesla obec. Pokud obec postavila novou budovu, mohla získat od státu příspěvek až 20 000 zlatých. Obec měla povinnost školu vybavit potřebným nábytkem, zajistit topení a osvětlení. Podle pamětníků byla škola nejhorším stavením v obci. Ve škole mnohdy nebyla žádná voda k pití, zapáchající záchody, žádné větrání ani v největších vedrech. Také se vůbec neřešilo školní stravování dětí. V každém větším městě pak měla být zřízena hlavní škola. V jednotlivých zemích měla být zřízena škola normální – tedy ústav pro stanovení norem pro školy. Vyšším stupněm studia bylo gymnázium, připravující státní úředníky nebo k studiu na univerzitě. V českých zemích existovala univerzita Karlo-Ferdinandova, od roku 1882 rozdělena na českou a německou část.²¹¹ V této době mělo jen málo vesnických učitelů potřebné vzdělání. Někdy vyučovali i vysloužilí vojáci. Na školách hlavních dostával učitel plat v penězích. Horší situace panovala na školách vesnických. Na vesnicích byli učitelé placeni jen výjimečně, obvykle dostával dary ve formě naturálií či se mu poskytlo pole nebo louka. Roku 1871 stanovil zákon učitelské služné, mělo být takové, aby se učitel mohl plně věnovat svému povolání a slušně uživit rodinu. Výše služného se stanovovala složitě, dle čtyř drahotných tříd a jiných místních okolností. Učitelův plat tak činil 300 – 600 zlatých²¹² ročně. Po pěti letech se zvýšilo o 100 zlatých. Z takového platu se podle dobových učitelů nedalo ani žít, ani slušně umřít. Teprve roku 1895 došlo ke zvýšení platu na obecných školách na 500 – 800 zlatých a na měšťankách na 700 – 900 zlatých.²¹³

Tereziánský školní řád platil skoro sto let až do reformy v roce 1869. Do škol tehdejší říše sice přivedl většinu dětí, ale Schulkodex z roku 1805 pro učitele

²⁰⁹ Vošahlíková, Pavla: *Jak se žilo za časů Františka Josefa I.* Nakladatelství Svoboda, Praha 1996, s. 82.

²¹⁰ Hora – Hořejš upozorňuje na to, že pro tuto etapu vývoje školství v habsburské monarchii byla charakteristická přeplněnost tříd. Na jednoho učitele připadalo v průměru 106 dětí.

²¹¹ Hoetzel, Jiří, Weyr, František (eds.): *Slovník veřejného práva československého.* Rovnost, Brno 1948, s. 451..

²¹² Roku 1892 přechod ze zlatkové na korunovou měnu v poměru 1 zlatý = 2 koruny.

²¹³ Hora – Hořejš, Petr: *Toulky českou minulostí. Jedenáctý díl.* Český Těšín, Via Facti 2007, s. 19.

hlásal „Rakousko nepotřebuje lidi vzdělané, ale dobré poddané“.²¹⁴ V roce 1805 byl Tereziánský školní řád nahrazen všeobecným školním zákonem. Vycházel z tereziánského patentu, ale vrátil základní školství pod dohled katolické církve. Cílem zákona byla výchova poslušného poddaného. Škola neměla učit děti přemýšlet. Výuka se měla omezit na čtení, psaní, počítání a náboženství. V platnost stále zůstávala metodická příručka – *Methodenbuch* z roku 1775, podle které se učilo trivium a náboženství.²¹⁵ Reforma počítala s kvalifikovaným učitelem, měl být laskavý, vlídný, přísný. Z tělesných trestů byla povolena pouze metla.

Škola představovala pro rodiče, kteří sami školou neprošli, cizorodý prvek. Potřebu vzdělání potomků tak rychleji přijali zámožnější rodiče z města, a především rodiče chlapců. O řádnou návštěvu všech dětí ve škole trval boj do poloviny devatenáctého století. Chudé vrstvy většinou nechápaly důležitost školy, posílat tam dítě pro ně představovala nepříjemné oslabení pracovní výkonnosti rodiny. Takoví rodiče se velice rychle naučili užívat úlev, které školský patent nabízel. Jednalo se především o sirotky a děti v námezdním pracovním poměru a děti chudiny. Venkovští učitelé, znající důvěrně rodinné poměry, většinou omlouvali nepřítomnost dítěte ve škole, ve větším rozsahu, než ukládal zákon. Sám František Skopalík byl jako malý chlapec v podobné situaci. Po skončení triviální školy ve 12 letech nešel do učení, musel zůstat doma a pomáhat s gruntem. V roce 1841 po smrti otce se stal prakticky hlavou rodiny, nyní však měl více času na vzdělávání, zajímal ho nejvíce dějepis a zeměpis. Sám se naučil německy a latinsky, byl to velice zbožný člověk. Od mládí toužil stát se knězem²¹⁶. Často byl ve škole dáván svou pílí za vzor ostatním, děkan holešovský působil na rodiče, aby ho dali na studia, knihy si půjčoval od hulínského kaplana Františka Halfara, od roku 1835 sám vedl seznam zemřelých, od roku 1840 narozených a sňatků a od 1847 o svém životě.

Období Metternichova absolutismu, policejní duch doby a povědomí poslušnosti přispělo k prosazování povinné školní docházky. Ztuhlost doby však znemožňovala vnitřní rozvoj školství, prosazování nezbytných úprav, přípravu a

²¹⁴ Veselá, Zdenka: Vývoj české školy a učitelského vzdělání. Masarykova univerzita, Brno 1992, s. 12.

²¹⁵ Kolektiv autorů: Z dějin české každodennosti. Život v 19. století. Praha, Univerzita Karlova v Praze 2009, s. 198.

²¹⁶ SOKA Kroměříž, fond: C-1, inv. č. I. Skopalíkův život, 3. Životopis.

vydávání učebnic a obecně vnášení nových prvků do vzdělání. Proto se řešení školských problémů stalo součástí programu revoluce 1848/1849. Výraznější úspěch na prosazování pravidelné školní docházky stěžoval názor, že veřejná škola je pouze pro děti z nižších vrstev. Dále panovala nedůvěra ke kvalitě výuky, strach z nakažlivých nemocí a ze vši, obavy ze špatného dětského kolektivu. Ve šlechtických rodinách tak stále převládalo domácí vzdělávání chlapců i dívek. Doma se také vzdělávaly dívky ze zámožnějších měšťanských rodin.

Skutečným převratem ve vzdělávání přinesl zákon ze 14. května 1869, vstupující v platnost ve školní rok 1870/1871 a známý jako Hasnerova reforma (ministrem vyučování byl Leopold Hasner).²¹⁷ Týkal se všech stupňů škol. Prodloužil školní docházku o dva roky, tedy do čtrnácti let věku dítěte. Zavedl obecnou školu, vedle ní alespoň v každém okrese měla vzniknout měšťanská škola. Vedl k osamostatnění škol na katolické církvi. Zkvalitnil přípravu učitelů, a nebral rozdíly mezi chlapci a dívkami. Díky reformě houstla síť primárních škol, děti dostaly sešity a kvalitnější učebnice. Zakázány byly fyzické tresty, učitelé však tento zákaz ne vždy respektovali. Zákon prakticky do konce 19. století vymítal analfabetismus a s menšími úpravami platil do poloviny 20. století. Veřejnost zákon nepřijala zvláště kladně. Chudším vrstvám nevyhovovalo prodloužení školní docházky. Rok 1883 pak hlavně jim přinesl novelu zákona, která obsahovala několik druhů úlev, umožnila ukončit školní docházku ve 12 letech.

Na středních školách byl za habsburské monarchie kladen důraz na výuku latiny, němčiny, dějepisu, učila se i matematika a reálie. Gymnázia v této době byla pětiletá, tři nižší gramatikální a dvě vyšší humanitní. Důraz. Gymnázia byla podřízena státu a nekončila maturitou, absolventi nemohli pokračovat ve studiu na univerzitě, museli ještě projít dvouletým filozofickým studiem. Od roku 1802 pak docházelo k obnovování či zřizování nových gymnázií hlavně piaristických. Roku 1805 uzákonila vláda gymnázia šestiletá, nově byly do osnov zavedeny přírodní vědy. Školné na středních školách zavedl již Josef II. Pohybovalo se okolo 60 – 100 zlatých ročně. Chudí rodiče byly od placení osvobozeni, jestliže žák vyhověl

²¹⁷ Lenderová, Milena. K hříchu i k modlitbě: žena v minulém století. Mladá fronta, Praha 1999, s. 64.

v prospěchu a chování.²¹⁸ Významné změny ve středoškolském vzdělávání byly spjaty s revolucí na přelomu let 1848/1849. Novou reformu vypracovali profesor Franz Seraphin Exner a filolog Hermann Bonitz. Bylo vytvořeno osmileté gymnázium na dvoustupňovém principu – v nižších třídách se učivo probíralo elementárně, ve vyšších vědecky.²¹⁹ Přibyla řečtina, přírodopis a fyzika, základy psychologie a logiky. Zavedeny byly nepovinné předměty jako jazyky, kreslení, tělocvik apod. Přibývalo také šestiletých reálků, jejich vývoj byl však pozdržen výnosem z roku 1851, který jim udělil status odborných škol bez maturity. Až Hasnerův zákon jim vrátil charakter středních škol zakončených maturitou. Síť středních škol nebyla nijak hustá. Středoškolské vzdělání zůstávalo elitní a středoškolák se těšil autoritě.

Zajímavě se vyvíjel rovněž přístup ke vzdělávání dívek a žen. Představa ženského vzdělávání zaměřeného na získání určité profesionality byla zpočátku nezvyklá, poznamenaná stigmatem něčeho nenormálního, nepatřičného snad zvrhlého. U ženy se cenila více pracovitost, poslušnost a poctivost, než vzdělání.²²⁰ Pokud to situace dovoľovala, učili se i na nejnižším stupni školy dívky a chlapci zvláště. Na venkově však byla nezbytná koedukace. Dívky ze středních vrstev se vzdělávaly zejména doma, na domácí výuku navazovala někdy klášterní škola. Někdy domácí vyučování pokračovalo studiem v soukromé škole. Tyto možnosti měly však dívky pouze ve městech. Na venkově byla vrcholem dívčího vzdělání služba na faře. Rozsah a kvalita dívčího vzdělání závisela na rozhodnutí a finančních možnostech rodičů. V polovině 19. století se však začala situace měnit – společnost přijala ženu, která uměla číst, psát a počítat. Stále však přetrvávala představa rozdělení mužských a ženských rolí. Dívčí veřejné ústavy postupně vznikaly po celé monarchii. Snahy zavést do dívčího vzdělání předměty odborné kvalifikace končily neúspěchem. Jednou z profesí, které se ženy věnovaly, byla profese soukromé učitelky. K jejímu výkonu dlouho nepotřebovaly žádnou formální přípravu a kvalifikaci. Adeptky učitelství mohly navštěvovat některý z pedagogických kurzů, zájem o ně však byl mizivý. Právo na odborné vzdělání ženy byla stále považovaná za útok na instituci manželství. Gramotnost

²¹⁸ Hora – Hořejš, Petr: Toulky českou minulostí. Jedenáctý díl. Český Těšín, Via Facti 2007, s. 19.

²¹⁹ Kolektiv autorů: Z dějin české každodennosti. Život v 19. století. Praha, Univerzita Karlova v Praze 2009, s. 202.

²²⁰ Englová, Jana: Život v 19. století. Sběrka dokumentačních materiálů. Ústí nad Labem, Univerzita J.E.Purkyně v Ústí nad Labem 2002, s. 10.

ženy v sobě skrývala předpoklad pro jejich ekonomickou nezávislost, ohrožovala dominantní postavení mužů a zaběhnutý sociální pořádek. V roce 1865 vznikla Průmyslová škola dívčí v Praze s cílem podporovat chudé dívky, které zde mohly získat zdarma základy některých profesí. Roku 1871 založila Karolina Světa Ženský výrobní spolek, který provozoval vlastní dívčí obchodní a průmyslovou školu a kurzy pro vychovatelky a ošetřovatelky. Podobně zaměřené hospodyňské školy vznikaly po celé monarchii. Na Moravě vznikla v roce 1884 soukromá hospodářská škola v Kroměříži. U jejího zrodu stál také František Skopalík. Škola byla první svého druhu v Evropě.²²¹ Výše popsaná Hasnerova reforma měla také mimo jiné pozitivní význam na dívčí středoškolské vzdělání, umožnila vznik veřejné střední dívčí pedagogické školy končící maturitou a umožnila vstup žen do veřejných laických škol.

Co se týče vzdělávání odborného, v 19. století se většinou nepřihlíželo k zájmům dítěte, dbalo se spíše na ekonomické možnosti rodičů. Pravomoci otce k výběru budoucího povolání dítěti sahaly až tak daleko, že pokud otec nesouhlasil s jeho výběrem, nezbyvalo než se obrátit na soud.²²² Řemeslu se učily děti z nižších středních vrstev, výběr určovala často rodinná tradice, neboť se řemeslo dědilo z otce na syna. Chlapcům z dolních vrstev dráha kvalifikovaného řemeslníka znamenala naději na sociální vzestup. Učení nemuselo být vždy spojeno s výdaji, vzal-li si mistr učně na plné zabezpečení. Velmi žádané bylo učňovské místo na stravu a byt, i když s učněm mistr mnohdy nakládal všelijak. V době hospodářské recese klesal zájem o přijímání učňů. Nebylo-li možné najít místo na stravu a byt, hledalo se náhradní řešení ubytování a stravování. V roce 1897 vydala vláda rezoluci, podporující vznik tzv. útulny učednické.²²³

Střední odborné školy zřizovala země a byly určeny pro patnáctileté uchazeče, kteří prošli s dobrým prospěchem nižší gymnázium, nižší reálku nebo měšťanku. Prohlubovali si zde všeobecné vzdělání a učili vědomosti a praktické poznatky k hospodaření na usedlostech. Nejpozději vznikaly speciální školy. Např. v sedmdesátých letech Nydrlova lihovarská škola v Praze, nebo v roce 1902 česká mlékařská a sýrařská škola v Kroměříži. Usnesení českého zemského

²²¹ SOKA Kroměříž, fond: C-1, inv. č. I. Skopalíkův život, 3. Životopis.

²²² Englová, Jana: Život v 19. století. Sbírká dokumentačních materiálů. Ústí nad Labem, Univerzita J.E.Purkyně v Ústí nad Labem 2002, s. 15.

²²³ Kolektiv autorů: Z dějin české každodennosti. Život v 19. století. Praha, Univerzita Karlova v Praze 2009, s. 210.

sněmu z dubna 1864 rozeznávalo dvouleté a tříleté školy rolnické, hospodářské a hospodářsko – průmyslové školy, vyšší předmětové a vysoké učení hospodářské. Jednalo se o mechanické uspořádání, panovala nejednotnost, z jedné školy se nedalo přejít na druhou.²²⁴ Proto ministerstvo orby přijalo v roce 1868 trojdílnou soustavu školství – školy rolnické, vyšší hospodářské a vysoké. Na rozvoj nižšího hospodářského školství mělo pozitivní vliv rozhodnutí českého zemského sněmu z roku 1884, začaly se rozlišovat zimní hospodářské školy, rolnické a střední hospodářské školy a zemské vyšší hospodářské ústavy.²²⁵ Také odborné vzdělávání v oblasti hospodářství se zpočátku setkávalo s nedůvěrou na straně rolnictva. Až poptávka pracovního trhu po vzdělaných odbornících přilákala do školních lavic více studentů.

Hospodářské nebo také zemědělské školství se rozvíjelo s ohledem na stupeň obecné vzdělanosti, rozvoj věd a politické ovzduší. První takové vyučování se otevřelo pouze těm bohatším. Dlouho totiž panoval názor, že zemědělství lze dobře vykonávat bez zvláštního vzdělání a rolník se nemá zasvěcovat do tajů přírodních procesů. Když v roce 1848 skončila patrimoniální pravomoc vrchnostenských úřadů, potřebovali bývalí poddaní, majitelé nemovitostí odborné vzdělání, v souladu s požadavkem doby a s důrazem na porozumění problematice zemědělství. Hospodář se musel naučit základům přírodních věd, práci s kapitálem, zavádět zemědělské stroje, vyznat se v problematice meliorace nebo používat umělá hnojiva. Většinou se vyučování zemědělství opíralo o majetek, avšak dostalo se i do sirotčinců a opatroven. V českých zemích jako první vyučovali hospodářské úředníky benediktýni v Břevnovském klášteře, podle dekretů z let 1806 a 1811 také bohoslovecké ústavy. Poddaní mohli ve konci osmnáctého století navštěvovat včelařskou školu v Kníně nebo selskou rolnickou školu u Zbraslavi. Po zrušení roboty dostaly na starost hospodářské vzdělávání hospodářská společenství. V roce 1850 byly zřízeny dvě školy – v jižních Čechách a v Děčíně. Dvě školy pro celé Čechy nedostačovaly. Proto se během šedesátých let intenzivně zakládaly nejrůznější zemědělská vzdělávací zařízení,

²²⁴ Hanuš, Jiří; Malíř, Jiří: Člověk na Moravě v první polovině 20. století. Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno 2006, s. 93.

²²⁵ Novotný, Gustav: Hospodářské neboli zemědělské školství v českých zemích od konce osmnáctého do počátku dvacátého století. In: Zemědělské školství, výzkum a osvěta jako předpoklad hospodářského a sociálního rozvoje venkova v 19. a 20. století. Sborník příspěvků z mezinárodní konference věnované památce Samuela Cambela. Uherské Hradiště, Slováké muzeum v Uherském Hradišti 2004, s. 250.

kteřá měla za úkol nabídnout všeobecné vzdělání, vysvětlit nejdůležitější teoretické pojmy, vychovávat vzdělané zemědělské úřednictvo, zavádění střídavého hospodářství a nových způsobů hnojení, ale hlavně připravit studenty na samostatné hospodaření.²²⁶ Protože pro malé hospodáře bylo nemožné postrádat syna v období letních prací, začaly na popularitě získávat tzv. zimní hospodářské školy. Šířily se z Německa od třicátých do šedesátých let. První vznikla v Kroměříži v roce 1875 a byla jednoletá (1884 dvouletá, 1885 rolnická). Řídícím učitelem se stal Matěj Vejborný, 1. prosince 1875 se škola poprvé otevřela pro studenty, studium trvalo půl roku. 30. května 1876 se poté konaly veřejné zkoušky, zkouška se odbývala v sále měšťanského domu, zkoušek se účastnili purkmistr kroměřížský, měštští radové, dále jednotlivé obce zastupovali starostové. Zkouška se skládala ze dvou částí, z náboženství – které později odpadlo, z nauky o půdě (vlastnosti půdy, co je ornice apod.), o hnojení (proč hnojíme, co je hnojení), o rostlinářství (výživné látky rostlin), o vedení statků (co je střídavé hospodářství, jeho pravidla), o chovu dobytka, o zdravotě dobytka, zahradnictví, včelařství, o měřičství. V prvním ročníku studovalo na škole 26 žáků. Zkoušku úspěšně složili všichni. Jako památka na své studium dostali spis se zlatým nápisem *Památka na rolnickou školu v Kroměříži 1876* a vysvědčení.²²⁷

František Skopalík aktivně podporoval všechny oblasti vzdělávání. Byl si vědom jeho významu a zasazoval se o rozvoj všeobecné vzdělanosti v širokých lidových vrstvách, zejména na vesnici. Ve své práci *Dějiny národní školy v Záhlinicích* charakterizuje stav vzdělanosti v 18. století následovně: „V první polovině 18. století nebyl o vzdělání selského lidu zájem. Rolník byl považován za otroka a majetek pána. Nejhuře se lidem na venkově vedlo od Bílé hory do nástupu Marie Terezie a Josefa II. Věda a umění byly majetkem šlechty. Venkovan neuměl číst ani psát. V místě, kde nebyl kostel, tedy i farář nebyl nikdo, kdo by děti vzdělával. Ze záznamů hulínských matrik (Záhlinice přifařeny) je vidět, že rektor, který vedl chór, učil některé děti číst i psát. Nejstarší zápisky jsou obecní

²²⁶ Novotný, Gustav: Hospodářské neboli zemědělské školství v českých zemích od konce osmnáctého do počátku dvacátého století. In: Zemědělské školství, výzkum a osvěta jako předpoklad hospodářského a sociálního rozvoje venkova v 19. a 20. století. Sborník příspěvků z mezinárodní konference věnované památce Samuela Cambela. Uherské Hradiště, Slováké muzeum v Uherském Hradišti 2004, s. 243 – 244.

²²⁷ SOKA Kroměříž, Moravská orlice. 26. července 1876, č. 168, roč. V.

účty z roku 1705 psané pudmistrem Jánem Charuzem²²⁸. Zpočátku se soustředil na myšlenku zakládání obecných a školních knihoven ve městech a na vesnicích. K realizaci této své ideje přistoupil i navzdory riziku, že se může dostat do sporu s vládními představiteli éry Bachova absolutismu, kteří si kladli za cíl potlačit růst uvědomění národů sdružených v habsburské monarchii. Obecní a školní knihovna začala v Záhlnicích fungovat na Štědrý den roku 1858.²²⁹ Dne 3. ledna 1859 se František Skopalík obrátil na své spoluobčany s krátkým provoláním, v němž je žádá o spolupráci při zajištění činnosti knihovny: „*Uváděje Vám tímto na jowo že dne 24ho Prosince pominulého roku založená je w obci naši školní a obecní knihowna, z kteréžto se knihy jednomu každému občanu na požádání zapůjčejí, jestli se ostatně zawáže Stanow této knihowny bedliwě šetřiti. Wyzzywám Wás spolu by ste tuto pro Wás, ještě wšak wíce pro dítky Waše prospěšnou wěc laskawě podporowali. Doufám, že se mne podpory a štědrosti Waši při tomto důležitém podniknouti w hojně měře dostane, a protož zdržuji se od wšeho dālšiho schwalowání, jenž sama sebe chwáli. K tomu cýli žádám, by se jeden každý z dobrosrdečných občanů wyjádřil, s jakým peněžitým dárkem chce ku rozšíření této nowé knihowny přispěti; obsah dárků jednoho každého dobrodince ať laskawě každý sám napíše do náležitých rubrik, a popsany dárek nemusy hned ale w kterýkoliv čas do konce roku běžícího do pokladnice knihowny složit. Knihy pujčuji a naspátek přijimaji každou Neděli a Swátek odpoledne po skončeném Modlení we zdejším Chrámu Páně.*“²³⁰ Byl to rovněž František Skopalík, kdo o jejím založení informoval širokou veřejnost prostřednictvím Moravských novin²³¹, kdo vedl první čtyři roky agendu spojenou s fungováním knihovny a kdo zorganizoval v její prospěch místní besedu. Knihovní fond vznikl především z darů, v roce 1858 tvořilo základní fond 129 knih (v roce 1860 201 knih). Za půjčení knihy se v závislosti na její velikosti vybíral poplatek 1 – 2 krejcarek.²³²

Pozornost Františka Skopalíka byla zaměřena rovněž na školský systém. Jeho stávající podobu hodnotil jako značně neuspokojivou. Fišer (1991, s. 33)

²²⁸ SOkA Kroměříž, Písemná pozůstalost Františka Skopalíka ze Záhlnic, Be – 109, inv. č. 151: Fr. Skopalík – Dějiny národní školy v Záhlnicích, 1705 – 1875.

²²⁹ Fišer, Zdeněk: Hanácký sedlák Skopalík a počátky veřejných knihoven na Holešovsku. Duha., číslo 3, ročník V., Kroměříž 1991, s. 6 – 8.

²³⁰ SOkA Kroměříž, Písemná pozůstalost Františka Skopalíka ze Záhlnic, C-1, inv. č. 25: Provolání!

²³¹ Moravské noviny. 14. ledna 1859, číslo 4, ročník XI.

²³² Fišer, Zdeněk: František Skopalík. Písmák, vlastenec a hospodář rodného kraje. Muzeum Kroměřížska v Kroměříži, Kroměříž 1991, s. 33.

prezentuje ve své publikaci tento Skopalíkův výrok vztahující se ke školám: „*Školy, školy, ty musíme mít, ale školy, v nichžto by se zřetel obracel na veškeré potřeby člověka*“.²³³ Současně Skopalík veřejně pranýřoval ty, kterým takovýto stav vyhovuje. „*Ti jsou viní, jenž se o patřičné vzdělání lidu nestarají, jenž v něm národní ba člověčenské sebevědomí udusiti usilují*“.²³⁴

V Záhlnicích, v rodišti a působišti Františka Skopalíka byla obecná škola vystavěna roku 1867 díky závěti Jiřího Bureše z roku 1865. Jiří Bureš byl potomek Jiřího Bureše, který kol. roku 1777 děti vyučoval, v závěti odkázal obci zděděný pololání²³⁵ grunt, aby zde obec vystavěla novou školu a faru. Obec vyhověla jeho přání a roku 1867 vystavěla novou školu a faru v celkovém nákladu 10 000 zlatých. Vnitřní úpravy byly dokončeny roku 1868 a škola byla slavnostně knězem holešovským baronem Horeckým z Horky a papežským komořím zasvěcena. Škola byla předána ku vzdělávání mládeže a prvním učitelem zde byl již zmiňovaný František Bublík. K nově zřízené škole byla v roce 1875 přiškolená obec Chrást'any.²³⁶ Na Vánoce roku 1874 František Skopalík zachytil historii této školy v díle *Dějiny národní školy v Záhlnicích*. Velkou pozornost věnoval učitelům, kteří zde působili, a které znal buď osobně, nebo z vyprávění. Vycházel hlavně z obecního archivu, obecních účtů, rejstříků platů, vlastních opisů matrik a ústního vyprávění.²³⁷ Kromě sledování dějin však byla Skopalíkova činnost v oblasti školství i praktičtějšího rázu. Protože se zaměřoval a priori na rozvoj hospodářství, zasazoval se o založení a podporu odborných zemědělských škol, které měly žáky seznamovat s novými zemědělskými postupy a technologiemi. Zasadil se např. založení rolnické školy v Přerově, Klášterním Hradisku u Olomouce a zimní hospodářské školy v Kroměříži. Ke vzdělávání obyvatelstva v oblasti zemědělství významným způsobem přispívaly i odborné hospodářské instituce a zájmové hospodářské spolky, ve kterých se František Skopalík angažoval. Byl hlavním zakladatelem Hospodářské jednoty záhlnicko-kvasické

²³³ Fišer, Zdeněk: František Skopalík. Písmák, vlastenec a hospodář rodného kraje. Muzeum Kroměřížska v Kroměříži, Kroměříž 1991, s. 33.

²³⁴ Fišer, Zdeněk: František Skopalík. Písmák, vlastenec a hospodář rodného kraje. Muzeum Kroměřížska v Kroměříži, Kroměříž 1991, s. 33.

²³⁵ Celoláník, pololáník, čtvrtláník – pojmenování majitelů půdy podle toho, jak velká část jim patřila. Lán = cca. 17ha.

²³⁶ SOkA Kroměříž, Písemná pozůstalost Františka Skopalíka ze Záhlnic, Be – 109, inv. č. 151: Fr. Skopalík – Dějiny národní školy v Záhlnicích, 1705 – 1875.

²³⁷ SOkA Kroměříž, fond: Be – 109, inv. č. 151: Fr. Skopalík – Dějiny národní školy v Záhlnicích, 1705 – 1875.

(1861), působil v Kuratoriu hospodářské školy v Přerově, hospodářských školách v Kroměříži, hospodářském spolku kojetínsko-přerovském, hospodářských spolicích v Blazicích, Holešově a Napajedlích aj.

Závěr

Každá doba má svůj zvláštní charakter, to se týká i 19. století, které můžeme označit jako století vynálezů a století praktického využití nových technologií. Nikdy předtím nepronikaly nové ideje, nová učení, vynálezy a objevy tak rychle a efektivně do života všech vrstev společnosti jako právě v 19. století. Kromě válečných událostí by si její nové generace měly pamatovat jako století prvního telegrafu, první železnice, první boje za lidská a ženská práva, nebo boje za svobodné volby a mnohé další. Všechny vědecké úspěchy otevřely lidstvu nové obzory a nové možnosti, staly se příčinou nových filozofických a politických názorů, které měly za důsledek oživení národnostních idejí.

Od 2. poloviny 18. století začalo docházet k rozvoji národnostního uvědomění a z etnických skupin v různých státech Evropy se začaly postupně formovat národy. Na intenzitě začal tento proces nabírat koncem 18. století, kdy francouzská revoluce začala ve svých důsledcích měnit společenské řády a položila základy demokratičtější společnosti. Tímto procesem byla zasažena i habsburská monarchie, jejíž součástí bylo i Království české i Markrabství moravské. Svoji národní identitu si začali uvědomovat i Češi a Moravané, kteří zahájili práce na formování novodobého českého národa a jeho emancipaci v rámci rakouské monarchie, zpočátku samostatně, posléze již ve vzájemné spolupráci. Vůdčí silou národního hnutí byla česká inteligence (vědci, umělci, apod.). Jejím představitelům – J. Dobrovský, J. Jungmann, F. Palacký aj. Dostalo se jim obrazného pojmenování národní buditelé. Čeští buditelé si byli vědomi toho, že zavedení němčiny jako jediného jazyka na středních a vysokých školách bude mít neblahý vliv na další vývoj české inteligence a české vyšší třídy, proto se zasazovali o zrovnoprávnění češtiny s němčinou a motivovali obyvatele českých zemí k národnímu uvědomění.

Do této bouřlivé doby se narodil František Skopalík. Náplní života syna z chudé rolnické rodiny měla být roboty a péče o zděděný grunt, on se však s tímto životním údělem odmítl smířit a díky aktivitám, které vyvíjel v oblasti hospodářské, národní i sociální, přesáhl jeho věhlas dalece hranice jeho rodné Moravy. Hlavní těžiště jeho působení spadá do 50. a 60. let 19. století, tedy éry bachova absolutismu (1848 – 1860), přeměny absolutistické monarchie

v monarchii konstituční (1861), rakousko-uherského vyrovnání (1867) a návazných snah o vyrovnání česko – rakouské/německé.

Jak zhodnotit přínos Františka Skopalíka pro zemědělství? Přestože jeho činnost nebyla přijímána jednoznačně – někteří kritikové mu vytýkali přílišný konzervatismus, jiní ho naopak považovali za příliš pokrokového, zastávám názor, že klady spojené s hospodářskými aktivitami Františka Skopalíka mnohonásobně převyšují možná negativa. Tento prostý, nestudovaný sedlák, byl především praktickým hospodářem. Jeho konzervatismus mu umožňoval výborně porozumět zemědělcům a jejich potřebám a proto mohl zdárně pracovat na zvýšení úrovně zemědělství na Moravě a povznesení především drobného a středního rolnictva. V každém směru svého zvelebovacího zemědělského programu kladl důraz na rentabilitu prováděných akcí. Zvažoval důsledky doporučovaných změn a hledal co nejúčelnější metody a nejehospodárnější provedení. I když nezískal akademické vzdělání v zemědělském oboru, opakovaně prokázal schopnost správného ekonomického odhadu, což si lze nejlépe demonstrovat na jím realizovaném scelování hospodářských pozemků, které v nejrůznějších formách probíhá až do současnosti. Pokud vezmeme v úvahu, že věcnou i technickou stránku scelování pozemků promyslel sám, zasadil se o jeho provedení a vyvíjel v tomto směru i určitou metodickou činnost, zaslouží si nepochybně uznání a ocenění. Bylo to právě scelení pozemků v Záhlinicích, což z něj učinilo předmět veřejného zájmu a zahájilo jeho společensko-politický vzestup

František Skopalík jako starosta a politik byl disciplinovaný a věrný zásadám staročeské strany. Jeho postoj k vrchnosti, šlechtě i úřadům byl sice oddaný, nikoliv však servilní. Jak zhodnotit jeho politickou a samosprávnou činnost? Domnívám se, že jej lze bez nadsázky označit za jednoho z nejpobulárnějších starostů a poslanců na Moravě. Přestože jeho politické úspěchy byly z důvodu tehdy panující politicko-společenské situace omezené, Moravu důstojně reprezentoval i jako poslanec Moravského zemského sněmu a říšské rady ve Vídni. Částečných úspěchů dosáhl v oblasti hospodářské, národní a sociální – jeho zásluhou byla na zemském sněmu přijata řada zákonů, např. o scelování, o samosprávě obcí a volbě do samosprávy obcí, kontribuční fondy, regulace řek, vydržování silnic, revize honebního zákona, oprava katastru, zrušení školního platu, příspěvky na udržování kostelů a škol a vybudování zemské nemocnice, hubení housenek, na ochranu ptactva a polního majetku, hájení zvěře,

hubení hedvábky a bodláku a zřizování hospodářských škol. Pokud mu bylo něco vytýkáno, pak to byl jeho konzervatismus. František Skopalík se jako poslanec totiž orientoval především na záležitosti hospodářské, a liberalismus považoval za pro zemědělství nevhodný. Z tohoto důvodu nepodpořil ani nově se rodící zemědělskou organizaci, která položila základy nové agrární strany, což na sklonku jeho života zapříčinilo i jeho ústup z politického výsluní.

František Skopalík byl rovněž zapáleným vlastencem a národopiscem. Jednání zemského sněmu i říšské rady se účastnil oděn v hanáckém kroji a při proslovech zásadně používal češtinu – svůj rodný jazyk. V roli politika a poslance se zasazoval o zrovnoprávnění češtiny s němčinou. Vlastenectví Františka Skopalíka je o to pozoruhodnější, že byl pouhým rolníkem – vlastenectví v době panování habsburské monarchie přitom představovalo výsadu vzdělané vrstvy, tzv. české inteligence. Protože se obával vymizení tradičních zvyklostí hanáckého venkova, poskytl jim značný prostor ve svých písemnostech. Současný čtenář tak může z jeho děl načerpat bohaté informace o tehdejší podobě místního hanáckého kroje i zvycích, doprovázejících narození, svatbu či pohřeb na hanáckém venkově. Klíčovým dílem v tomto ohledu jsou *Památky obce Záhlinic* (1884 – 1885). Vlastenectví Františka Skopalíka však mělo i řadu praktických aspektů – k rozvoji národního uvědomění přispíval i jako řečník na celé řadě shromáždění, schůzí a lidových sjezdů organizovaných v 60. – 80. letech 19. století.

Jako spisovatel a publicista byl František Skopalík neobyčejně plodný. Spektrum oblastí, do kterých jeho tvorba zasahovala, bylo velmi široké. Dokumentoval, kritizoval, učil, vychovával i vzdělával. K dispozici jsou spisy charakteru hospodářského a sociálního (*Stanovy Hospodářské společnosti v Záhlinicích, Zprávy o činnosti a jednáních Hospodářské jednoty záhlinicko-kvasické*), náboženského (*Hodinky o dokonalostech božských, žalmy a písně církevní, Katolík v chrámu Páně přítomen*), rodopisného (*Kniha o rodu a křtu, Kniha úmrtí, Kniha sňatků, Rodopisné zprávy, Denník aneb Běh putování pozemského*), dějepisného (*Wykladatel pamětihodných věcí, Pamětní kniha obce Záhlenské, Dějiny národní školy v Záhlinicích, Památky obce Kurovic, Památky obce Záhlinic, Zemský sněm markrabství moravského od r. 1861 až do konce 1885*), životopisného (*Životopisný nástin, Denník, kratičké poznamenání osobního života v běhu 51 roku 19ho století*) a cestopisného (*Návštěva hlavního města království Českého staroslavné Prahy při pouti Svato-Janské roku 1857,*

Upomínka na cestu do Itálie a na návštěvu věčně tam památných měst a míst: Ancony a Lorety, Říma, Neapole a Pompejí, Florencie a Benátek, při památné pouti Slovanů do Říma roku 1881, Pout' do Mariacelle přes Vídeň a Mürzuschlag; odtud do Sv. Hypolitu a Melku a nazpět po Dunaji do Vídně a domů roku 1887, Pout' do Šaštína v Uhrách roku 1837 a 1888, Upomínka na pobyt a léčení v lázních Luhačovicích). Uchovala se i řada básní a písní (*Píseň k požehnání v čas moru a nakažlivých nemocí, Upomínka na posvěcení hřbitova v Záhlinicích, Skálo, milá skálo, V trapné době, Branný výbor, Ještě ho nemáme, Frak a halena, Žerty a snad i pravda, Oráč, S radostí jsem přehléd úcty moje, Malý příjmy – hrubý vydání, Podivné jsou tyto cesty*) a Skopalíkova korespondence s řadou významných osobností té doby (prof. A. V. Šembera, F. Palacký, F. L. Rieger, dr. E. Grégr, F. Sušil, dr. J. Herben, V. Brandl, K. Světlá). Některé ze Skopalíkových spisů byly vydány tiskem, jiné zůstaly zachovány pouze v rukopise. Z periodik, do kterých František Skopalík přispíval, lze jmenovat Moravský národní list (Brno), Hospodářské noviny (Praha), Posel (Praha), Národní listy (Praha), Moravská orlice (Brno), Hvězda (Olomouc, Brno), Hospodář moravský (Přerov) a Našinec (Olomouc).

České školství nemělo za panování monarchie právě na různých ustláno. Školní docházka byla sice na základě tereziánského školního řádu z roku 1774 povinná, náklady na školu však nesla obec, která nezdávka kdy neměla dostatek prostředků ani na vybavení školy ani na plat učitele. Učitelé navíc často nedisponovali odpovídajícím vzděláním. Vyšší vzdělávání bylo v naprosté většině případů dostupné jen bohatým. František Skopalík aktivně podporoval všechny oblasti vzdělávání. Byl si vědom jeho významu a zasazoval se o rozvoj všeobecné vzdělanosti v širokých lidových vrstvách, zejména na vesnici. Tohoto cíle se snažil dosáhnout zakládáním obecních a školních knihoven. Jako politik a poslanec se rovněž zasazoval o založení a podporu odborných zemědělských škol, které měly žáky seznamovat s novými zemědělskými postupy a technologiemi. Zasadil se např. založení rolnické školy v Přerově, Klášterním Hradisku u Olomouce a zimní hospodářské školy v Kroměříži. Ke vzdělávání obyvatelstva v oblasti zemědělství významným způsobem přispívaly i odborné hospodářské instituce a zájmové hospodářské spolky, ve kterých se František Skopalík angažoval. Byl hlavním zakladatelem Hospodářské jednoty záhlinicko-kvasické (1861), působil v Kuratoriu hospodářské školy v Přerově, hospodářských školách

v Kroměříži, hospodářském spolku kojetínsko-přerovském, hospodářských spolcích v Blazicích, Holešově a Napajedlích aj.

František Skopalík se velmi zasloužil o církev ve své rodné obci, za což byl papežem Piem IX. oceněn řádem sv. Silvestra. Ještě jako mladík byl jedním z hlavních propagátorů myšlenky postavení chrámu Páně v Záhlinicích. Když byla stavba v roce 1847 zahájena, byl pověřen vedením účtů stavby – mimo to pečlivě zapisoval každodenní práce a osobně se na stavbě podílel. Pečoval rovněž o dary a příspěvky obyvatel na stavbu a po ukončení stavby v roce 1848 podnikal přípravy k posvěcení chrámu a zřízení vlastní duchovní správy. V roce 1866 se přičinil o to, aby byl v Záhlinicích zřízen vlastní hřbitov. Z dalších náboženských aktivit Františka Skopalíka lze jmenovat podíl na organizaci cyrilometodějských oslav na Velehradě v letech 1863 a 1865 a zřízení duchovní správy na sv. Hostýně ve spolupráci s příborským kaplanem P. A. Stojanem. František Skopalík rovněž aktivně propagoval náboženské poutě a během svého života se několika z nich osobně zúčastnil (např. svatojánská pouť roku 1857). Velmi důležitou součástí života Františka Skopalíka tvořila i kultura – literatura, hudba, výtvarné umění i divadlo.

Resumé

The presented dissertation deals with one of the major figures in history of Kroměříž district, by historian and politician František Skopalík, against the background of major events which has made an impact on situation in Moravia and Bohemia especially in second half of the 19th century. It was a rather wild stage of development of the Austrian Empire scarred by revolutionary period between years 1848 - 1849, in which has alternated periods of strict absolutism with periods of relief. At the same time there was a sharp increase in the national awareness of the individual nations under the rule of the Habsburg monarchy .

František Skopalík was born in 1822 into a poor peasant family. He studied only basic school, despite his excellent school performance he couldn't studied further because he was obligated to help his poor parents on the farm land. But he was able to compensate lack of higher education by diligent self-study. From an early age he focused primarily on development of homesteads and economic development of farm lands. His personality is widely associated with patriotism of Haná and with implementation of land consolidation in Záhlinice in 1857 , which made him person of public interest and started his political career. For many years he served as mayor of his home village Záhlinice, in 1861 he was elected as the representative to the Landtag Margraviate of Moravia and in 1879 the Imperial Parliament. Despite that his success in the role of representativ was limited due to the prevailing political situation at that time, he managed to push through approval of a number of important laws - such as the mending, the local self-government and elections to the local self-government , the Land correction , cancellation of academic salaries, contributions to the maintenance of churches and schools and build the regional hospital. František Skopalík was not only a politician , mayor , patriot of Haná and economic reformer and promoter . He was active also in support of education in wider popular classes.

František Skopalík was one of the most important figures of Kroměříž region in the 19th century . Contributed to the strengthening of the Czech national awareness and bring about economic development of small and middle peasantry in Moravia.

Exkurz

V exkursu bych se chtěla krátce zamyslet nad rozporem mezi Františkem Skopalíkem pokrokovým a Františkem Skopalíkem konzervativním. Oba tyto diametrálně odlišné přístupy souvisejí s hlavní Skopalíkovou činností – ekonomickým a hospodářským rozvojem drobného a středního rolnictva na Kroměřížsku. František Skopalík, rolník a hospodář, se pokroku nebál. Nové postupy a technologie, o kterých načerpal informace z odborných publikací a periodik, uplatňoval při péči o své hospodářství, a v případě, že se osvědčily, neváhal podělit se o své zkušenosti se svými známými a sousedy. Podporoval pěstování nových plodin (okopanin, pícnin), zaváděl do praxe nové zemědělské stroje a angažoval se v zakládání hospodářských spolků a dalších organizací. Jeho nejvýznamnějším pokrokovým činem v oblasti hospodářství však bylo nepochybně scelování pozemků v Záhlinicích v roce 1857. Konzervativní postoj zastával František Skopalík jako politik a poslanec. Byl věrný straně staročeské, proudu kolem F. L. Riegra, který představoval konzervativní linii v národním hnutí. Jeho činnost na moravském zemském sněmu i v říšské radě byla orientována především na politiku zemědělskou se zahrnutím souvisejících národnostních a sociálních aspektů (důraz kladl především na složku selskou). Konzervatismus se u Františka Skopalíka projevoval především v odmítání liberalismu, který v čase jeho působení začal nabývat na síle. Mladá generace národního obrození kladla důraz svoboda a individualismus, a přestože František Skopalík nebyl odpůrcem pokroku, v tomto případě se obával negativních dopadů spojených s tzv. hospodářskou svobodou. Preferoval spíše odpovědnost a ukázněnost. Jeho konzervatismus se posléze stal i jednou z hlavních příčin jeho ústupu z politického výsluní, o své porážce volbách konaných v roce 1891, ve kterých opětovně kandidoval na místo poslance říšské rady, je však již nedozvěděl. Byl tedy František Skopalík spíše mužem pokrokovým nebo konzervativcem? Jednoznačnou odpověď na tuto otázku dát nelze. Výše uvedené nejlépe shrnuje odpověď „pokrokový hospodář a konzervativní politik“.

Seznam literatury a pramenů

Archivní prameny

SOkA Kroměříž, Moravská orlice.

SOkA Kroměříž, Písemná pozůstalost Františka Skopalíka ze Záhlinic, Ba-120.

SOkA Kroměříž, Písemná pozůstalost Františka Skopalíka ze Záhlinic, Be-109.

SOkA Kroměříž, Písemná pozůstalost Františka Skopalíka ze Záhlinic, C-1.

Tištěné prameny

Moravské noviny. 14. ledna 1859, číslo 4, ročník XI.

Rolník. 20. dubna 1864, číslo 1, ročník I.

Skopalík, František. Památky obce Záhlinic Část I., Historická. František Skopalík, Brno 1884.

Skopalík, František. Památky obce Záhlinic Část II., Topografická. František Skopalík, Brno 1885.

Skopalík, František. Zemský sněm Markrabství Moravského od r. 1861 až do konce r. 1885: jubilejní spis k jeho 25letému trvání. František Skopalík, Brno 1886.

Skopalík, František. Zpráva o činnosti a jednáních Hospodářské filiální jednoty záhlinicko-vasické od jejího počátku až do konce roku 1862. Hospodářská jednota záhlinicko-vasická, Brno 1863.

Skopalík, František. Zpráva o činnosti a jednáních Hospodářské filiální jednoty záhlinicko-vasické od jejího počátku až do konce roku 1863. Hospodářská jednota záhlinicko-vasická, Brno 1864.

Literatura

Balík, Stanislav: Komunální politika: Obce, aktéři a cíle místní politiky. Grada Publishing, Praha 2009.

- Balík, Stanislav; Hloušek, Vít; Holzer, Jan; Šedo, Jakub: Politický systém českých zemí: 1848 – 1989. Masarykova univerzita v Brně, Mezinárodní politologický ústav, Brno 2003.
- Bednařík, Petr; Jiráček, Jan; Köpplová, Barbara. Dějiny českých médií: od počátku do současnosti. Grada Publishing, Praha 2011.
- Bělina, Pavel a kol.: Dějiny zemí Koruny české II. Paseka, Praha 1992.
- Bittner, Jiří; Vilímek, Josef R.: Úplný besedník. Josef R. Vilímek, Praha 1877.
- Blažek, Radim; Švehla, Jan: Osobnosti pozemkových úprav – František Skopalík. Pozemkové úpravy, číslo 13, ročník 1995, Praha 1995.
- Buchvaldek, Miroslav: Dějiny Československa v datech. Svoboda, Praha 1968.
- Bumba, Jan: České katastry od 11. do 21. století. Grada Publishing, Praha 2007.
- Čížková, Marta: Hanácký kraj. Marta Čížková, Prostějov 1940.
- Čmejrek, Jaroslav; Bubeníček, Václav; Čopík, Jan. Demokracie v lokálním politickém prostoru. Grada, Praha 2010.
- Englová, Jana: Život v 19. století. Sbírká dokumentačních materiálů. Ústí nad Labem, Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem 2002.
- Fišer, Zdeněk: Boj proti germanizaci na Severní dráze Ferdinandově (s přihlédnutím k Přerovsku). In: Sborník Státního okresního archivu Přerov. Státní okresní archiv Přerov, Přerov 2000.
- Fišer, Zdeněk: František Skopalík. Písmák, vlastenec a hospodář rodného kraje. Muzeum Kroměřížska v Kroměříži, Kroměříž 1991.
- Fišer, Zdeněk: František Skopalík. Život a dílo v dokumentech I. Matice moravská, Brno 2011.
- Fišer, Zdeněk: Hanácký sedlák Skopalík a počátky veřejných knihoven na Holešovsku. Duha, číslo 3, ročník V., Kroměříž 1991.
- Fišer, Zdeněk (ed.): Korespondence Aloise Vojtěcha Šembery: edice dokumentů. Sv. 2, Listy moravským přátelům: Antonín Boček, Vincenc Brandl, Matěj Mikšíček, František Skopalík. Katos, Kojetín 2002.

Fišer, Zdeněk: Memoriální památky na Františka Skopalíka. In: Archivní ročenka Státního okresního archivu Kroměříž 1997. Státní okresní archiv Kroměříž, Kroměříž 1997.

Franěk, Rudolf: K některým otázkám vývoje kapitalismu v zemědělství v českých zemích ve druhé polovině 19. století. Československý časopis historický, číslo 1, ročník XXXIII., Praha 1985.

Grobelný, Andělín: Slezsko v období národních táborů v letech 1868 – 1871: třídně politické a kulturně jazykové zápasy českého a polského obyvatelstva v období zvýšených bojů o česko-německé vyrovnání v rakousko-uherské monarchii. Krajské nakladatelství, Ostrava 1962.

Hanuš, Jiří; Malíř, Jiří: Člověk na Moravě v první polovině 20. století. Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno 2006.

Harna, Josef; Fišer, Rudolf: Dějiny českých zemí, Svazek II. Fortuna, Praha 1995.

Herben, Jan. Do třetího a čtvrtého pokolení – II. Carpe Diem, Brumovice 2011.

Hoetzel, Jiří, Weyr, František (eds.): Slovník veřejného práva československého. Rovnost, Brno 1948.

Hora – Hořejš, Petr: Toulky českou minulostí. Jedenáctý díl. Český Těšín, Via Facti 2007.

Hýsek, Ondřej; Zámečník, Lukáš; Hýsková, Anna: Morava – dějiny země uprostřed Evropy. Integra, Brno 2012.

Janák, Jan: Dějiny Moravy: Hospodářský rozmach Moravy 1740 – 1918. Muzejní a vlastivědná společnost, Brno 1999.

Jiránek, Tomáš, Lenderová, Milena, Macková, Marie: Z dějin české každodennosti: život v 19. století. Karolinum, Praha 2009.

Kavka, František; Polišenský, Josef V.; Kutnar, František: Přehled dějin Československa v epoše feudalismu: Doba národního obrození 1781 – 1848. Státní pedagogické nakladatelství, Praha 1957.

Kolektiv autorů: Z dějin české každodennosti. Život v 19. století. Praha, Univerzita Karlova v Praze 2009.

- Kolísek, Alois: Cyrillo-Methodějství u Čechů a u Slováků. Karel Kolísek, Brno 1935.
- Kramář, Karel; Tobolka, Zdeněk V.: Česká politika. Díl třetí, Dějiny české politiky nové doby. Jan Laichter, Praha 1909.
- Kubačák, Antonín: Život, dílo a odkaz průkopníka pozemkových úprav Františka Skopalíka. Ministerstvo zemědělství ČR, Ústřední pozemkový úřad, Praha 1997.
- Lenderová, Milena: K hříchu i k modlitbě: žena v minulém století. Mladá fronta, Praha 1999.
- Míka, Zdeněk: Zábava a slavnosti staré Prahy. Ostrov, Praha 2008.
- Novotný, Gustav: Hospodářské neboli zemědělské školství v českých zemích od konce osmnáctého do počátku dvacátého století. In: Zemědělské školství, výzkum a osvěta jako předpoklad hospodářského a sociálního rozvoje venkova v 19. a 20. století. Sborník příspěvků z mezinárodní konference věnované památce Samuela Cambela. Uherské Hradiště, Slováké muzeum v Uherském Hradišti 2004.
- Obrtel, František. Moravští sedláci v druhé polovici 19. století. František Obrtel, Praha 1919.
- Petráň, Josef; Kvaček, Robert: Dějiny Československa: 1648 – 1918. Státní pedagogické nakladatelství, Praha 1990.
- Řepa, Milan: Moravané nebo Češi? Vývoj českého národního vědomí na Moravě v 19. století. Doplněk, Brno 2001.
- Říha, Oldřich: Hospodářský a sociálně-politický vývoj Československa, 1790 – 1945. Práce, Praha 1946.
- Schelle, Karel; Man, Vlastislav. Geschichte des tschechischen Verfassungsrechts. GRIN Verlag, München 2011.
- Sobek, František: František Skopalík. Jeho život a dílo. Nakladatelství brněnské tiskárny, Brno 1946.
- Skala, Ladislav: Významné osobnosti českého zemědělství. Ministerstvo zemědělství ČR v Zemědělském naklad. Brázda, Praha 1992.
- Skřivan, Aleš, Budil, Ivo, Kodet, Roman, Novotný, Lukáš: Kapitoly z dějin 19. století: Úvod do výuky moderních dějin. Západočeská univerzita, Plzeň 2013.

Spirit, Michal: Úvod do studia práva. Grada, Praha 2010.

Reich, Edvard: František Skopalík jako národohospodář a zemědělský politik. Věstník Českého zemědělského muzea, číslo 2, ročník XIV., Praha 1941.

Řepa, Milan: Moravané nebo Češi?: vývoj českého národního vědomí na Moravě v 19. století. Doplněk, Brno 2001.

Urban, Otto: Kapitalismus a česká společnost: k otázkám formování české společnosti v 19. století. Lidové noviny, Praha 2003.

Veber, Václav; Hlavačka, Milan; Vorel, Petr; Polívka, Miloslav; Wihoda, Martin; Měřínský, Zdeněk: Dějiny Rakouska. Lidové noviny 2002.

Veselá, Zdenka: Vývoj české školy a učitelského vzdělání. Masarykova univerzita, Brno 1992.

Vošahlíková, Pavla: Jak se žilo za časů Františka Josefa I. Nakladatelství Svoboda, Praha 1996.

Weissessteiner, Friedrich. Rakouští císařové. Ikar, Praha 2005.

Základní zákon státní č. 142/1867 ř. z. ze dne 21. prosince 1867, o obecných právech občanů státních v královstvích a zemích v radě říšské zastoupených.

Seznam příloh

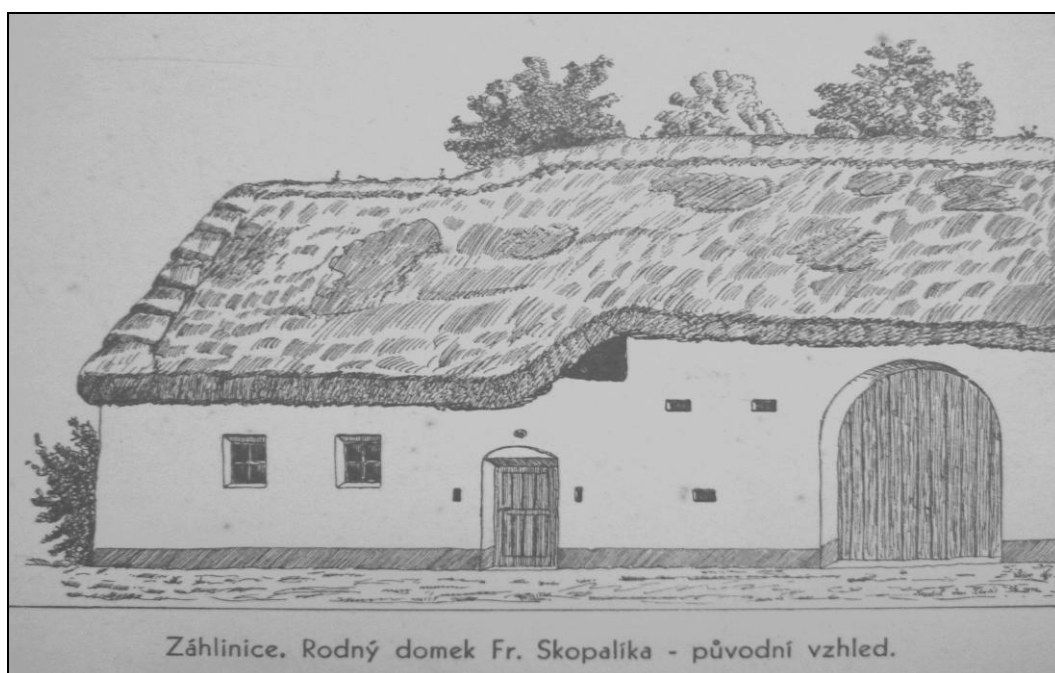
Příloha 1 František Skopalík	99
Příloha 2 Skopalíkův rodný dům	100
Příloha 3 Skopalíkovo muzeum	100
Příloha 4 Propouštěcí listina z roboty s. 1	101
Příloha 5 Propouštěcí listina z roboty s. 2	102
Příloha 6 Ohlašující list k ženění	103
Příloha 7 Skopalíkův cestovní pas	104
Příloha 8 Volba poslancem do říšského sněmu 1848	105
Příloha 9 Certifikát o volbě do zemského sněmu	106
Příloha 10 Pamětní deska na muzeu Františka Skopalíka	107
Příloha 11 František Skopalík před muzeem	108
Příloha 12 Rodinná hrobka Skopalíků v Záhlinicích	109
Příloha 13 Detail náhrobku	110
Příloha 14 Mapa Záhlinic a nejbližšího okolí	111

Příloha 1 František Skopalík

SOKA Kroměříž, Písemná pozůstalost Františka Skopalíka ze Záhlinic, C-1, inv. č. 104. Noviny zmiňující Skopalíkovo jméno. Vlastní fotografie.

Příloha 2 Skopalíkův rodný dům

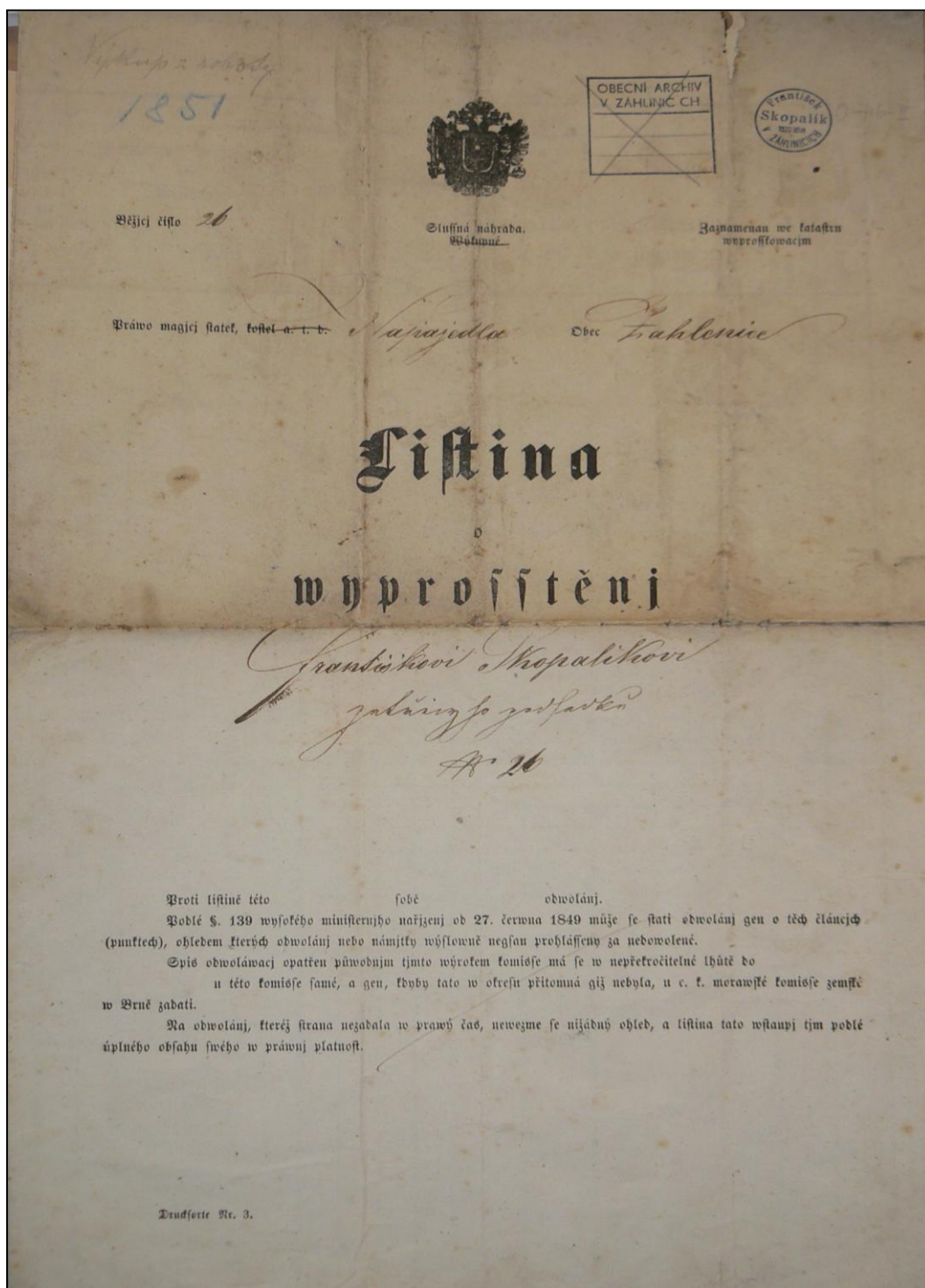
SOKA Kroměříž, Písemná pozůstalost Františka Skopalíka ze Záhlinic, C-1, inv. č. 104. Noviny zmiňující Skopalíkovo jméno. Vlastní fotografie.

Příloha 3 Skopalíkovo muzeum

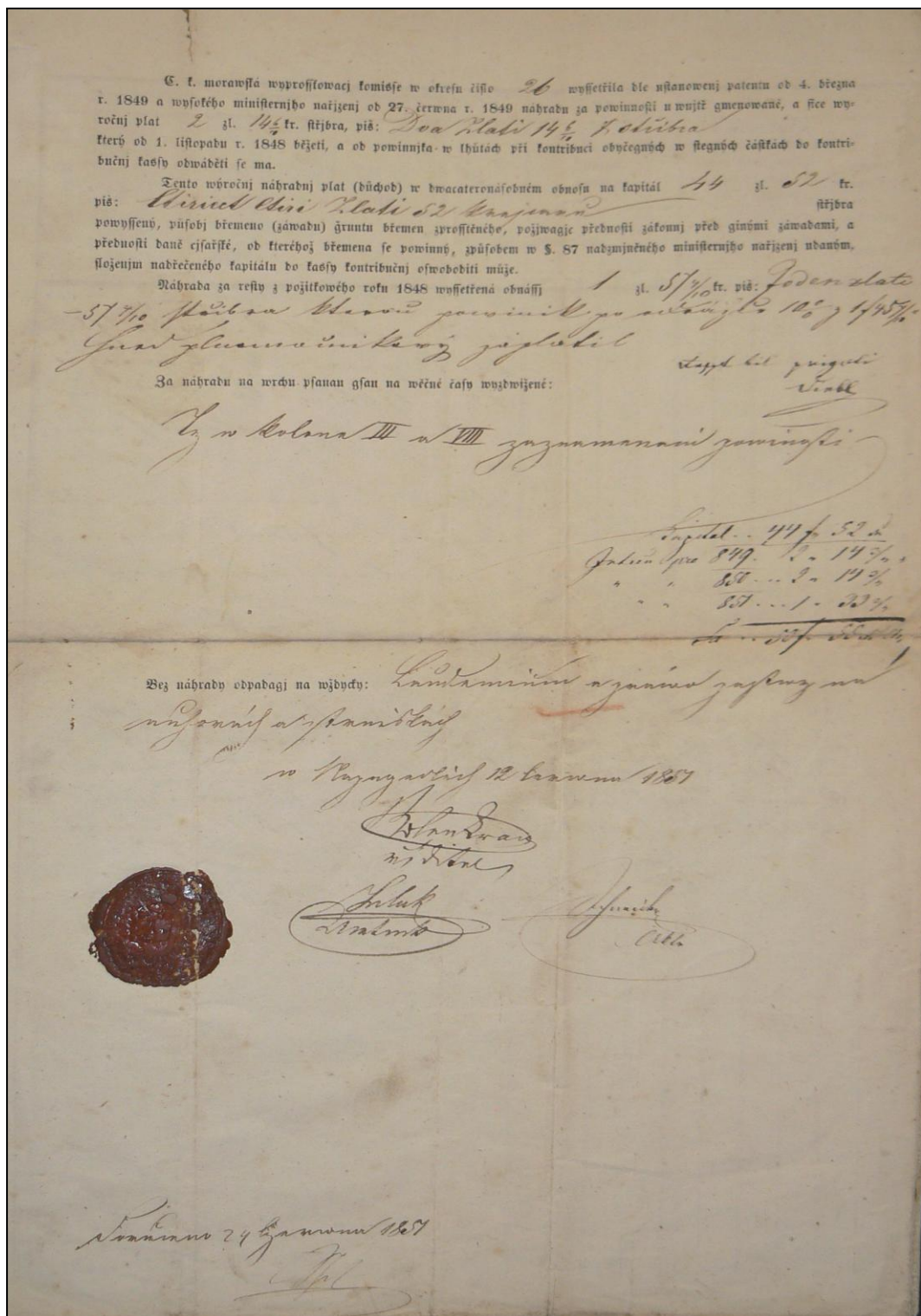
Vlastní fotografie.

Příloha 4 Propouštěcí listina z roboty s. 1

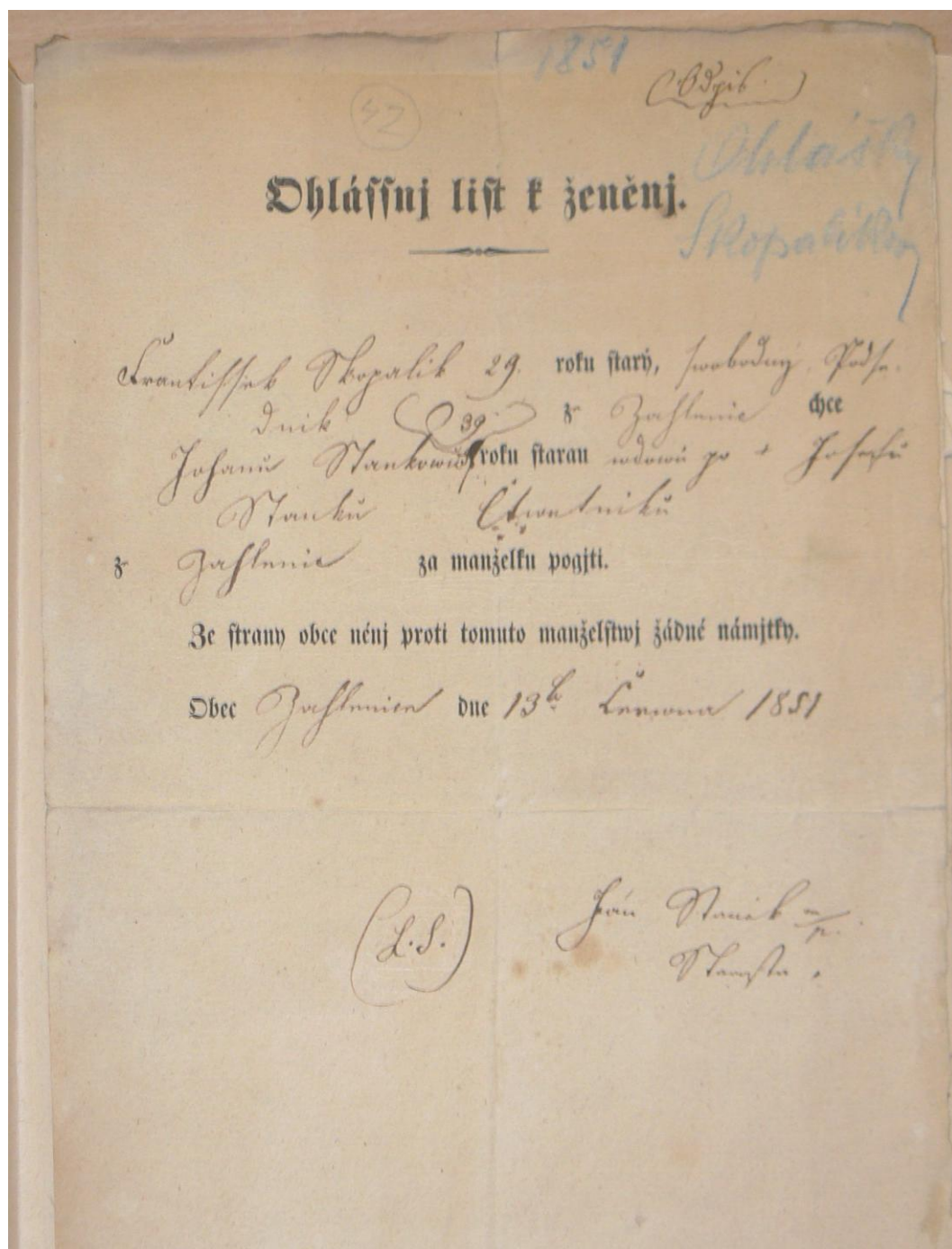
SOkA Kroměříž, Písemná pozůstalost Františka Skopalíka ze Záhlinic, C-1, inv. č. 1. Vlastní fotografie.

Příloha 5 Propouštěcí listina z roboty s. 2

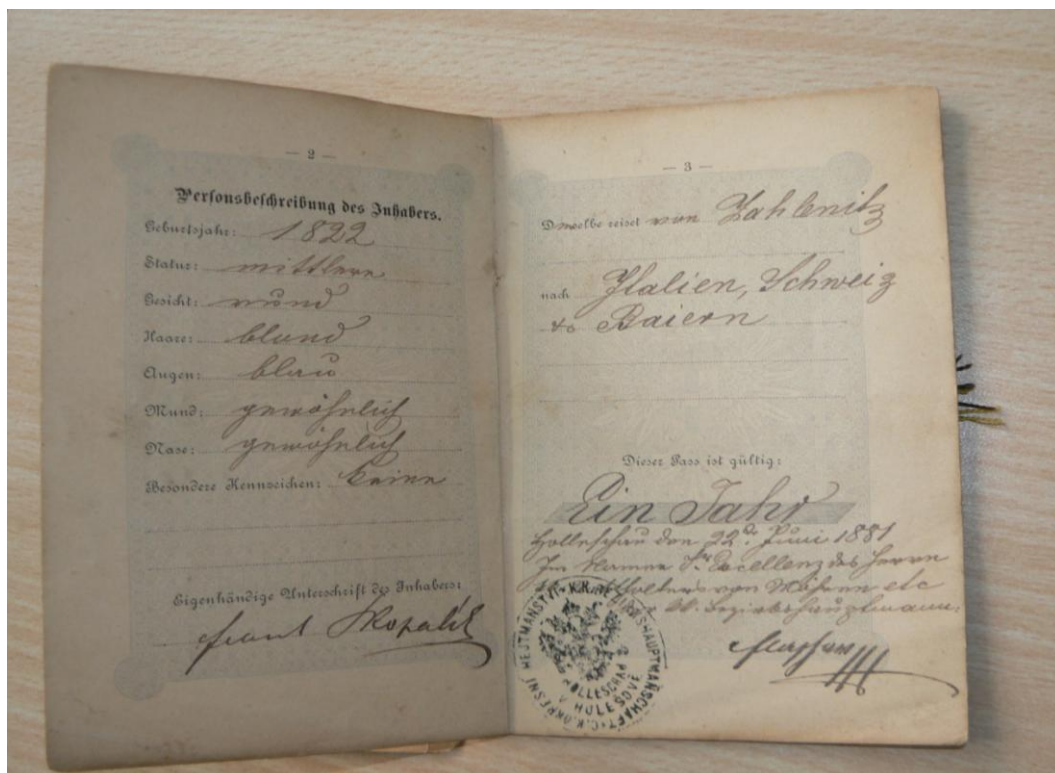
SOKA Kroměříž, Písemná pozůstalost Františka Skopalíka ze Záhlinic, C-1, inv. č. 1. Vlastní fotografie.

Příloha 6 Ohlašující list k ženění

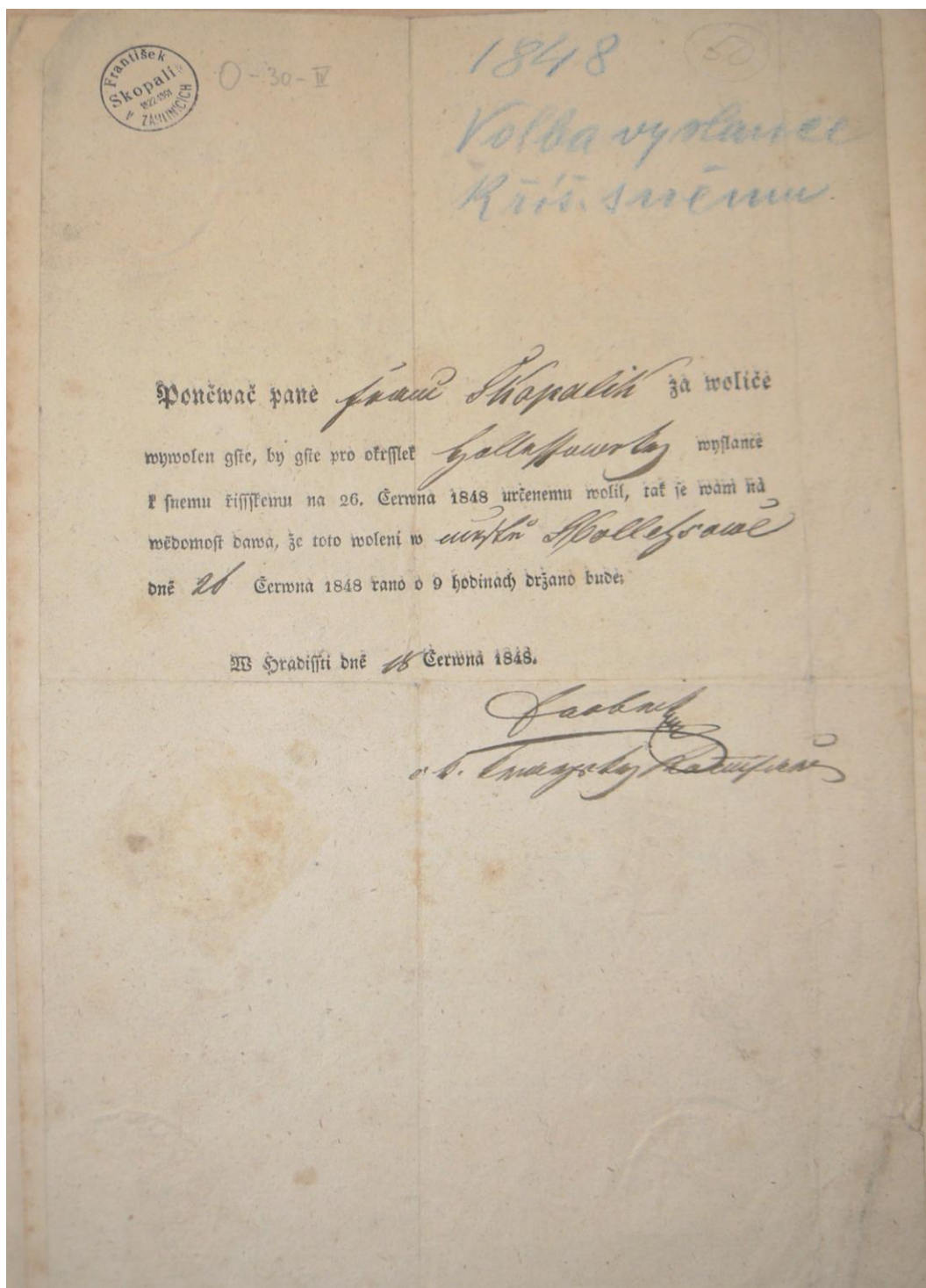
SOkA Kroměříž, Písemná pozůstalost Františka Skopalíka ze Záhlinic, C-1, inv. č. 1. Vlastní fotografie.

Příloha 7 Skopalíkův cestovní pas

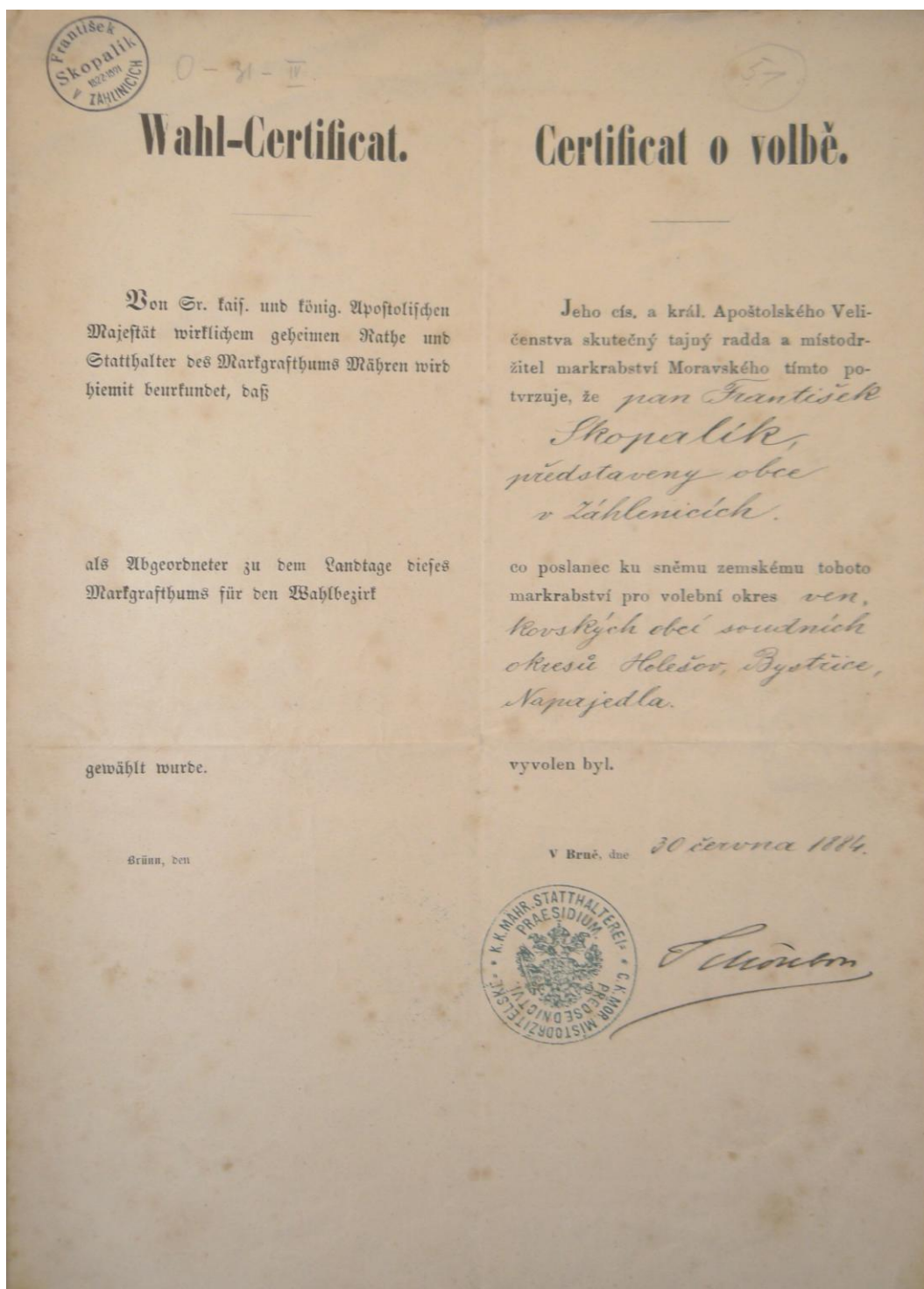
SOKA Kroměříž, Písemná pozůstalost Františka Skopalíka ze Záhlinic, C-1, inv. č. 75. Cestovní pas. Vlastní fotografie.

Příloha 8 Volba poslancem do říšského sněmu 1848

SOKA Kroměříž, Písemná pozůstalost Františka Skopalíka ze Záhlinic, C-1, inv. č. 1. Vlastní fotografie.

Příloha 9 Certifikát o volbě do zemského sněmu

SOkA Kroměříž, Písemná pozůstalost Františka Skopalíka ze Záhlinic, C-1, inv. č. 1. Vlastní fotografie.

Příloha 10 Pamětní deska na muzeu Františka Skopalíka

Vlastní fotografie.

Příloha 11 František Skopalík před muzeem

Vlastní fotografie.

Příloha 12 Rodinná hrobka Skopalíků v Záhlinicích

Vlastní fotografie.

Příloha 13 Detail náhrobku

Vlastní fotografie.

Příloha 14 Mapa Záhlinic a nejbližšího okolí

<http://www.mapy.cz>